

**T.C.
DÜZCE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**KENTSEL PEYZAJDA KİMLİK VE BELLEK DEĞİŞİMİ:
ANKARA KENTİ ULUS MEYDANI ÖRNEĞİ**

SİNEM TÜRK

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI**

**DANIŞMAN
DOÇ. DR. ELİF KUTAY KARAÇOR**

DÜZCE, 2021

T.C.
DÜZCE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KENTSEL PEYZAJDA KİMLİK VE BELLEK DEĞİŞİMİ:
ANKARA KENTİ ULUS MEYDANI ÖRNEĞİ

Sinem TÜRK tarafından hazırlanan tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından Düzce Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı'nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Elif Kutay KARAÇOR

Düzce Üniversitesi

Jüri Üyeleri

Doç. Dr. Elif Kutay KARAÇOR

Düzce Üniversitesi

Prof. Dr. Aybike Ayfer KARADAĞ

Düzce Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Tutku AK

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi:30/04/2021

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı, yine bu tezin çalışılması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını beyan ederim.

30 Nisan 2021

Sinem Türk

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans öğrenimimde ve bu tezin hazırlanmasında gösterdiği her türlü destek ve yardımından dolayı bana her zaman inanan, bu mesleği ve araştırmayı bana en çok sevdiren değerli hocam Doç. Dr. Elif Kutay Karaçor' a içten dileklerle teşekkür eder ve saygılarımı sunarım.

Lisans ve yüksek lisans eğitimim sürecinde verdikleri kıymetli bilgiler ve emekler için Düzce Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümündeki tüm hocalarıma teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Hayatımın her evresinde olduğu gibi bu çalışma boyunca yardımlarını ve desteklerini asla esirgemeyen babama, sabrın en büyük erdem olduğunu öğreten anneme ve kardeşlerime, bana güzelliklerin en doğru zamanda geleceğini gösteren yeğenlerime sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Sözlü görüşmelerde beni yalnız bırakmayan kuzenim Esra Görgülü'ye ve sözlü görüşmeler sırasında destek veren Ulus Meydanı esnafına teşekkürlerimi sunarım.

30 Nisan 2021

Sinem Türk

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ŞEKİL LİSTESİ	vii
ÇİZELGE LİSTESİ	viii
KISALTMALAR	ix
ÖZET	x
ABSTRACT	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. KENTSEL PEYZAJ	5
1.2. KENT KİMLİĞİ	8
1.2.1. Kent Kimliğini Etkileyen Faktörler	10
<i>1.2.1.1. Doğal Çevreden Kaynaklanan Kimlik Ögeleri</i>	<i>11</i>
<i>1.2.1.2. Yapılaşmış Çevreden Kaynaklanan Kimlik Ögeleri</i>	<i>12</i>
<i>1.2.1.3. Sosyal Çevreden Kaynaklanan Kimlik Ögeleri</i>	<i>12</i>
1.3. KENTSEL BELLEK	14
1.3.1. Kentsel Belleğin Bileşenleri	16
1.4. BÖLÜM SONUCU	16
2. MATERYAL VE YÖNTEM	19
2.1. MATERYAL	19
2.1.1. Ulus Meydanı'nın Doğal Çevreden Kaynaklanan Kimlik Ögeleri	20
2.1.2. Ulus Meydanı'nın Yapılaşmış Çevreden Kaynaklanan Kimlik Ögeleri	21
2.1.3. Ulus Meydanı'nın Sosyal Çevreden Kaynaklanan Kimlik Ögeleri	29
2.2. YÖNTEM	37
2.2.1. Literatür Tarama	38
2.2.2. Sözlü Görüşme Yöntemi	38
3. BULGULAR VE TARTIŞMA	43
3.1. KENTSEL BELLEK ANALİZLERİ	43
3.1.1. Sosyo-Demografik Yapı ve Kentsel Bellek İlişkisi	43
3.2. KENTSEL KİMLİK ANALİZLERİ	45
3.2.1. Kelime Bulutu Analizleri	45
3.2.2. Bilişsel Harita Analizleri	51
3.3. KENTSEL BELLEK VE KENTSEL KİMLİK İLİŞKİSİ	53
4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	56

5. KAYNAKLAR	69
6. EKLER	73
6.1. EK 1: YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME-ANKET FORMU	73
6.2. EK 2: UZMAN GÖRÜŞÜ PUANLAMA ÇİZELGESİ	75
6.3. EK 3: BİLİŞSEL HARİTALAR	77
ÖZGEÇMİŞ	93

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 1.1. Anahtar Kelimelere Göre Scopus Veri Tabanı- Uluslararası Yayın Sayıları (Scopus, 2021).....	2
Şekil 1.2. Kent kimliği (<i>urban identity</i>) ve kentsel belleğin (<i>urban memory</i>) bir arada ele alındığı toplam doküman sayısının yıllara göre dağılımı (Scopus, 2021).....	4
Şekil 1.3. Kent kimliği (<i>urban identity</i>) ve kentsel belleğin (<i>urban memory</i>) birlikte en çok çalışıldığı ülkeler sıralaması (Scopus, 2021).....	5
Şekil 1.4. Kavramsal ilişkinin kurgulanması.	17
Şekil 2.1. Araştırma alanı sınırları (Yandex haritalardan geliştirilmiştir).	19
Şekil 2.2. Ankara- Ulus Meydanı ve çevresi coğrafi konumu.....	20
Şekil 2.3. Yöntem akış şeması.	37
Şekil 2.4. (a) Kevin Lynch (b) Melek Göregenli bilişsel harita çalışmaları.	40
Şekil 3.1. Kelime bulutu.	48
Şekil 3.2. Mekanların kelime bulutu.....	50
Şekil 3.3. Kimliği yansıtma düzeyi <i>en yüksek</i> olan bilişsel haritalar.....	52
Şekil 3.4. Kimliği yansıtma düzeyi <i>en düşük</i> olan bilişsel haritalar.	53

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa No

Çizelge 1.1. Anahtar Kelimelere Göre YÖK Ulusal Tez Merkezi Yayın Sayıları	1
Çizelge 1.2. Literatür Tarama Tablosu (Scopus, 2021).....	2
Çizelge 1.3. Kentsel Kimlik Elemanları (Ocakçı ve Türk, 2012).....	11
Çizelge 2.1. Ulus Meydanı ve Çevresinin Doğal Çevreden Kaynaklanan Kimlik.....	21
Çizelge 2.2. Ulus Meydanı ve Çevresinin Yapılaşmış Çevreden Kaynaklanan Kimlik Ögelerinin Değişim Tablosu (Cumhuriyet Öncesi).	23
Çizelge 2.3. Ulus Meydanı ve Çevresinin Yapılaşmış Çevreden Kaynaklanan Kimlik Ögeleri ve Değişim Tablosu (Cumhuriyet Dönemi).	28
Çizelge 2.4. Ulus Meydanı Çevresinin Sosyal Çevreden Kaynaklanan Kimlik Ögeleri ve Değişim Tablosu (Cumhuriyet Öncesi).	30
Çizelge 2.5. Ulus Meydanı Çevresinin Sosyal Çevreden Kaynaklanan Kimlik Ögeleri ve Değişim Tablosu (Cumhuriyet Dönemi).	35
Çizelge 2.6. Kent Kimlik- Kentsel Belleğe Etkili Olabilecek Değişkenlerin İstatiksel Analizinde Kullanılan Testler.	42
Çizelge 3.1. Ulus Meydanı Kentsel Bellek Algısına Yönelik Mann Whitney U Testi. .	43
Çizelge 3.2. Ulus Meydanı Belleğine Yönelik Korelasyon Analizleri.....	44
Çizelge 3.3. Açık Uçlu Soruların “Kelime” Frekans Analizi.	46
Çizelge 3.4. Açık Uçlu Soruların “Mimari öge- Mekân” Frekans Analizi.....	48
Çizelge 3.5. Ulus Meydanı Kimliğine Yönelik Mann Whitney U Testi.	51
Çizelge 3.6. Ulus Meydanı Kimliğine Yönelik Korelasyon Analizleri.....	52
Çizelge 3.7. Ulus Meydanı'nın Kimlik ve Bellek Algısı Arasındaki İlişkiye Yönelik Korelasyon Analizi.....	54

KISALTMALAR

ASBÜ	Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
MİA	Merkezi İş Alanı
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
UNCED	The United Nations Conference on Environment and Development
UNEP	United Nations Environment Programme

ÖZET

KENTSEL PEYZAJDA KİMLİK VE BELLEK DEĞİŞİMİ: ANKARA KENTİ ULUS MEYDANI ÖRNEĞİ

Sinem TÜRK

Düzce Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Elif Kutay KARAÇOR

Nisan 2021, 92 sayfa

Kentli insanlar, geçmişe uzanan kökleri ve edindikleri deneyimleri ile ortaya çıkan kentsel belleklerini geleceğe taşırlar ve bununla da kentsel kimliğin oluşumuna katkı sağlarlar. Özel bir tarihi geçmişe sahip kentlerde kimlik ve bellek devam ettirilebildiği sürece geçmişle gelecek arasında bağ kurulabilir. İnsanların yeni gereksinimlerinin ortaya çıkmasıyla kentte yaşanan müdahaleler ve eskinin üstüne yeninin eklenmesiyle kent yeni katmanlarına sahip olmakta, zamanla fiziki ve sosyal çevre değişime maruz kalmaktadır. Ankara özellikle Cumhuriyet sonrası gelişen çok katmanlı tarihi bir geçmişe ve güçlü bir kent kimliğine sahiptir. Zaman içerisinde fiziksel, kültürel ve sosyal faktörler ile birçok değişime maruz kalan Ankara'nın kimliği, kentin kendi yaşayanları tarafından farklı özellikleri ile algılanmaya başlamıştır. Bu çalışma kapsamında, Ankara kentinin Ulus Meydanı ve çevresine odaklanılarak, öncelikle literatür taraması yapılmış, bireylere yarı yapılandırılmış görüşme ve bilişsel haritalama yöntemi uygulanarak kentsel kimlik algısındaki farklılıklar ile kentsel bellek algısı arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amaçlanmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda kentsel bellek algısının kent kimliği algısı üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir.

Anahtar sözcükler: Bilişsel harita, Kentsel bellek, Kent kimliği, Kentsel peyzaj.

ABSTRACT

IDENTITY AND MEMORY CHANGE IN TOWNSCAPE: THE CASE OF ANKARA CITY ULUS SQUARE

Sinem TÜRK

Düzce University

Graduate School of Natural and Applied Sciences, Department of Landscape Architecture

Master's Thesis

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Elif Kutay KARAÇOR

April 2021, 92 pages

Urban people carry their urban memories that emerge with their roots and experiences to the future, and thus contribute to the formation of urban identity. In cities that have historical narratives, the connection between the past and the future can be established as long as urban identity and urban memory can be maintained. Cities become increasingly stratified through interventions and the articulation of the new and the old as a result of the emergence of new needs and, over time, being subject to physical and social environmental change. The city of Ankara, which developed especially after the Republic, has a multi-layered historical background and a strong urban identity. Overtime, the identity of Ankara, which has undergone many physical, cultural, and social changes, has started to be perceived through different features by the inhabitants of the city. The objective of this study is to determine the relationship between differences in the perception of urban identity and perception of urban memory focusing on the Ulus Square in Ankara and its surroundings by using semi-structured interviews and cognitive mapping methods. Under the light of the findings, it was determined that the perception of urban memory is effective on the perception of urban identity.

Keywords: Cognitive mapping, Townscape, Urban identity, Urban memory.

1. GİRİŞ

Kentler sahip oldukları doğal özellikleri ve tarih sürecinde sahip oldukları toplumsal olayları, gelenek ve görenekleriyle kendilerine ait bir kimlik oluşturmaktadır. Bu süreçte kentte bir arada yaşayan insanlar kent yaşamına ilişkin kentsel belleği oluşturmaktadır. Zamanla kentin anlam ve değer kazanmasıyla, kentin kimliği gelişmeye, kent peyzajı ise okunmaya başlanmaktadır (Karaçor, 2012). Gün geçtikçe tüm dünyayı etkisi altına alan küreselleşme ve teknolojinin sürekli gelişmesi, yapılan müdahaleler ile kentler bu durumdan etkilenmektedir. Kentlerin fiziksel ve sosyal yapısı bu durumdan etkilenerek gelişmekte, değişime uğramaktadır. Kente yapılan müdahaleler sonucu kent kimliği ve kentsel bellek zarar görmektedir. Bu tezin konusu kentsel bellek ve kent kimliği arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır.

Tezin geliştirilmesi ve kavramsal çerçevenin oluşturulması için kentsel peyzaj, kent kimliği, kentsel bellek anahtar kelimeleri üzerinden ulusal ve uluslararası veri tabanlarından temel araştırmalar yapılmıştır. Yapılan araştırmalara ilişkin sonuçlar aşağıda verilmiştir.

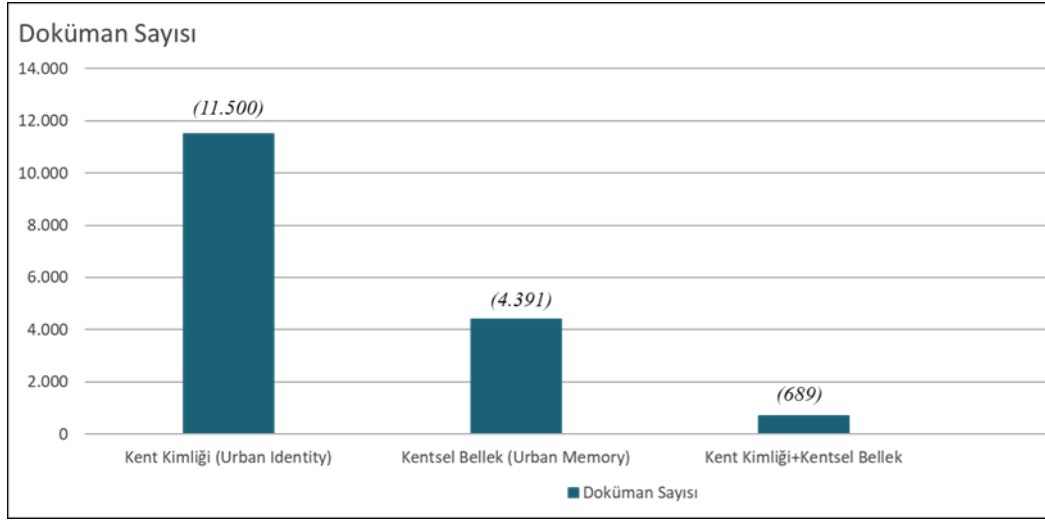
Ulusal tez merkezine göre Kentsel Peyzaj kavramı üç araştırmacı tarafından ele alınmıştır. Kent kimliği kavramı 52, kentsel bellek kavramı ise 9 yüksek lisans ve doktora tezinde geçmektedir. “Kentsel Peyzaj ve Kentsel Bellek” kavramları yalnızca tek bir araştırmada birlikte ele alınmıştır. Üç kavramı birlikte çalıştırılan bir araştırmaya rastlanmamıştır (Çizelge 1.1).

Çizelge 1.1. Anahtar Kelimelere Göre YÖK Ulusal Tez Merkezi Yayın Sayıları

Tezler	Kentsel Peyzaj	Kent Kimliği	Kent Belleği	Kent Kimliği + Kentsel Bellek	Kentsel Peyzaj + Kentsel Bellek
Yüksek Lisans Tez Sayısı	2	39	7	-	-
Doktora Tez Sayısı	1	13	2	-	1
TOPLAM	3	52	9	-	1

Uluslararası veri tabanı olarak Scopus sitesinde araştırma yapılmıştır. Doküman türü olarak makale, bildiri, eleştiri, kitap bölümlerinde ve kitaplar seçilmiş, özet, anahtar kelime ve makale başlığı bölümlerinde “Kent Kimliği (Urban Identity), “Kentsel Bellek

(Urban Memory)” kavramlarının 2005-2020 yılları arasındaki son 15 yıllık literatür taraması yapılmıştır. Kent kimliğine ait 11.500 doküman, Kentsel belleğe ait 4.391 dokümana rastlanmıştır. Kent kimliği ve kentsel bellek kavramları birlikte ele alındığında toplam 689 dokümana rastlanmıştır (Şekil 1.1).

Şekil 1.1. Anahtar Kelimelere Göre Scopus Veri Tabanı- Uluslararası Yayın Sayıları (Scopus, 2021).

SCOPUS ’da yapılan literatür taramasında “Kent Kimliği (Urban Identity), “Kentsel Bellek (Urban Memory)” kavramlarının 2005-2020 yılları arasında hangi araştırmacılar tarafından bir arada veya ayrı ayrı çalışıldığı doküman sayılarına ulaşılmıştır (Çizelge 1.2). Bazı araştırmacıların sadece kent kimliği ve kentsel bellek anahtar kelimeleriyle çalışmaları bulunurken bazılarının her iki anahtar kelimeyle de çalışmalarının olduğu görülmüştür.

Çizelge 1.2. Literatür Tarama Tablosu (Scopus, 2021).

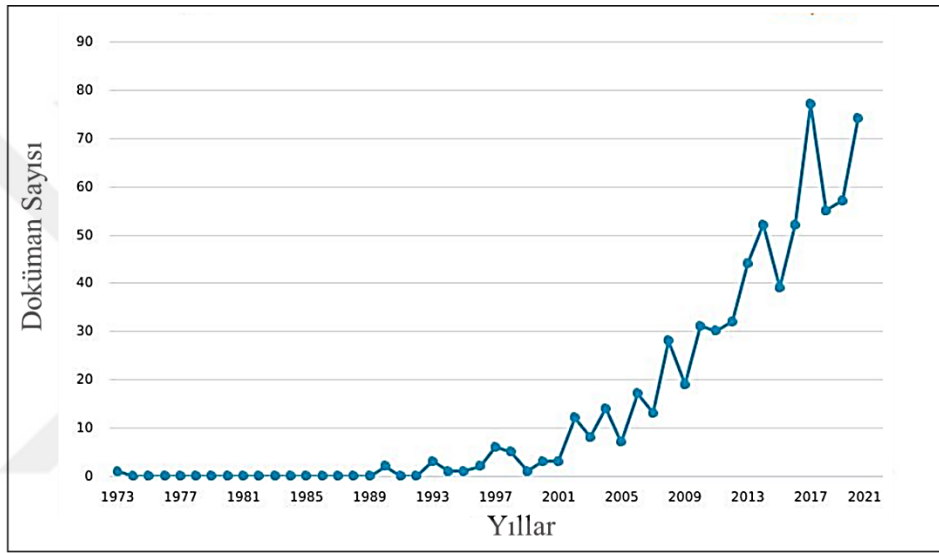
Araştırmacılar	Ülke	Kent Kimliği (Urban Identity) Doküman Sayısı	Kentsel Bellek (Urban Memory) Doküman Sayısı	Kent Kimliği+Kentsel Bellek (Urban Identity+Urban Memory) Doküman Sayısı
Sepe, M.	İtalya	24		8
Dovey, K.	Avustralya	12		
Garcia-Reid, P.	Amerika	11		
Lardier, D.T.	Amerika	11		

Çizelge 1.2. (Devamı) Literatür Tarama Tablosu (Scopus, 2021).

Qian, J.	Çin	11		
Reid, R.J.	Amerika	11		
Zagroba, M.	Polonya	9		
Gorman-Murray, A.	Avustralya	8		
Ismail, N.A.	Malezya	8		
Ismail, S.	Malezya	7		
Chang, T.C.	Singapur	5		3
Kallus, R.	İsrail	5		5
Evans, M.K.	Amerika		15	
Beydoun, M.A.	Amerika		10	
Zonderman, A.B.	Amerika		9	
Calderón-Garcidueñas, L.	Amerika-Meksika		8	
Christopoulou, E.	Yunanistan		8	
Glass, T.A.	Amerika		8	
Ringas, D.	Yunanistan		8	
Schwartz, B.S.	Amerika		8	
Beydoun, H.A.	Amerika		7	
Sunyer, J.	İspanya		7	
Gnatiuk, O.	Ukrayna			4
Dellenbaugh-Losse, M.				3
Azaryahu, M.	İsrail			2
Di Prete, B.	İtalya			2
Haddad, N.A.	Ürdün			2
Hall, M.	Güney Afrika			2
Harrowell, E.	İngiltere			2
Hussein, F.	Mısır			2
Lee, W.	Tayvan			2
Light, D.	İngiltere			2

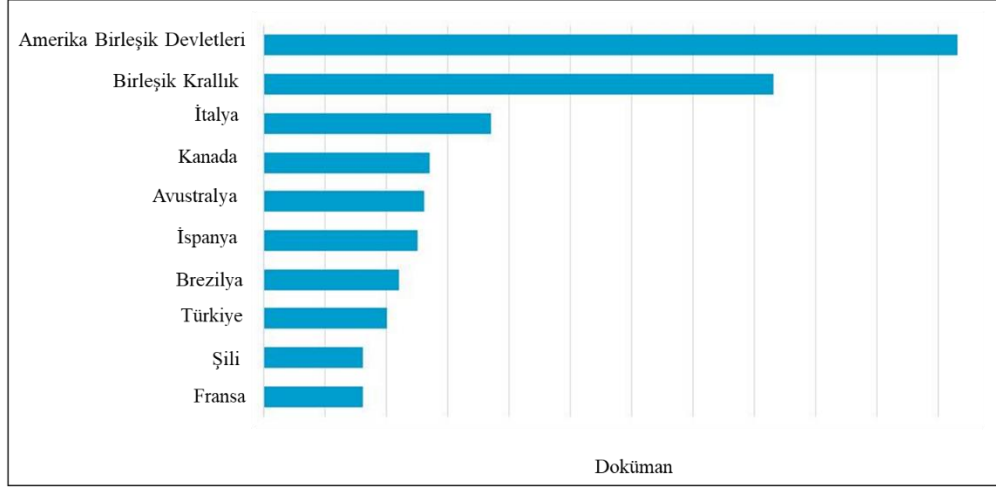
Scopus veri tabanında yapılan araştırma sonucunda anahtar kelimelerin bir arada ele alındığı çalışmaların yıllara göre değişimlerini gösteren grafik Şekil 1.2.'de verilmiştir. Scopus (2021), verilerine göre kent kimliğine ait olan ilk doküman 1937 yılında görülmektedir. Kent kimliğine ait çalışmaların sayısı 2000'li yıllarda artış göstermiş ve en çok çalışma 2020 yılında yapılmıştır. Kent belleğine ait ilk doküman ise 1946 yılında yapılan bir çalışma olarak gözükmektedir. Bu kavramla ilgili 1990 yılına kadar çok fazla çalışmaya rastlanmamış. Birleşmiş milletlerin sürdürülebilirlik çalışmalarından sonra, 2000'li yıllarda araştırmaların artış gösterdiği görülmüştür. Sanayi devrimi ile gelen hızlı nüfus artışıyla kentler hızla gelişmeye başlamış ve doğal kaynakların bozulması, ekonominin nüfusun ihtiyaçlarını karşılayamaması gibi sonuçları da beraberinde getirmiştir. Karşılaşılan sorunlara çözüm bulmak amacıyla Stockholm Konferansı'nda (1972), Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) kurulmuştur. Birleşmiş Milletler

(UN) 1984 yılında uluslararası toplumların çevre stratejilerini belirlemek için bir grup kurarak 1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Konferansı düzenlenmiştir. 1992 yılında ise Rio Konferansı (UNCED) zaman içinde geliştirmeyi sürdürme anlamına gelen “sürdürülebilir kalkınma” kavramını gündeme getirilmiştir. 1990’ların başında sürdürülebilirlik kavramından etkilenen farklı disiplinler tarafında birçok çalışma yapılmıştır. Kent kimliği ve kentsel bellek kavramlarının ilk kez 1973 yılında bir arada çalışıldığı görülmüştür. 2002 yılına kadar iki kavramı birlikte ele alan çalışmalar çok az artış göstermiş 2010 yılında ise hızlı bir şekilde artış göstermeye devam etmiştir. Bu artış kavramların birlikte ele alınmasındaki önemin ve ilginin arttığını göstermektedir.

Şekil 1.2. Kent kimliği (*urban identity*) ve kentsel belleğin (*urban memory*) bir arada ele alındığı toplam doküman sayısının yıllara göre dağılımı (Scopus, 2021).

Kent kimliği ve kentsel bellek kavramını birlikte en çok çalışan ülkeler sıralamasında Amerika 113 dokümanla ve İngiltere 83 dokümanla ilk sıralarda yer almaktadırlar. İlk sırada Amerika Birleşik Devletleri olmasının sebebinin 2000’li yıllardan sonra artış gösteren kentsel sürdürülebilirlik çalışmalarının etkisinin olduğu düşünülebilir. Türkiye ise bu yıllar arasında 20 dokümanla 8. sırada yer almaktadır (Şekil 1.3).

Şekil 1.3. Kent kimliği (*urban identity*) ve kentsel belleğin (*urban memory*) birlikte en çok çalışıldığı ülkeler sıralaması (Scopus, 2021).

1.1. KENTSEL PEYZAJ

Burke (1979), İngilizce’ de yeni bir kavram olan kentsel peyzajın (*townscape*) net bir tanımının olmadığını belirtmiştir. Kentsel peyzaj yapılı ve yapısız çevreyi bir arada ele aldığı için kent peyzajı (*urban landscape*) ile kentsel çevre ve yerin ruhunu da (*genius loci*) içinde barındırır.

Kent peyzajını (*urban landscape*), insan ve çevre arasındaki etkileşimin sonucunda oluşan, aynı zamanda sosyal, kültürel ve ekonomik boyutlarını da içeren karmaşık bir yapıdır (Kaymaz, 2013).

Baumann (1997), binaların, ağaçların, doğanın, suyun, trafiğin, reklamların vb. kentsel öğelerinin bir arada ele alınmasıyla kentsel çevrenin oluştuğunu ifade eder.

Kent kimliğinin karakterinin oluşmasında önemli olan yerin ruhu (*genius loci*), bir yerin kendine ait öz olma durumudur (Ünlü, 2017).

Kent peyzajı (*urban landscape*) kentin doğal ve kültürel peyzaj özellikleriyle birleşerek kentlilerin faaliyetlerine göre şekillenen manzara bütünü iken kentsel peyzaj (*townscape*) daha kapsamlıdır. Kentsel peyzaj (*townscape*); kent peyzajını ve o yerin ruhunu da içine alarak, geçmiş ve şimdiki kültürel, sosyal ve ekonomik faaliyetlerinin, yapılı ve yapısız çevrenin şekillendirdiği ve kentte yaşayanların deneyimlerini, hatıralarını barındırarak kentin bir bütün olarak algılanmasını sağlamaktadır.

Kentsel peyzaj (*townscape*) ile ilgili önemli çalışması olan Gerald Burke kentsel peyzajın şekillenmesinde etkili olan etkenleri coğrafya, topografya, iklim, jeoloji ve ekonomi gibi etkenler olarak belirlemiştir. Burke'e göre (1976) en belirgin kent peyzajı topografyadan kaynaklanmaktadır. Topografik olarak, düz bir alan dikdörtgen şekilli, düzenli yapılaşma için gelişim gösterebilmektedir. Coğrafya vadiler, nehirler, toprak verimliliği açısından kentsel yerleşim üzerinde etkilidir. İlk kentler güvenlik sebebiyle yüksek yerlere konumlandırılırken ticaretin de artmasıyla ulaşım kolaylığı açısından daha sonralar düzlük alanlara konumlandırılmaya başlanmıştır. Bu yüzden kentsel peyzajın şekillenmesinde konum önemli bir etkidir. Kentlerin şekillenmesinde diğer etkenler arasında jeoloji ve tarih de sayılabilir. Kentte kullanılan malzemeler o kentin jeolojik yapısından kaynaklanmaktadır. Tarihte yaşanan olaylar ya da politik kararlar şehrin yıllar içinde sahip olduğu karaktere katkıda bulunmaktadır.

Kentsel peyzaj (*townscape*) alanında öne çıkan bir diğer isim olan Gordon Cullen (1961), bir kentin oluşturulması için insanların bir araya gelmesi gerektiğini belirtmiştir. Cullen (1961), insanların günlük yaşantılarında hareket ederken deneyim yoluyla kentsel çevreyi yakaladıklarını anlamış ve vücut-çevre ilişkisinin tasarım için bir temel oluşturduğuna karar vermiştir. Cullen'e göre şehirler hareket eden kişinin bakış açısıyla tasarlanmalıdır. İnsan ve fiziksel faktörler birbiriyle bağlantılı bir zincir olarak görülmektedir. Cullen (1961), kentsel peyzajı (*townscape*) üç başlık altında incelemiştir;

- Seri vizyon (*Concerning optics*)

Seri vizyon ardışık görüntüler olup kişinin kendi görüş açısıyla ilgilidir. Cullen bunu kentin içinde yürüyen yaya örneği üzerinden: “bir kentin içinden geçtiğimizi varsayalım avludan çıkıp anıta ulaşmadan önce düz bir yolda yürüyoruz ilk olarak bir sokağa bakıyoruz döndüğümüzde yeni bir görünüm ortaya çıkıyor. Bir sokağa daha gireriz aynı hızla devam etmemize rağmen yeni bir görünüm daha ortaya çıkıyor.” şeklinde anlatmaktadır. Bunun sonucunda yayaların kenti tekdüze bir hızla yürümesine rağmen seri halde kent manzarası ortaya çıkmaktadır ve kent peyzajı üzerinde yorum yapılabilir. Seri vizyonun asıl amacı, kentin unsurlarını yönlendirmek ve duygular üzerinde bir etki oluşmasını sağlamaktır (Cullen, 1961).

- Yer in Özelliği (*Concerning place*)

İkinci başlık olan yer in özelliği, kişinin vücudunun çevresindeki konuma verdiği tepkileri ile ilgilidir. Vücudun kendisini çevreyle ilişkilendirmesi içgüdüsel olduğundan konum

duygusu göz ardı edilemez çevre tasarımında bir faktör haline gelir. Kentleri hareketli insanların (yaya ya da araba kaynaklı) bakış açısından yola çıkararak tasarlanırsa tüm kentin nasıl deneyimlendiği görülebilecektir. Görüş açısına giren mekânlara yaklaştıkça yer “orada” ya da “burada” olarak tanımlanır ve bu tanımlamada da kişinin konumu etkilidir (Cullen, 1961).

- Kentsel Uygunluk (*Concerning content*)

Bu başlık kent dokusunun nasıl incelendiği ile ilgilidir; ölçek ve tarz, renk ve doku, bireysellik ve karakter. Çoğu kent stil, malzeme, ölçek karışımını bir arada gösterir ve bu uygunluğu ifade eder.

Kentsel peyzaj hakkında başka bir önemli çalışma ise John Montgomery'nin çalışmasıdır. Montgomery (2003), eylem (*activity*), inşa edilmiş biçim (*built form*) ve anlam (*meaning*) bileşenlerini kentsel peyzajı oluşturan bileşenler olarak belirlemiştir. Bu bileşenler kendi içerisinde bazı alt başlıkları barındırmaktadır;

- Aktivite: Ekonomik, sosyal ve kültürel mekanların varlığının kent yaşamında gerekli olduğunu belirtmektedir. Kültürel mekanların çeşitli olması, akşam ekonomisi varlığının, küçük işletme gücünün kent için önemini vurgulamaktadır.
- İnşaa Edilmiş Biçim: Bina ve mekân ilişkisini ifade eder ve kentin okunaklılığının öneminden, yapı çeşitliliğinin uyumundan, kamusal alanların aktif ve kaliteli olması gerektiğinden bahsetmektedir.
- Anlam: Mekân duygusu, tarihi ve kültürel değerlerin, alan kimliği ve imajının kent için önemli olduğunu belirtmiştir (Montgomery, 2003).

Baumann (1997), kentsel peyzaj (townscape) için yaptığı tanımında, kentsel peyzajın insanların çevrelerini nasıl algıladıkları ve günlük hayatlarında ne ifade ettikleri ile ilgili olarak bir iletişim aracı olduğunu ifade etmiştir. Kentsel peyzaj anlamının nesilden nesile aktarılmasını sağlayarak geçmişin işaretlerini ve sembollerini kullanarak şehrin mevcut değerleri ve geleceğe uygun olarak koruma ve değişim arasındaki uzlaşmayı sağlamaktadır. Öz kimlik duygusuna ve arzu edilen geleceğin başarısına katkıda bulunmaktadır.

Cullen' e göre (1961) kent peyzajının oluşması için kentlerin yaşayanların bakış açısına göre tasarlanması gerektiğini, yerin özelliğinin yani kişinin çevresiyle olan ilişkisinin insanların bakış açısı için önemini ve aynı zamanda kentlerin tasarlanmasında kentsel uygunluğunda (yapıların stil, ölçek uygunluğu) önemli olduğunu belirtmiştir. Kent

peyzajının oluşması için bu değişkenlerin yanında aynı zamanda kentin ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetlerinin olması, binaların mekanla ilişkisi, yapılaşmış çevrenin okunaklılığı, kentte bulunan kamusal alanların miktarı ve kalitesi, tarihi ve kültürel değerlerin devamlılığı da önemlidir (Montgomery, 2003). Cullen ve Montgomery'nin iyi bir kentsel peyzaj için belirlediği özelliklere bakıldığında zaman kentsel peyzaj sadece kentin manzarası değil aynı zamanda o kentin kimlik ve kentsel bellek özellikleri ile ilişkili olduğu görülmektedir. Montgomery'nin belirtmiş olduğu ekonomik, sosyal ve kültürel mekanların çeşitliliği, yapılı çevrenin çeşitlilik ve uyumu, tarihi ve kültürel değerlerin sürekliliği ile mekân duygusu gelişir ve tüm bu özellikler o kente ait bir kimlik kazandırır. Cullen (1961), kentsel bellek için insanların bir arada olması gerektiğini ve insanların deneyimleri yoluyla kenti algılayabildiklerini belirtmiştir. Kentsel belleğin oluşması ise bireylerin kenti deneyimlemelerine ve anıları hatırlayabilmesi için topluma ihtiyacı vardır. Kentsel peyzaj, kent kimliği ve kentsel belleğin bir arada değerlendirilmesi, geçmişle gelecek arasında bir bağ kurması, ortak kültürün nesilden nesile aktarılması, tarihi dokuların yok olmaması ve kentlerin bilinçli olarak tasarlanması açısından önemlidir.

1.2. KENT KİMLİĞİ

Kimlik, bir kimsenin ne anlama geldiğini tanımlayan sosyal bir rol veya durumda kendine uygulanan "bir anlamlar" dizisidir (Burke, 1991). Lynch'e göre (2010) kimlik, başka bir şey ile eşdeğer olmak değil, teklik ve tekillik anlamına gelmektedir, ayrıca kentlerin tanınmasını ve ayırt edilmesini kolaylaştırmaktadır. Kimlik kavramı, çağdaş sosyal bilimlerde, psikanaliz, psikoloji, siyaset bilimi, sosyoloji ve tarih gibi birçok alanda kullanılmaktadır. Kimliğin ortak kullanımını hem kavramsal anlamlarında hem de teorik rolünde dikkate değer bir değişkenlik göstermektedir. Kimliğin üç kullanımı vardır. Birincisi, bir halkın kültürüne atıfta bulunmak için, ikincisi; toplumsal hareketler üzerine yapılan çalışmalarda sosyal kategorilerin tanımlanması için ve son olarak, kişilerin tipik olarak oldukça farklılaşmış çağdaş toplumlarda oynadıkları çoklu rollere ekledikleri anlamların kendilerinden oluşan kısımlarına atıfta bulunmak için kullanılmaktadır (Stryker & Burke, 2000).

Çevre psikolojisi alanında, kimlik olgusunu fiziksel mekanla ilişkisi içinde kavramlaştırma yönündeki çalışmaların büyük bölümü yer kimliğiyle tanımlanmaktadır. (Lewicka, 2008). Kimlikle ilgili önemli çalışmaları olan Harold M. Proshansky bireyin

öz kimliğini yer kimliğine bağlı olarak açıklar. Yer kimliği, insanın doğal ve yapılandırılmış çevreyle, fiziksel dünyayla ve başka insanlarla ilişkilerinde tercihleri, beklentileri, duyguları, değerleri ve inançları tarafından belirlenen, yerin ve kişiliğin yapısında birleştirilen karmaşık bir örüntü olarak tanımlanır (Proshansky, 1978; Göregenli, 2018). Proshansky'e göre (1978) fiziksel ortamlar hepimizin günlük yaşamında yer alan sosyal ve kültürel faaliyetler, ilişkilerden ve ortamlarda yaşadığımız deneyimlerden meydana gelir. Kentsel çevre, yalnızca insan davranışlarını ve deneyimini ifade etmez aynı zamanda bu davranışı ve deneyimi şekillendiren inşa edilmiş bir ortamdır. Kişiler bu kentsel çevreden etkilenerek kendi kimliklerini oluştururlar. Buna göre "yer kimliği" ve "kent kimliği" kavramı arasındaki fark, şehir sakinlerinin kendi kendini tanımlamaları için yerine getirilen işleve özgü kentsel çevrenin de dikkate alınmasıyla gösterilebilir (Lalli, 1988). Mekânı deneyimleyen bireyin niyeti, kişilikleri o yerin kimliğini belirlerken, kentin fiziksel ve toplumsal dinamiklerinin etkileşim halinde olması ve fiziksel, kültürel birikim ile o kentte yaşayan ve kentten yararlanan insanlar da kent kimliğini belirler (Turan ve Ercoşkun, 2017).

Bir kişinin daha kapsamlı öz kimliğinin bir parçası olarak kentsel kimlik, öz ve kentsel çevre arasındaki karmaşık bir ilişkinin sonucudur (Lalli, 1988). Göregenli'ye göre (2018) ise, bireysel kimliklerin oluşma sürecinde olduğu gibi, kentsel kimlikler de ötekenden farklı ve ötekiyle aynı olma sürecini deneyimlemektedir. Kentsel kimlikler, bireysel benliklerin, kimliklerin ve yer kimliklerinin, kentsel mekânda kurulan iletişimin ve deneyimlerin bir sonucu biçiminde ortaya çıkar. Bireysel bir deneyim sonucunda bu süreç, insanın yaşadığı mekanları kişileştirmesi ve bu mekanları başka yerlerden farklılaştırmasını içermektedir. Arabulan (2008), kent kimliğini açıklarken, insanın kentin bir parçası olup, insan ve kentsel yerleşimin birlikte bir sistemin kimliğini oluşturduğunu ve kent ölçeğinde bu terimin karşılığının 'kent kimliği' olduğunu belirtmiştir.

Kentler tarihten günümüze Roma kenti, Türk kenti, İslam kenti Akdeniz kenti gibi kente özgü farklı nitelikler doğrultusunda tanımlanmışlardır (Ünlü, 2017). Kentsel kimlik, geçmiş zamanlardan günümüze gelen kültürel bir gösterge olup, bir kentin diğer kentlerden ayırt edilmesini sağlayan tüm bileşenleri olarak tanımlanmaktadır. Kentsel kimlik, dinamik bir yapı olup sürekli süreçleri de ifade etmektedir. Tüm tarihsel periyotlarda, bir kentin sosyal yapısı bir şekilde o kentin fiziksel formunu yansıtmıştır. Kentsel kimlik, bir kent ve çevresinin doğal ve yapay elemanları ile sosyo-kültürel

özelliklerinden oluşmaktadır. Doğal çevreyi oluşturan flora, iklim ve topografya; yapay çevreyi oluşturan yapılar, anıtlar, kent bölgeleri, yollar, meydanlar ve kent mobilyaları kent kimliğini oluşturmaktadır. Kent kimliğini oluşturan en küçük birimin ise mahalle olduğu düşünülmektedir. Coğrafi özellikler, mimari yapı, yerel gelenekler ve yaşam tarzları, kentin kimliğini bir bütün olarak tamamlayan bileşenlerdir (Beyhan ve Çelebi, 2015).

Bu bağlamda kent kimliği; kentin uzun zaman diliminde oluşan fiziksel unsurlarının, tarihi ve kültürel miras, psikoloji, ekonomi, politik ve sosyal yaşam biçimleriyle kaynaşarak, geçmiş, günümüz ve gelecek kuşaklar arası iletişimi sağlayan, kentin kendine özgü olma durumudur.

Kent kimliğinin oluşmasında ilk aşama, birey ya da grupların kendi kentlerine ilişkin algıladıkları, diğerlerinden farklı ve biricik özelliklerin değerlendirilmesidir. İkinci aşama, kendi kentine ilişkin deneyimlerin sembolleştirilmesi ve kentin biyografisi arasında bağlantı kurmasıyla oluşan kişisel geçmiş boyutu yani sürekliliktir (Göregenli, 2018).

Her kentin yaşayanları tarafından algılanması kent imgesine bağlıdır. Kent imgesi, kişilerde bıraktığı duyuşsal ve düşünşel izlerdir ve bu izler de kent kimliğinin tanınmasında en önemli etkendir (Arabulan, 2008).

Çevresel bir görüntünün oluşmasında, doğal ve yapay çevrenin özellikleri büyük önem taşımaktadır. Doğal çevrenin özellikleri, yerleşimi şekillendir ve kente bir karakter kazandır. Bunun yanında yapay çevrenin özellikleri ise kentin yerleşim, mimari ve donatı ölçeklerinde imgelenebilirliğine etki eder (Postalıcı, Kuruç & Özbek, 2006).

1.2.1. Kent Kimliğini Etkileyen Faktörler

Kentsel kimlik öğeleri o kentin akla ilk gelen ve kenti fiziksel ve sosyal yönleri ile diğerlerinden ayırt eden özelliklerin tümüdür (Ocakçı & Türk, 2012).

Doğal, sosyal ve yapılı çevre arasındaki ilişki ve etkileşimler kentin kimliğini oluşturmaktadır. Kent kimliğini, doğal çevre koşulları ve sosyal çevreden temel alan kültürel yapı ile yapılı çevre birlikte üretir. Yapılı çevreye dayalı kimlik ise biçim, bulunduğu konum, kullanım türü ve anlamları ile bir bütün oluşturan mekânsal yapı ile şekillenir. Kent kimliğini oluşturan söz konusu bu üç temel yapı birbirinden ayrılamaz. Çünkü, kentin doğal yapısı, yaşam biçimi ve sosyal yapıyı etkilemekte, aynı şekilde

sosyal yapıyla üretilen yapılı çevrede oluşurken doğal yapıyı etkilemektedir (Ünlü, 2017). Çizelge 1.3'te bu üç temel yapının oluşturduğu kimlik elemanları verilmiştir.

Çizelge 1.3. Kentsel Kimlik Elemanları (Ocakçı ve Türk, 2012).

Doğal Çevre Özellikleri	Yapılmış Çevre Özellikleri	Sosyal Çevre Özellikleri
Coğrafi konum Topografik özellikler İklimsel özellikler Bitki örtüsü Jeolojik yapı	Yerleşim ölçeğinde Binalar Sokaklar ve caddeler Meydanlar Yerleşim bölgeleri Donatı ölçeğinde Sembol olmuş elemanlar ölçeğinde	Sosyo-kültürel kimlik Tarihsel özellikler Nüfus Kültürel özellikler Sosyo-ekonomik kimlik Psikolojik kimlik

1.2.1.1. Doğal Çevreden Kaynaklanan Kimlik Ögeleri

Kentin coğrafi konumu, topografik yapısı, iklim şartları, bitki örtüsü, jeolojik durumu ile su ögesi doğal çevre özellikleridir ve bu özellikler kente kimlik kazandırmaktadır.

İlgar'a göre (2008) kentin bulunduğu coğrafi konum, kimliği etkileyen en belirleyici etkenlerden biridir ve kimliği etkileyen birçok doğal bileşen, coğrafi konuma bağlı olarak farklı özelliklerde şekillenmektedir. Topografik yapı kent formunun belirlenmesinde önemli bir faktördür. Örneğin topografyanın egemen olduğu şekillere göre biçimlenen Karadeniz bölgesinde sahil yerleşimleri, Muğla ve Mardin gibi kentlerde ise yamaç yerleşimleri görülebilir. Ayrıca diğer bir kimlik ögesi olarak bitki örtüsü de görülebilir. Bitki örtüsü kente özgü bir kimlik oluşturur ve bireylerin kenti algılamalarında farklılıklara neden olabilir. Karadeniz bölgesinin yeşil dokusu bölgesel farklılıkların bitki örtüsüne yansımalarının sınırsız örneğini sunar.

Kent kimliğinin oluşumundaki diğer doğal faktörlerden biri de iklimdir ve iklim tipleri kentin fiziki yapısı üzerinde rol oynar. Kentlerdeki bu iklim tiplerinden dolayı oluşan farklılıkları her kentin farklı yapıda algılanmalarına neden olmaktadır. Farklı iklim tiplerine sahip olan kentlerde mimari tasarım, malzeme seçimi, yapı rengi ve yapıların farklı şekillerde konumlanmasından oluşan dokularda farklılıklar oluşmasına neden olur. Bu farklılıklar kentteki kimliğin oluşmasında önemli etkenlerdir (İlgar, 2008).

Jeolojik yapı da kentin kimliğinin oluşması açısından önem taşımaktadır. Jeolojik yapı yapıların boyutlarını ve yüksekliklerini etkilemekte ve sahip olduğu morfolojik özellikleri nedeni ile görsel, eğitsel ve turistik açıdan önem taşımaktadır. Birçok bölge, ülke ve hatta dünya çapında kentlere ün kazandırmıştır (Bingül, 2004). Örneğin; Travertenlerin

Pamukkale'ye, Peri Bacalarının Göreme'ye kimlik kazandırdığı gibi.

1.2.1.2. Yapılaşmış Çevreden Kaynaklanan Kimlik Ögeleri

Kent kimliğinin oluşmasında etkili diğer bir etken de yapılaşmış çevredir. Kente yaşayanların çevreleriyle olan ilişkileri sonucunda insan eliyle oluşmuş ögelerdir. Yapılaşmış çevre genel olarak üç alt grupta ele alınmaktadır.

a. Yerleşim ölçeğinde;

Kentin kimlik ögelerini yerleşim ölçeği altında binalar, sokak ve caddeler, meydanlar ile yerleşim bölgeleri olarak ele alabilir. Kevin Lynch'in 1960 yılında yayınlamış olduğu "The Image of The City" adlı çalışmasında kentin yapılaşmış kimlik ögelerini 5 farklı başlıkta toplamıştır. Lynch'e göre bu kimlik ögeleri; yollar, sınırlar/kenarlar, bölgeler, düğüm/odak noktaları ve işaret ögeleridir.

b. Donatı ölçeğinde;

Donatı ölçeğindeki yapılaşmış çevreden kaynaklanan kimlik elemanları, kentte bulunan çöp kutuları, banklar, sokak lambaları vb. gibi kent mobilyalarından oluşmaktadır. Kent mobilyası bulunduğu kentin kimliğini yansıtmalıdır. Kentsel kimlik elemanlarından olan mobilyalar da o kentin kimliğinin bir parçasıdır ve bu nedenle de kimliği destekler nitelik taşımalarıdır (Göncü, 2007). Oturma elemanı, gölgelikler, piknik elemanı, çocuk oyun elemanı, seyir elemanı, satranç ve masa tenisi gibi dinlenme, eğlenme ve spor eylemlerine yönelik, duraklar, telefon kabinleri, hizmet üniteleri, büfe ve satış üniteleri gibi hizmet ve alışveriş faaliyetlerine yönelik, trafik levhaları, bilgilendirme levhaları, perde, ilan, afiş elemanları ve reklam panoları gibi iletişimle ilgili kent mobilyaları kente ait bir kimlik kazandırabilir (Arabulan, 2008).

c. Sembol olmuş elemanlar ölçeğinde;

Kentin sahip olduğu bazı karakteristik özellikler, kentin kimliğine "sembolik" anlamda bir anlam yükler. Bu bir televizyon anteni, sokaklarda bir evden diğer eve gerilmiş bir ipe asılı rengârenk çamaşırlar veya bir caddeyi kaplayan reklam amaçlı levhalar olabilir (Arabulan, 2008).

1.2.1.3. Sosyal Çevreden Kaynaklanan Kimlik Ögeleri

Bireylerin kendi kimlikleri ile bu kimliklerin birbirleriyle olan etkileşimleri toplumun kimliğini oluşturmaktadır. Bireylerin kimlikleri toplum yapısından etkilenmektedir ve toplum ile birey birbirlerinden etkilenen kavramlardır. Toplumsal yapının oluşmasını

sağlayan tüm bileşenler ile ortak beklentiler, toplumun kentten beklentileri kente attıkları anlam doğrultusunda kent kimliği ortaya çıkar (Göncü, 2007).

Sosyal çevreden kaynaklanan kimlik öğelerini üç başlık altında toplayabiliriz;

Sosyo-kültürel kimlik

Birey ve toplum niteliklerinin yerleşme, yapılanma biçimi üzerinde davranışlar ve istekler olarak ortaya çıkan sosyo-kültürel belirleyiciler, kentin sahip olduğu kimliği etkilemektedir. Sosyo-kültürel belirleyiciler tarihsel özellikler, nüfus özellikleri ve kültürel özelliklerden oluşurlar ve kentin kimliğini etkilerler (Ocakçı & Türk, 2012).

Tarihsel kimlik, kentlerin kuruluş nedenleri, günümüze kadar geçirdiği idari, sosyal, politik, dini, kültürel, ekonomik yapılanma ve kentleşme oranları tarihsel süreci yansıtır ve bu süreci etkileyen faktörlere bağlı olarak toplumun kendi içerisindeki ve çevresindeki davranış eylemleri de değişmeye başlar. Bu öğelerin birlikteliği de tasarımı, formu ve dolayısıyla da kimliği etkiler (Çöl, 1998).

Nüfusa ait özellikler, nüfus büyüklüğü, yoğunluğu, artış oranı, yaş gruplarının dağılımı, toplam nüfus içindeki oranı, doğum, ölüm oranı, cinsiyet dağılımı, göç hareketleri sayılabilir (Çöl, 1998). Örneğin İstanbul'un kimliği "kalabalık" niteliği taşıması gibi o kentin nüfus yoğunluğu kimliği etkilemektedir (Arabulan, 2008).

Kültürel özellikler, bir toplulukta geçmişten gelen ve halen sürmekte olan gelenek, yaşayış, düşünce ve sanat varlıklarının tümü ile ilgilenir (Arabulan, 2008). Kültür bir grubun dünya görüşü, yaşam tarzıdır ve sembolik olarak nesilden nesile aktarılır. Bir grubun özgün durumu olarak o grubu tanımlar ve o gruba ait bir kimliğin kazanmasını sağlar. Toplumun kendisini ifade etme biçimi olan dil, etnik özellikler, din, aile yapısı ve özellikleri, davranış biçimleri ve yemek kültürü, yerleşme ve yaşam kültürü gibi nitelikler kimliğin önemli bir parçasıdır (Ocakçı & Türk, 2012).

Sosyo-ekonomik kimlik

Toplumun istihdam yapısından gelen özelliklerle oluşan kimliktir ve bireylerin ekonomik durumları, kimlik oluşumunda önemli bir faktör olmaktadır (Arabulan, 2008). Ekonomik yapı, kentlerin tarım kenti, sanayi kenti gibi kimlik kazanmasında etkili olmaktadır. Kentin sahip olduğu ekonomik faktörlerin, kırdan kente göç olması sebebiyle ekonomi aynı zamanda nüfus hareketlerinin de belirleyicisi konumundadır (Göncü, 2007).

Psikolojik kimlik

İnsanlar çevreleriyle sürekli etkileşim halindedir ve çevreden etkilenmektedir. Toplumun psikolojik yapısı davranışlarıyla kendini mekân üzerinde gösterir. Dolayısıyla davranış şekli ve bunun kente olan etkisiyle kent kimliği de etkilenmektedir. Toplumların çevreden beklentileri (ekonomik, kültürel, vb.) olumsuz yönde gelişmeye başladığı zaman davranışlar da olumsuz yönde gelişmeye başlayıp vandalist hareketler artar ve bu da çevreye son derece zararlı olmaya başlar (Arabulan, 2008).

1.3. KENTSEL BELLEK

Bellek, olayların saklandığı, depolandığı, akılda tutulduğu zihinsel kapasitedir (Wang, Li, Liu & Cai, 2016). Bellek kavramı “Yaşananları, öğrenilen konuları, bunların geçmişle ilişkisini bilinçli olarak zihinde saklama gücü, hafıza” olarak tanımlanmaktadır (Çolpan, 2017). Lewicka’ya göre (2008) insanların anılarının temelinde sosyal anılar yer almaktadır. Sosyologlar ve sosyo-psikologlar bu anıların saklandığı yer olarak kolektif bellek ve sosyal bellek terimlerini kullanırlar. Sosyal bellek, ailenin, etnik grubun, devletin veya dünyanın tarihine ait olup yaşamımız boyunca gerçekleşen veya bizden önce meydana gelen olaylarla ilgilidir.

Bellek, bireyin bilinçsizliğinin geçmiş tüm deneyimler için bir depo olarak görev görmektedir (Olick, 1999). Buna göre bellek bireysel bir olgu olarak görülmektedir. Hatırlama veya unutma eylemi bireyin kendisiyle alakalıdır. Bellek, bireysel algılar sonrasında oluşan imgeler dünyasıdır (Wang vd., 2016).

Halbwachs (2018), “*Kolektif Hafıza*” kitabında belleğin çocukluk, yetişkinlik dönemindeki bireysel hatıraları barındırdığını ama yine de toplum tarafından sosyal koşullara göre oluştuğunu ve belleğin kolektif bir oluşum olduğunu belirtmiştir. Halbwachs belleği bireysel bellek (*otobiyografik bellek*), toplumsal bellek (*tarihsel bellek*) ve kolektif bellek olarak ele almıştır. Bireysel bellek, bireyin kendi deneyimleri, kendi yaşadığı olaylar sonucundaki sakladığı hatıralarıdır ve birey bu hatıralarını, kişiliği veya özel hayatı çerçevesinde ele alıp diğer hatıralardan ayırıp kendini ilgilendiren yönüyle kaydettiğinde bireysel belleğini oluşturmaktadır. Bireysel bellek tek başına değildir ve bir insan kendi hatıralarını hatırlamak istiyorsa başkalarına ihtiyaç duymaktadır. Toplumsal bellek, sosyal yapı tarafından belirlenen ve sosyal yapı tarafından kurgulanmış olup, bireyin içinde bulunduğu grubun geçmişine ve değerler

sistemine gönderme yapmaktadır (Yalım, 2017). O halde toplumsal bellek bireysel belleği kapsamaktadır. Hatıralar genelde kolektif olarak kalır ve etrafımızda bulunan imgeler ile başkaları tarafından bize hatırlatılır (Halbwachs, 2018). Toplumsal bellek, bireylerin mekânı, tarihi ve sosyal çevreyi deneyimleyerek oluşturduğu bir çeşit kolektif bellek olup, kolektif bellek ise ayrı ayrı birçok imgenin bir araya gelmesiyle oluşmaktadır (Güranoğlu, 2012).

Kolektif belleği ilk tanımlama girişimleri bireysel ilkelere dayanmaktadır; buna göre, kolektif bellek, bir grubun üyelerinin bireysel hatıralarının toplamını ifade eder. Kolektif bellek bireysel hatıraların toplamı, resmi anmalar, toplumsal semboller ve ortak kimlikleri kuran ve tam olarak somutlaştırılmamış niteliklerini ifade etmek üzere kullanılmaktadır (Olick, 1999). Kolektif bellek hem sosyal olarak hem de zaman ve mekânın öznel bir görüntüsü olarak görülebilir (Belanger, 2002).

Halbwachs "*Kolektif Hafıza*" kitabında bireyin fiziksel çevreyle olan ilişkisinden bahsederek, dış dünyanın imgelerini belleğimizin ayrılmaz bir parçası olduğunu ve bulunduğumuz mekânın aslında toplumun izlerini taşıdığını ve hatıralarımızı canlandırdığını vurgulamıştır. Eğer geçmişimiz ve hatıralarımız, bulunduğumuz fiziksel ortam tarafından korunmazsa ona ulaşamayız. Fiziksel çevrede gelişmeyen hiçbir kolektif hafıza var olamaz.

Bellek mekânsal olarak çeşitli şekillerde oluşmaktadır. Hafıza, somut ve fiziksel olan 'mekanlara' (mezar yerlerine, ibadethanelere, savaş alanlarına, geçmişin somut nosyonlarını taşıyan hapishanelere) ve ayrıca somut olmayan 'mekanlara' kutlamalar, gösterilere ve geçmişe ait bir hava sağlayan ritüellere bağlıdır. Bu nedenle hafıza alanları coğrafi yerleri (New York Dünya Ticaret Merkezi, Hiroşima şehri), anıtları ve binaları (San Antonio Alamo, Auschwitz ölüm kampı), tarihi figürleri (Abraham Lincoln, Vladimir Ilyich Lenin), sergiler ve anmalar (Amerika'da Güney'de serbest bırakılan köleler arasında Kurtuluş Günü anıları, İrlanda'da Barış Günü kutlamaları) ve halkı kapsar (Hoelscher ve Alderman, 2004).

Kentte yaşayanlar kentteki deneyimlerinin sonucunda mekânın ruhunu üretirler ve böylelikle kolektif bellek mekânda somutlaşmış olur. Kültürel çeşitliliğin ve toplumsal yaşamın bir arada olduğu en önemli mekân olan kentler, kolektif belleği oluşturan temel parçadır (Ünlü, 2017). Eğer kentte yaşayan birey hatıralarını hatırlamak istiyorsa toplum tarafından kabul görmüş imgelere başvurur. Bir hatırayı elde etmek için geçmiş bir olayı

yaşamış topluma ihtiyacımız vardır, imgeleri tek başımıza parça parça hatırlamak yetmez (Halbwachs, 2018). Zaman geçtikçe hatıralar genelleşmiş "imgeler" haline gelir ve bu tür imgeler korunmaları için sosyal bir bağlam gerektirir. Bu anlamda, hatıralar, halka açık olan sembollerin ve anlatıların ürünleri ile onları saklamak ve iletmek için kullanılan sosyal araçların ürünleri olmaktadır (Olick, 1999).

Toplum tarafından imgelenen yerin deneyim ya da hatıralarla donanmasıyla kentsel bellek oluşur. Kentsel bellek, tarih ve sosyal çevre yardımıyla bireylerin mekandaki deneyimleri sonucu oluşan kolektif belleğin bir türüdür. Kentsel belleğin kolektif bellek olabilmesi için ortak bilişsel imgelerin, ortak kültürün ve ortak bir toplumsal belleğin olması gerekir (Karaçor, 2012).

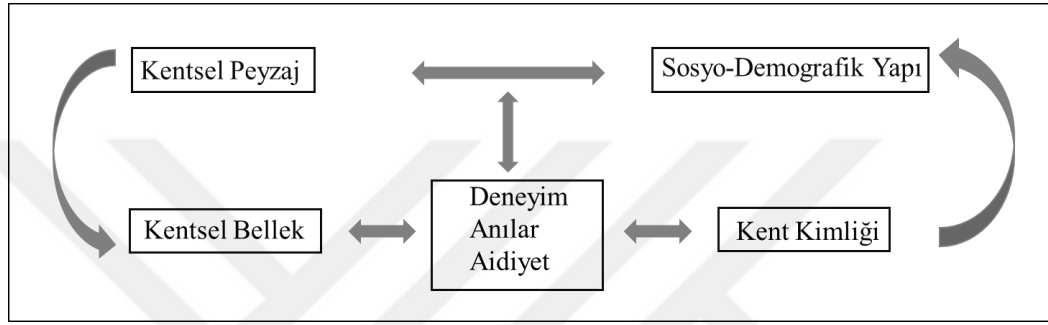
1.3.1. Kentsel Belleğin Bileşenleri

Kentte yaşayanlar tarafından kente ait imgeler oluşur, yaşayanların bu imgeleri deneyimleri ve buradaki hatıraları ile kentsel bellek oluşur. Hatırlanacak mekân ve hatırlayacak toplum kentsel belleğin oluşması için temel bileşenlerdir. Hatırlanacak bir mekânda zamanın da etkisiyle hatırlayacak toplumun varlığı kentsel belleği oluşturmaya başlar. Hatırlanacak mekânın, sahip olduğu fiziksel yapısı orada yaşayanlar tarafından zamanla anlam ve değer kazanır, yaşayanlar bu mekânı deneyimler. Bu mekânın geçmişten günümüze gelen kimliğinin belli yaşanmışlıklara atıfta bulunması gerekmektedir. Bir diğer bileşen olan hatırlayacak olan toplum ile kentin arasında bir bağ olması gerekmektedir. Her bir bireyin o kentteki yaşam süresi gibi etkenler kentin belleğine etki eder. Ayrıca geçmişten günümüze tarihi bilgilerin aktarılması da kentin belleğine etki etmektedir. Kentin sahip olduğu kendine has sokakları, o kentteki tarihi bir mimari yapı, ağaçlar, yollar gibi etmenlerde kentin belleğine etki etmektedir (Karaçor, 2012).

1.4. BÖLÜM SONUCU

İnsanların çevreleriyle etkileşimi ve iletişimi sonucunda kentler oluşmaya başlamaktadır. Her kent birbirinden farklı karakterler ve özelliklere sahiptir. Kentler; fiziksel ve sosyal yapılarına göre şekillenirler ve kendilerine özgü nitelik kazanırlar. Kentleri birbirinden ayırt etmemizi sağlayan bu nitelikler aslında o kentin kendine has kimliğidir. Her kentin sahip olduğu doğal çevre, yapılaşmış çevre ve sosyal çevre özellikleri o kente kimlik kazandırmaktadır. Bu özellikler kentin coğrafi, topografik özellikleri, iklimi, bitki örtüsü

gibi doğal özellikler özellikle kentlerin yapılaşmış çevresine etki ederek kentlerin gelişiminde büyük rol oynamaktadır. Sosyal çevre ise yapılaşmış çevreye göre şekillenmekte, hem de kentin yapılaşmasında söz sahibi olmaktadır. Bir kent kimliğinin tanınmasındaki en önemli etken kent öğeleridir. Bu öğeler, kentte yaşayanların deneyimleri sonucunda algılanır, kente bir anlam yükler ve kentlilerin deneyimlemesi sonucu kente ait bir belleğin oluşmasını sağlamaktadır. Kent belleği geçmiş, şimdi ve geleceği hatıralarla birbirine bağlayarak kent kimliğinin sürdürülebilir olmasını sağlamaktadır.

Şekil 1.4. Kavramsal ilişkinin kurgulanması.

Kentsel peyzaj kentin yapısal özellikleri, kentin doğal özellikleri, kentte yaşayanların deneyimleri, kentin belleği, aidiyet duygusu gibi kavramları ifade etmektedir. Bir kentin doğal ve kültürel peyzaj özellikleri, kentsel öğelerin bir arada olması, insanların bir araya gelerek ve bireysel olarak kenti deneyimlemesiyle kentsel peyzaj oluşmaya başlamaktadır. O halde kentler sadece yapısal özellikleri ile değil kente ait doğal ve sosyal özellikleri de dikkate alınarak değerlendirilmelidir.

Literatür araştırmaları sonucunda Türkiye’de konu hakkında sınırlı sayıda çalışma olduğu görülmüştür. Özellikle tez kapsamında olan kent kimliği (*urban identity*) ve kentsel belleğin (*urban memory*) birlikte ele alındığı çalışma sayısı azdır. Kentsel peyzajın bileşenleri olan kent kimliği ve kentsel belleğin bir arada değerlendirilmesi kentsel peyzajın okunabilmesi için önemlidir.

Şimdi, geçmiş ve gelecek arasında ilişki kuran kamusal mekanlar kolektif ve kentsel belleği oluşturan önemli kentsel mekanlardır. Kentlileri bir araya getirip mekân ile deneyim arasında canlanan bu mekanlar kent kimliğini de inşa etmektedir (Bayraktar, 2015).

Ankara birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve her bir medeniyete özgü kimlikle günümüze kadar gelmiştir. Bu medeniyetler tarafından Ulus semti bir merkez olarak kullanılmış ve kent buradan gelişmeye başlamıştır. Cumhuriyet kurulduktan sonra ve Ankara'nın başkent ilan edilmesiyle Ulus Meydanı kamusal alan açısından önemli odak noktalarından biri olmuştur. Bu tez Ankara kenti Ulus Meydanı'na odaklanarak kentsel bellek ve kentsel kimlik kavramları arasındaki ilişkiyi yarı deneysel bir yol ile ortaya koymak, kent kimliğinin ve kentsel belleğin korunmasına yönelik önlemler alınması için farkındalık oluşturmak ve ülkemizde bu konu hakkındaki çalışmaların sayısının artmasına teşvik olmayı amaçlamaktadır.

Tezin hipotezi “Kentsel bellek ile kentsel kimlik arasında nasıl bir ilişki vardır?” sorusundan yola çıkarak oluşturulmuştur. Bu bağlamda tezin hipotezi;

- Güçlü bir kentsel bellek algısı, kentsel kimliğin de daha güçlü bir şekilde algılanmasını ve ifade edilmesini sağlayacaktır.

Alt hipotezler ise;

H1: Sosyo-demografik özellikler bireyin kentsel bellek algılamasını etkili değildir.

H2: Bireylerin kendilerini “oralı” olarak tanımaları, kentsel bellek algısında etkilidir.

H3: Bireylerin kentte yaşama süreleri kentsel bellek algısında etkilidir.

H4: Bireylerin birlikte yaşadığı kişi sayısı kentsel belleği algılamada etkilidir.

H5: Yapılaşmış çevreden kaynaklanan kimlik öğeleri; doğal ve sosyal çevreden kaynaklanan kimlik öğelerinden daha çok kimlik düzeyini yansıtmakta ve kentsel bellek algısında daha çok etkilidir.

H6: Sosyo-demografik özellikler bireyin kentin kimliğini algılama düzeylerini etkilememektedir.

H7: Bireylerin kentte yaşama süresi kentin kimliğini algılama düzeyinde etkilidir.

H8: Bireylerin kendilerini “oralı” olarak tanımaları, bireylerin kentin kimliğini yansıtmaya düzeylerini etkilememektedir.

Olarak belirlenmiştir.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. MATERYAL

Çalışmanın ana materyalini Ankara Ulus Meydanı oluşturmaktadır. Ankara kenti Ulus Meydanı ve çevresi ile ilgili yapılan literatür taraması sonucunda elde edinilen bilgiler doğrultusunda özellikle Ankara'nın kent kimliğinde önemli yere sahip olan Ankara Kale'si, Hacıbayram-ı Veli Camii ve Eski TBMM'yi kapsayan bir sınır belirlenmiştir. Meydanın şekillenmesine katkıda bulunan Atatürk Heykeli, Ulus İşhanı, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Binası, ASBÜ (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi- Eski Sümerbank binası), I. Ve II. Meclis, 100. Yıl çarşısı çalışma alanı sınırları içerisinde bulunmakla beraber bu yapılar Ulus Meydanı'nın tarihi, ticari ve manevi kimliğini oluşturmaktadır (Şekil 2.1).

Şekil 2.1. Araştırma alanı sınırları (Yandex haritalardan geliştirilmiştir).

Çalışmanın ikincil materyallerini Ankara kentinde yaşayan, farklı sosyo-demografik yapıya sahip kişiler, anket formları, uzman kişiler ve konu ile ilgili yapılmış literatür çalışmaları oluşturmuştur.

2.1.1. Ulus Meydanı'nın Doğal Çevreden Kaynaklanan Kimlik Ögeleri

Şekil 2.2. Ankara- Ulus Meydanı ve çevresi coğrafi konumu.

Ankara'nın Altındağ ilçesinde yer alan Ulus'ta Karedeniz ikliminin ılıman ve yağışlı özellikleri görülmektedir (Sağlam, 2012). Faunanın içerisinde Ankara tiftik keçisi ve Ankara kedisi yer alırken, floristik yapı içerisinde Ankara armudu endemik bir türdür (Tunçer, 2017).

Geçmişten günümüze kadar var olan ve kente kimlik kazandıran doğal özellikler birçok müdahaleyle değişime uğramıştır ve zamanla sahip olduğu bağlar, dereler, yeşil doku yok olmuştur (Çizelge 2.1). Ankara Kale'si ve Hıdırlık Tepesi arasından akan Hatip Çayı, üzerinde bulunan Roma dönemi su bendinden dolayı Bentderesi adını almıştır. Önce eski roma bendinin kazanımı için üzerine mini bir baraj yapılmıştır. Daha sonra, Cumhuriyetin ilk yıllarında kanalizasyona dönüştürülmüş, 1955-1988 yılları arasında üç kez zararlı taşkınlara neden olmasından dolayı üzeri tamamen kapatılarak yol (Dışkapı-Cebeci yolu) yapılmıştır. 1950'lerde sonra İncesu'nun da kent içinden geçen bölümlerinin üzeri kapatılıp yola dönüştürülmüştür (Tunçer, 2017).

Ankara'da Cumhuriyetten önceki dönemlerde zengin ve bakımlı bağlar (Keçiören, Dikmen ve Etlik Bağları) vardır. Kışım Ulus ve çevresinde oturulur baharda bağlara ve bağ evlerine gidilirdi. Ankara bağları hızla artan nüfusun etkisiyle önce gecekonduların istilasına uğramış 1983 yılından itibaren ise çok katlı yapılaşmaya açılmıştır (Tunçer, 2017).

Ulus Meydanı güneybatıdan doğuya doğru düşük bir eğimle yükselmektedir ve Atatürk Heykeli'nin bulunduğu alanın kotu 870 m'dir. 1930'larda yapılan müdahalelerle, yeni düzenlemelerle meydanın doğal yapısı ve eğimi değiştirilmiştir (Arkun, 2012).

Çizelge 2.1. Ulus Meydanı ve Çevresinin Doğal Çevreden Kaynaklanan Kimlik Ögelerinin Değişim Tablosu.

Dönemler		Doğal Çevreden Kaynaklanan Kimlik Ögeleri
Antik Dönem		İlk yerleşim yeri Ankara kalesi ve civarına (hisar tepesine) kurulmuştur. Su ihtiyacı; Hatip Çayı. Gıda ihtiyacı; Çubuk Ovası.
Cumhuriyet Öncesi Dönem (1073-1920)		Bağlar
Cumhuriyet Dönemi (Planlama Dönemleri)	Lörcher Planı Dönemi (1924-1932)	Bağlar
	Jansen Planı Dönemi (1932-1957)	Hatip Çayı (Bentderesi) kanalizasyona dönüştürülmüş, üzerleri kapatılmıştır. İnce su ıslah edilmiş yerine Gençlik Parkı kurulmuştur.
	Yücel-Uybadin Planı Dönemi (1957-1970)	-Hatip Çayı'nın üzeri tamamen kapatılıp yol yapılmıştır (1969-1973) -Bağlar yerleşim alanına açılmıştır. -100.yıl çarşısının yapılmasıyla meydan topografik baskınlığını kaybetmiştir (Tunçer, 2017).
	Ankara 1990 Nazım İmar Planı Dönemi (1970-2006)	Bağlar ve tepeler 1980'lerde gecekondulaşmış ve çok katlı yapılaşmalardan dolayı yeşil doku yok olmuştur.

*Literatür araştırması sonucunda tüm kaynaklardan elde edilen bilgiler doğrultusunda yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.1.2. Ulus Meydanı'nın Yapılaşmış Çevreden Kaynaklanan Kimlik Ögeleri

Kent ilk olarak antik dönemde Hisar Tepe (978 m) üzerinde kurulmuştur. Ankara Kalesi halkın yaşadığı kale-kent kimliğindedir. Kentin en önemli kimlik ögesi olan Ankara Kalesi'nin kuruluş tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Kentte askeri bir garnizon bulunduran Hititler tarafından yapıldığı sanılmaktadır. Ama bu düşünce arkeolojik verilere dayanarak doğrulanmamıştır. Hititlerden bu yana hep aynı yerde bulunan, Romalılar, Bizanslılar ve Selçuklular dönemlerinde birçok kez onarılan Ankara kalesi,

tepenin yüksek bölümünü kaplayan iç kale ve çevresini kuşatan dış kaleden oluşur (dış kalenin 20'ye yakın kulesi vardır). Dış kale eski Ankara şehrini çevirir (Anonim, 2019 a). Kentte bulunan tapınaklar, tiyatrolar, stadyumlar, odeonlar, agoralar, kiliseler vb. yapılar antik döneme ait yapılardır. Hanlar, hamamlar, bedestenler, camiler, külliyyeler, imarethaneler, arastalar, kapalı çarşılar Selçuklu ve Osmanlı (Cumhuriyet öncesi dönem) yapılarıdır (Tunçer, 2017)

Antik dönemden günümüze kadar Ulus Meydanı ve çevresindeki yapılaşmış çevreden kaynaklanan kimlik öğeleri ve geçirdikleri değişimler; kültür yapısı, yönetim binaları, kamu binaları, kamusal alan, cadde/bulvar ve donatı elemanları başlıkları altında gruplandırılarak Çizelge 2.2'de verilmiştir.

Buna göre Antik dönemde bulunan devletler tarafından kente çok önemli kültürel yapılar kazandırılmıştır. Roma döneminde (M.Ö.27- M.S.14) Roma İmparatoru Augustus'un, yaptıklarının anlatıldığı Augustus Tapınağı Ankara ve Ulus için önemli bir kültür yapısı ve kimlik ögesidir. Günümüzde hala varlığını sürdürmektedir. Başka bir Roma dönemi eseri ise Julianus Sütunu'dur ve hala varlığını korumaktadır. Diğer bir Roma dönemi kültür yapısı ise Roma Hamamı'dır. Roma Hamamı'nın bir höyük olduğu, en üstte Roma Çağı (Kısmen Bizans ve Selçuk katları), onun altında Frig Devri yerleşmesinin kalıntıları tespit edilmiştir (Anonim, 2019 b).

Selçuklulardan başlayarak Cumhuriyet öncesi dönemde (1073-1920) Ulus Meydanı'nda yönetim, kamu, ticaret, bedesten, camiler, hanlar gibi binaların yapıldığı görülmektedir (Çizelge 2.2). Bu dönemde kent Aşağı Yüz (Karaoğlan ve Tahtakale civarı) ve Yukarı Yüz (Mahmut Paşa bedesteni civarı) olarak iki bölgeye ayrılmıştır (Tunçer, 2017). 1427 yılında Ulus'un kimliğine önemli bir katkısı olan Hacı Bayram Veli Camisi, Augustus Tapınağı'nın bitişiğine inşa edilmiştir. Hacı Bayram Camii ve çevresinde geleneksel Ankara evleri bulunmaktadır. Büyük ve faal bir çarşı olan Bedesten 1464-1471 yılında yapılmıştır ve günümüzde Anadolu Medeniyetler Müzesi olarak onarılmıştır (Asar, 2012). 17. yy'ın ortası ya da sonlarında inşa edildiği düşünülen Zincirli Cami günümüzde hala varlığını sürdürmektedir (Anonim, 2019 c). 17.yy'ın başlarında celali isyanlarında kentin kamu binaları ve ticari alanları yanmıştır (Koçyiğit, 2019). 1839- 1876 yılları arasında Tanzimat reformlarıyla surlar yıkılmış, Anadolu'da ilk defa resmi yapılar ortaya çıkmaya başlamıştır (Yalın, 2017).

1890'larda kentin son hanı olan *Taşhan* inşa edilmiştir ve 1892' de kente gelen demiryolunun etkisiyle bu alan *Taşhan Meydanı* olarak anılmaya başlanmıştır (Yalım, 2017). Taşhan, Kurtuluş savaşı sırasında hastane olarak kullanılmış, savaştan sonra 1924 yılında ise Taşhan Palas Otel'e dönüştürülmüştür.

Dönemin diğer önemli yapısı Dar'ül Muallimin Mektebi'nin (erkek öğretmen okulu) 1899-1900 yılları arasında inşaatına başlanmıştır ve 1907 yılında eğitime açılmıştır. Savaş zamanında bu bina dışarıdan gelen vekiller için yatakhane olarak kullanılmıştır. Sonrasında Millî Savunma Bakanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığı binaları olarak kullanılmıştır ve 1950'de çıkan yangında tamamen yanmıştır (Tunçer, 2017). 1920 yılında *İttihat ve Terakki* binası inşa edilmiş ve bu bina 23 Nisan 1920'de meclis olarak (Bayraktar, 2013), 23 Nisan 1920- 15 Ekim 1924 yılları arasında ise Türkiye Cumhuriyeti'nin *I. TBMM* binası olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Cumhuriyet öncesi dönemde donatı elemanı olarak Bentderesi (Hatip Çayı) üzerinde bulunan köprüler göze çarpmaktadır (Çizelge 2.2). Bu dönemde Taşhan Meydanı'nın zemini topraktan oluşmaktadır (Yalım, 2017).

Çizelge 2.2. Ulus Meydanı ve Çevresinin Yapılaşmış Çevreden Kaynaklanan Kimlik Ögelerinin Değişim Tablosu (Cumhuriyet Öncesi).

Yapılaşmış Çevreden Kaynaklanan Kimlik Ögeleri			Dönemler	
			Antik Dönem	Cumhuriyet Öncesi Dönem (1073-1920)
Yerleşim Ölçeğinde	Binalar	Kültür yapısı- Anıtsal yapı	-Augustus mabedi -Julianus sütünü -Roma hamamı -Kale -Bent	-Hacı bayram Camii -Dış sur ve İstanbul kapısı -Zincirli Camii -Alaeddin camii (Selçuklu) -Ankara bağ Evleri
		Yönetim Binaları		-İttihat ve Terakki binası (1915) ↓ -I. TBMM (23 NİSAN 1920)
		Kamu binaları		-Dar'ül Muallimin (Erkek Öğretmen Okulu-1900) -Taşhan (1895)

Çizelge 2.2. (devamı) Ulus Meydanı ve Çevresinin Yapılaşmış Çevreden Kaynaklanan Kimlik Ögeleri ve Değişim Tablosu (Cumhuriyet Öncesi).

Yerleşim Ölçeğinde	Yerleşim Alanları	Kamusal alan	Meydan İle ilgili bilgi yoktur.	-Şehir mezarlığı (1907 yılında temizlenmiştir) ↓ -Millet Bahçesi -Taşhan Meydanı
		Ticaret alanı		-Bedesten (1464-71)
	Cadde	Cadde/ Bulvar	Roma dönemi caddesi	-Karaoğlan Caddesi
Donatı Ölçeğinde		Donatı elemanı	Bentler	Bentderesi köprüleri; Taşköprü, Tabakhane köprüsü, Ördekli köprüsü, Dağ mahallesi köprüsü, Çankırı köprüsü. -Toprak döşemeli meydan *Surlar yıkıldı.

*Literatür araştırması sonucunda tüm kaynaklardan elde edilen bilgiler doğrultusunda yazar tarafından oluşturulmuştur.

Ulus Meydanı ve çevresinin yapılaşma süreci Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde başlamış ve erken Cumhuriyet döneminde devam etmiştir (Tunçer, 2017). Ankara, bir Anadolu kasabası olarak görülmüş ve mimari-yapısal açıdan problemlere sahip bir kent olmuştur (Buçukcu ve Buçukcu 2015). Ankara modern bir başkent olarak inşa edilirken cumhuriyet rejimi temel alınmıştır. Cumhuriyet döneminde yeni rejimin en güçlü simgelerinden biri modern mimaridir. Bu dönemde mimari hem kamu mekânlarında hem de konut alanlarında medeniyet taşıyıcısı rolü üstlenmiştir. Modern mimari, modern hayatın cisimleştirilmesi olarak sunulmuştur. Modern-batılı yaşantının aşılması için ise "kübik evler", "kübik apartmanlar" inşa edilmiştir (Bozdoğan, 2002). Modern- çağdaş bir kent kurma politikası ele alınarak gelişen Cumhuriyet dönemi yapılaşmasında kentin şekillenmesi için planlamalar yapılmıştır.

Ankara'nın ilk planlama çalışması 1924-1931 Lörcher Planı'dır. Bu planda geleneksel dokudaki yangın yerlerinin imarı, yeni yolların açılması, alt yapı eksikliğinin sorunlarına çözüm aranmıştır (Arkun, 2012 d). Mekân hem fiziksel dönüşüm için hem de sosyal dönüşüm için kurgulanmıştır. Kentin kimliğini ve belleğini etkileyecek en önemli yapılar Lörcher planı döneminde (Çizelge 2.3) yapılmıştır.

1920 yılında açılan I. TBMM binası 1924 yılına kadar meclis görevi görmüş ve 1924 yılında II. TBMM binası açılıp meclis buraya taşınmıştır. I. Meclis Cumhuriyet Halk Fırkasının binası olmuştur (Anonim, 2019 d). II. TBMM'nin bahçesi halk için bir toplanma alanı, bir kamusal alan görevini üstlenmiştir (Yalım, 2017). Bu dönemde yapılan diğer önemli bir yönetim binası Divan-ı Muhasebat (*Sayıştay*) 1925 yılında yapılmıştır ve daha sonra cephesi yeniden düzenlenerek daha modern hale getirilmiştir (Yalım, 2017). Bu bina günümüzde Kültür Bakanlığı tarafından kullanılmaktadır.

Lörcher Planı döneminde birçok kamu binasının açıldığı görülmektedir. İstiklal Savaşı'ndan ve 1923'te Ankara'nın cumhuriyetin yeni başkenti ilan edilmesinden sonra, Ankara'da "Birinci Milli Üslup" ile önemli kamu binaları inşa edilmiştir (Bozdoğan, 2002). İş Bankası, Ziraat Bankası ve Merkez bankası, Osmanlı Bankası art arda açılmış, hem kentin finansal merkezi olmuştur ve hem de kentin kimliğine katkıda bulunacak ve toplumun belleğine etki edecek semboller olmuşlardır. Önceden depo alanı olarak kullanılan alana 1929 yılında *İş Bankası* açılmıştır. Bu binanın cephesinde Ankara taşı kullanılmış ve Selçuklu-Osmanlı motiflerine yer verilmiştir (Arkun, 2012). Günümüzde bu bina 2019 itibariyle İktisadi Bağımsızlık Müzesi olarak kullanılmaya başlanmıştır. Kente kimlik kazandıran diğer bir yapıda *Ziraat Bankası*'dır. 1926-1929 yılları arasında yapılan Ziraat Bankası binası "Birinci Milli Üslup" anlayışıyla yapılmıştır ve Selçuklu-Osmanlı süslemelerine sahiptir ve günümüzde Ziraat Bankası Müzesi olarak kullanılmaktadır. "Birinci Milli Üslup" anlayışıyla yapılan diğer bir yapıda *Osmanlı Bankası*'dır. Banka 1926 yılında Atatürk Bulvarı ve İstanbul Caddesi'nin köşesinde açılmıştır. Son olarak 1931 yılında Millet Bahçesi'nin yanında *Merkez Bankası* açılmıştır. (Şahin, 2014).

Lörcher Planı döneminde laiklik düşüncesinin, modern yaşamın yaygınlaşması amacıyla kamusal alanlar önemli bir yere sahip olmuş ve yeni kamusal alanlar yapılmıştır (Çizelge 2.3). Bu dönemde *Ankara Palas* ve *Karpiç Restoranı* kamusal alan olarak öne çıkmaktadır. 1928 yılında II. Meclisin tam karşısına Ankara Palas inşa edilmiştir. Bu binada diğer binaların olduğu gibi 1.Ulusal Mimarlık akımına göre yapılmıştır. Erken Cumhuriyet döneminde devlet konukevi olarak da kullanılan palas günümüzde hala devlet konukevi olarak kullanılmaktadır. Kentin bu dönemdeki diğer sembolik kamusal alanı ise 1928'de Taşhan'ın birinci katında açılan Karpiç Restoranı'dır. Devlet Restoranı görevi gören bu restoran aynı zamanda sosyal yaşamda büyük etkiye sahip olmuştur. Açıldıktan kısa bir süre sonra Millet bahçesinin üst kısmındaki belediye dükkanlar

sitesine taşınmıştır. Bu dönemde diğer önemli kamusal alanlar *II. Meclis Bahçesi* ve *Millet Bahçesidir*. Millet Bahçesi, gündelik hayata hizmet ederken meclis bahçesi daha kurgusal görev almıştır (Yalım, 2017). 1926 yılında Millet bahçesi kapatılmıştır (Bayraktar, 2016).

Meydan, dönemin ticaret merkezi olmuş ve bu dönemde Karaoğlan Caddesi üzerine *Karaoğlan Çarşısı* ve *Tahtakale Çarşısı* açılmıştır (Çizelge 2.2). 1929 yılına çıkan bir yangında Tahtakale Çarşısı yanmıştır (Asar, 2012). Lörcher planıyla İstasyon Caddesi, Çankırı Caddesi, Atatürk Bulvarı (Bankalar Caddesi), Karaoğlan Caddesi açılmıştır (Çizelge 2.3). *Zafer Anıtı (Atatürk Heykeli)* alanda bulunan en önemli kimlik ögesi ve kentsel belleğe etki eden hatırlatıcı elemandır. Tarihi değeri yüksek olan bu kültür yapısı 1927 yılında halkın maddi yardımlarıyla yapılmıştır (Yalım, 2017). Bu dönemde *Taşhan Meydanı* ilk olarak *Hakimiyet-i Milliye Meydanı (1923)*, daha sonra Zafer Anıtı'nın meydana yerleştirilmesiyle *Millet Meydanı (1927)* olarak anılmıştır. 1930'da Türk Dili çalışmalarıyla meydanın ismi *Ulus Meydanı* olmuştur (Bayraktar, 2013).

Lörcher Planı yetersiz kalınca uluslararası bir yarışmayla Ankara'nın ikinci planı Jansen Planı yapılmıştır. Bu planda eski şehir korunup yanına yeni bir kent kurulması düşünülmüş ve bir protokol sahası önerilmiş, kent merkezi güneye doğru kaymaya başlamış ve Yenişehir gelişimi hızlanmıştır (Asar, 2012). Bu dönemde yeni gelişmeye başlayan semtler olan Yenişehir ve Çankaya'da Atatürk ve yakın çevresini oluşturan liderler için modern villalar inşa edilmiştir (Bozdoğan, 2002). Bu dönemde kentin kimliğine ve belleğine etki edecek yapılar ve değişimleri Çizelge 2.3'te verilmiştir.

Millet bahçesi kapandıktan sonra 1933 yılında bu alana *Şehir Çarşısı (Belediye dükkanlar sitesi)* kurulmuş, geriye kalan kısım ise *Şehir Bahçesi* olarak kullanılmaya devam etmiştir. Kentin önemli bir kimlik ögesi ve bellek hatırlatıcısı olan Taşhan binası ekonomik sıkıntılardan dolayı Sümerbank'a satılmış, 1935 yılında yıkılmış ve yerine 1937 yılında yeni *Sümerbank* binası inşa edilmiştir (Bayraktar, 2016). Kimlik ve bellek için diğer önemli bir yapı olan Dar-ül Muallimin Mektebi 1947 yılında yanmış ve 1955 yılında yerine *Ulus İşhanı Çarşısı* yapılmıştır (Yalım, 2017). 1940 yılında küçük tiyatro bir inşa edilmiştir. 19 Mayıs Stadyumu (1936) ve Hipodromun açılmasıyla Ulus meydanının odak nokta özelliği kaybolmuştur (Bayraktar, 2013).

1032-1937 yılları arasında Anafartalar Caddesi açılmıştır. *Anafartalar Caddesi*, Ulus Meydanı ile Samanpazarı'nı birleştiren ve bütünleştiren aynı zamanda Aşağı Yüzü ve

Yukarı Yüzü birbirine bağlayan Uzun Çarşı'nın adıdır (Dinçer, 2014).

Yücel- Uybadin Planı (1957-1970) döneminde *Gençlik ve Spor Müdürlüğü binası (1958)*, *Gümrük Müsteşarlığı binası (1967)* ve *PTT binası* inşa edilmiştir. 1960'larda TBMM Ulus'tan Kızılay'a taşınmıştır ve Ulus'taki meclis *I. TBMM Müzesi'ne* dönüştürülmüştür. 1059-1960'ta Zafer Anıtı'nın yeri değiştirilmiş ve günümüzde bulunduğu alana taşınmıştır. Bu dönemde Şehir Bahçesi tamamen yok olmuş ve bu alana 1967 yılında yapılan bir yarışma ile *100.yıl Çarşısı* ve Karaoğlan çarşısı kaldırılıp bu alana açılan yarışma ile projesi yapılan *Anafartalar Çarşısı* açılmıştır.

Ankara 1990 Nazım İmar Planı döneminde Altındağ Belediyesi kurulmuş, I. TBMM Müzesi *Kurtuluş Savaşı Müzesi'ne* dönüştürülmüştür (1981). Son olarak 1991 yılında Ulus Şehir Çarşısı inşa edilmiş ve kazı çalışmaları sırasında Roma Caddesi kalıntılarına ulaşılmıştır.

Ankara Nazım İmar Planından sonra, 1990 Ankara nazım İmar planını temel alarak, 1986'da ODTÜ Şehir Planlama Bölümünden bir grup araştırmacı tarafından 2015 yılına yönelik "*Yapısal Plan*" hazırlanmıştır. Ankara Nazım İmar Planının yetersiz kalması ve Yapısal Planın onaylanmaması sonucunda 2025 yılını hedefleyen yeni planlama çalışmaları olmuştur. Tüm bu planlama çalışmalarının yanında Ulus Tarihi Kent Merkezi Koruma Islah İmar Planı ve Projeleri çalışmaları yapılmıştır ve 1990 yılında onaylanmıştır. 2005 yılında bu karar iptal edilmiş ve "*Yenilenme Alanı*" olarak tekrar gündeme gelmiştir. Bu planlamada alınan karara göre Atatürk heykelinin çevresinde bulunan 100.Yıl Çarşısı, Ulus Şehir Çarşısı, Gençlik ve Spor Müdürlüğü Binası, Anafartalar Çarşısı yıkılacak ve heykelle bütünleşen yeni bir kentsel meydan oluşturulacaktır. Bu plan henüz bir karara bağlanmadan 2007 yılında Hacı Bayram Camisi'nin çevresinde ve Roma hamamı çevresinde yıkımlar başlamıştır. Hacı Bayram Camisi'nin etrafında bulunan yapılar restore edilmeye başlamış ve Eski Ankara evleri formuna sokulmaya başlanmıştır. Bu plan 2008 yılında mahkeme kararıyla durdurulmuştur. Bu haliyle Ulus tarihi kent merkezi plansız kalmıştır (Arkun, 2012).

Çizelge 2.3. Ulus Meydanı ve Çevresinin Yapılaşmış Çevreden Kaynaklanan Kimlik Ögeleri ve Değişim Tablosu (Cumhuriyet Dönemi).

Yapılaşmış Çevreden Kaynaklanan Kimlik Ögeleri		Dönemler				
		Cumhuriyet Dönemi (Planlama Dönemleri)				
		Lörcher Planı Dönemi (1920-1932)	Jansen Planı Dönemi (1932-1957)	Yücel-Uybadin Planı Dönemi (1957-1970)	Ankara 1990 Nazım İmar Planı Dönemi (1970-2006)	
Yerleşim Ölçeğinde	Binalar	Kültür yapısı-Anıtsal yapı	Atatürk Heykeli (1927)		*Atatürk Heykeli'nin Yeri değiştirildi (1959-60) -I. TBMM Müzesi	-Kurtuluş savaşı müzesi (1981) -Cumhuriyet Müzesi-II. TBMM (1981) -Roma caddesi kalıntıları bulundu (1995-1996)
		Yönetim Binaları	-I. TBMM -II. TBMM (1924) -Divan-ı Muhasebat (1926) *Vekil yatakhanesi (Dar'ül Muallimin mektebi binası) *Milli eğitim bakanlığı (Dar'ül muallimin mektebi binası)		Gençlik ve Spor Müdürlüğü (1958) *TBMM Ulus'tan Kızılay'a taşındı.	-Altındağ Belediyesi kurulmuştur.
		Kamu binaları	-İnkılap Müzesi (1921) -Taşhan (hastahane-savaş sırasında) ↓ -Taşhan Palas Otel (1924) -İş Bankası (1929) -Ziraat Bankası (1926-1929) -Osmanlı Bankası (1926) -Halkevi Binası (1930) -Merkez Bankası (1931)	-Taşhan binası yıkıldı (1935) -Sümerbank Binası (1937) -Küçük tiyatro (1940) *Dar'ül Muallimin Mektebi yandı (1947)	PTT binası	
	Yerleşim Alanları	Kamusal alan	-Hâkimiyet-i Milliye Meydanı (1923) ↓ -Millet Meydanı (1927) ↓ -Ulus Meydanı (1930) -Ankara palas (1928) -Karpıç Lokantası (1928) *Millet bahçesi kapatıldı (1926). -II. TBMM bahçesi -İstanbul pastanesi (1923)	-Şehir Bahçesi (1933) *Millet Bahçesi yerine *Karpıç Lokantası kapandı (1953) -Gençlik Parkı (1936-1943)	*Şehir Bahçesi tamamen kapandı ↓	Hacı Bayram parkı (1970'ler)
		Ticaret alanı	-Karaoğlan Çarşısı *Tahtakale Çarşısı (1927 yangınında yandı)	-Şehir Çarşısı (Belediye dükkanlar sitesi-1933) -Ulus Sebze Hali (Ankara Hali-1937) -Sümerbank yerli mallar pazarı -Ulus İş Hanı Çarşısı (1955)	100.yıl Çarşısı (1967) *Karaoğlan Çarşısı kaldırıldı. ↓ Anafartalar Çarşısı (1967)	Ulus Şehir Çarşısı (1999)
		Cadde/Bulvar	-İstasyon Caddesi -Çankırı Caddesi -Atatürk Bulvarı (Bankalar caddesi) -Karaoğlan Caddesi	-Anafartalar Caddesi (1932-37) -Sanayi caddesi açılmıştır. -Posta caddesi, Rüzgârlı sokağı açılmıştır.		

Çizelge 2.3. (devamı) Ulus Meydanı ve Çevresinin Yapılaşmış Çevreden Kaynaklanan Kimlik Ögeleri ve Değişim Tablosu (Cumhuriyet Dönemi).

DONATI ÖLÇEĞİNDE	Donatı elemanı	-1930'larda meydan küp taş döşeli zemin. *Köprü- bentler yıkıldı.	-1940'larda asfalt döşemeli meydan. -Kumbara formlu saat.		
---------------------	-------------------	---	--	--	--

*Literatür araştırması sonucunda tüm kaynaklardan elde edilen bilgiler doğrultusunda yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.1.3. Ulus Meydanı'nın Sosyal Çevreden Kaynaklanan Kimlik Ögeleri

Ankara Antik Dönemde Paleolitik çağdan itibaren birçok farklı medeniyete ev sahipliği yapmıştır (Çizelge 2.4). Ankara Hititler tarafından ele geçirilmiş daha sonra M.Ö. 8-7.yy.'da Friglerin yerleşim kenti olmuştur. M.Ö. 7. Yy.- 547 yılları arasında Lidyalılar, M.Ö. 547-331 yılları arasında Persler, M.Ö. 331-278 yıllarında Helenler hüküm sürmüştür daha sonra M.Ö. 278-189 yılları arasında Galatların başkenti olmuştur. Ankara için en parlak dönemlerden biri Romalılar Dönemi (M.Ö.189-M.S.395) olmuştur. 395-1073 yılları arasında ise Bizans egemenliği altına girmiştir. Bu dönemde Ankara, Galatlar ve Romalılar için başkent; Bizanslılar için sınır başkenti olmuş, yönetim, askeri ve ticaret merkezi, ulaşım ağı olarak kullanılmıştır (Asar, 2012; Sağlam, 2012).

Cumhuriyet öncesi dönemde (1073-1920) Ankara önce Selçukluların eline geçmiş, daha sonra Osmanlı Devleti'nin (1356) egemenliği altına girmiştir. Selçuklu Döneminde Doğu-batı ticaretinde sınır kenti olmuştur. Osmanlı Dönemi'nde kent Anadolu eyaletlerinin merkezi görevi görmüş, ticaret merkezi olmuştur. Bu dönemde ekonomik yapı tarımsal-hayvansal ticarete dayanmış, hanlar ticaret açısından önemli bir yere sahip olmuş ve ticaretle uğraşan Ahi teşkilatı tarafından yönetilmiştir (Sağlam, 2012). Sof kumaşı ve dericilik sosyo-ekonomik durum için önemli etkenlerdir. 17.yy'da sof açısından yüksek bir ticari faaliyet söz konusu olmuş 18.yy'da ticaret durağanlaşmıştır. 19.yy'a kadar sof üretimi ve ticareti devam etmiştir. 20.yy'a gelindiğinde ise üretim faaliyetleri durmuş ve ekonomik sorunlar baş göstermiştir. Bunun sebebi ise Ankara keçisinin yurtdışına ihraç edilmesi olmuştur (Asar, 2012). Bu dönemde özellikle bağ evleri ve bağa göçme kültürü çok önemlidir. Kışın Ulus ve civarında yaşanır ve baharda Ankara'nın bağlarına, bağ evlerine göç edilirdi ve bu gelenek 1950'li yılların sonuna kadar devam etmiştir. Nüfus artışıyla bağların yerini gecekondular ve çok katlı yapılaşmalar yer almış ve bağa göçme geleneği kaybolmuştur (Tunçer, 2017).

1892 yılında kente demiryolunun gelmesiyle Ulus kırılma noktası yaşamış ve ekonomik-ticaret açısından önemi artmıştır. Demiryolları, erken cumhuriyet döneminde en önemli devlet projelerinden biri olmuştur (Bozdoğan, 2002). 19.yy'da ilk nüfus sayımı yapılmıştır ve bu nüfus sayımı kişilerin hangi zanaat ile uğraştığını göstermiştir. Bu sayıma göre şehir merkezinde oturanların geneli küçük esnaftan oluşmaktadır (Asar, 2012).

20.yy'da Osmanlı Döneminde başlayan sorunlar tüm kentleri çöküntüye uğratmış Ankara'da bu durumdan etkilenmiş ve bir Anadolu kasabası haline gelmiştir. Kent 20.yy'ın başlarında çok büyük yangınlar geçirerek bir çöküş dönemine geçmiştir. Mustafa Kemal 27 Aralık 1919'da Ankara'ya gelmiş ve 1920'de burası Kurtuluş Savaşı'nın yönetileceği merkez üssü olmuştur (Sağlam, 2012). 23 Nisan 1920'de İttihat ve Terakki binası I. TBMM olarak açılmıştır. 13 Ekim 1923'te Ankara başkent ilan edilmiştir. 29 Ekim 1923' de Cumhuriyet Ulus meydanında ilan edilmiş ve Cumhuriyetin ilanı ile Ulus bir yönetim merkezi olarak bürokratik ve politik merkez özelliğine sahip olmuştur. 1920-1923 yılları arasında savaştan sonra ekonomik kriz yaşanmış ve ticari faaliyetler durgunlaşmıştır. 1924-1929'da meydan şehrin giriş alanı ve ticaret merkezi konumundadır (Koçyiğit, 2019). Cumhuriyetin ilk yıllarında meydan hem anma törenleri, kutlamalar için kullanılırken hem de istiklal mahkemelerinde infaz törenleri için kullanılmıştır (Yalım, 2017). Bu dönemde bankaların art arda açılmasıyla meydan finans merkezi özelliği kazanmıştır.

Çizelge 2.4. Ulus Meydanı Çevresinin Sosyal Çevreden Kaynaklanan Kimlik Ögeleri ve Değişim Tablosu (Cumhuriyet Öncesi).

Sosyal Çevreden Kaynaklanan Kimlik Ögeleri	Dönemler	
	Antik Dönem	Cumhuriyet Öncesi Dönem (1073-1920)
Devlet	Hititler Frigler Galatlar Romalılar Bizanslar	Selçuklu Devleti Osmanlı Devleti
Kullanım amacı	Başkent Kale-kent (M.Ö:8 yy.) Yönetim ve ticaret merkezi (M.ö.2-25 yy.) Bizans sınır başkenti M.Ö 25 yy. da sonra metropolis olarak ulaşım ağı.	Anadolu eyaletlerinin merkezi Doğu-batı ticaretinde 2.derece yollar üzerinde kalmış sınır kenti Ahi örgütünün kent devleti Osmanlı döneminde ticaret merkezi -18-19.yy'da meydan mezarlık ve çevresi konut alanı olarak kullanılmıştır
Nüfus		19.yy'da ilk nüfus sayımı yapılmıştır

Çizelge 2.4. (devamı) Ulus Meydanı Çevresinin Sosyal Çevreden Kaynaklanan Kimlik Ögeleri ve Değişim Tablosu (Cumhuriyet Öncesi).

Sosyo-ekonomik		Tarım ve hayvancılık ticareti Ahi ve lonca teşkilatı Bedesten Sofçuluk ve dericilik *20.yy'da üretim fonksiyonları durmuş, ekonomik sorunlar hâkim.
Kültürel özellikler		Bağ evlerine göçme kültürü.
Sosyal yaşam		
Ulaşım		15.yy'da önemli bir kervan yolu durağıdır. Demiryolu geldi (1892).
Kullanıcı grubu		Ahi teşkilatı Lonca teşkilatı Küçük esnaflar
Benimsenen düşünce	Romalılaştırma politikaları	

*Literatür araştırması sonucunda tüm kaynaklardan elde edilen bilgiler doğrultusunda yazar tarafından oluşturulmuştur.

Erken Cumhuriyet döneminde devlet tarafından benimsenen cumhuriyetçilik rejimi ile sadece yapısal alanda değil sosyal yaşamda da büyük reformlar yapılmış, kentleşme ve sosyalleşmede Avrupa örnek alınmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında modern mimari, modern kadınlar, modern Ankara cumhuriyet rejimiyle birbirine bağlı olmuştur. Cumhuriyet modernistliğinin en önemli simgelerinden biri olan kadınların eğitilmesi ve kamu hayatına katılması büyük önem taşımıştır. Kadınların görüntüsü ve görünürlüğü inkılabın başlıca imgesi haline gelmiştir. 1925'te çıkarılan şapka kanunuyla kıyafet değişikliğine gidilmiştir. Yapılan diğer bir önemli reform ise alfabe değişikliği olmuştur. Yeni alfabenin pratikliği ile okuma yazma kolaylaşarak eğitim kurumları da yaygınlaşmıştır. Tüm bu yeni reformların, yeni batılı medeniyet tarzının halka bilinçlendirilmesi, Osmanlı devletine ait kültürün unutturulması için eskiye karşı yeni teması kurgulanmıştır. Bu kurgu Eski imparatorluğa ve yeni cumhuriyet rejimine ait karşılaştırmalı görsellerle halka aşılacaktır (Bozdoğan, 2002).

Cumhuriyetin ilanıyla yeni Türkiye için kadınlarında yer aldığı modern-medeni bir sosyal yaşantının temelleri Ulus'ta atılmış, bu fikrin aşılması için yeni mekanlar açılmıştır (Çizelge 2.5). Bu mekanlardan en önemlilerden birisi *Ankara Palas*'tır. Ankara Palas medeniyet provası yapılan bir mekân görevine sahip olmuştur. Burada Cumhuriyet baloları, konserler düzenlenir kadın ve erkek bir araya gelip sosyal ilişkiler güçlendirilir, kadınların sosyal yaşamda yer alması sağlanırdı. Ankara Palas açılmadan önce bu görevi

Taşhan üstlenmişti. *Taşhan*'ın üst katı modern bir otele dönüştürülmüş ve alt katında dükkanlar açılmıştır. *Taşhan Palas* Ankara Palas açılana kadar en modern oteldi (Yalım, 2017). Kent için önemli bir kimlik ögesi olan *Taşhan* yıkılmış ve yerine endüstrileşme teması uygulanarak 1937 yılında Sümerbank inşa edilmiştir. Sümerbank kırsal ve kentsel toplum arasında birlik sağlayıp, kırsal toplumu pazarla bütünleştirme konusunda önemli adım atmıştır (Bozdoğan, 2020).

Modern yaşamın aşılandığı diğer önemli mekanlar ise Karaoğlan Caddesi'ne 1928 yılında açılan Karpiç Lokantası, 1923 yılında Anafartalar Caddesine açılan İstanbul Pastanesi, 1930'da açılan kentin ilk modern sineması *Yeni Sinemadır*. Medeniyet provasının yapıldığı *Karpiç Lokantasında* ilk defa kadın ve erkek sosyal yaşamda bir araya gelmiştir. *İstanbul Pastanesi* meydanın en önemli eğlence ve sosyalleşme merkezlerinden biri olmuştur ve Ulus İş Hanı inşa edilirken yıkılmıştır. İçerisinde güzel sanatların öğretildiği, dil ve edebiyat, spor, tarik, müzik gibi kursların ve kütüphanenin olduğu *Halkevi*, 1932'de sosyal yaşantı açısından önemli mekân olmuştur. Halkevinin amacı cumhuriyet inkılaplarının anlamını, neden gerektiğini ve medeniyetin ilkelerini yaymaktır (Bozdoğan, 2002).

Lörcher Planı döneminde yapılan planlamalarla, genişletilen ve açılan yeni yollarla ulaşım da gelişmeye başlamıştır. 1930'lara kadar ulaşım aracı olarak at ve eşek daha sonra yaylı arabalar ve faytonlar kullanılmıştır. Yolların genişletilmesiyle ise Kaptıkaçtı otobüsleri kullanılmaya başlanmıştır (Koçyiğit, 2019).

Önce meclisin Ulus Meydanı'nda açılması sonra da Cumhuriyetin ilan edilmesiyle meydanın kullanıcı grubu değişmeye başlamış, Eski Ankaralılar ve Yeni Ankaralılar olarak iki farklı kullanıcı grubu oluşmuştur. Yönetim binalarının burada yer almasıyla askerler, politikacılar ve memurların, sosyalleşme-eğlence mekanlarının merkezi Ulus olmasıyla da aydınlar ve sanatçıların yoğun bir şekilde kullandığı bir meydan haline gelmiştir. Kente gelen ve Yeni Ankaralılar diye adlandırılan bu grup modernleşme-medenileşme reform hareketlerine daha açık ve istekli olmuş ama Eski Ankaralılar daha fazla geleneksel davranmıştır. Her iki grubun da bir araya geldiği, birbirinden etkilendiği, sosyalleştiği en önemli mekân ise Ulus meydanı olmuştur.

Bu dönemde toplumsal belleğin gelişiminde en önemli yere sahip olan *Taşhan Meydanı*'nın ismi önce Hakimiyet-i Milliye, daha sonra sırasıyla Millet Meydanı ve Ulus Meydanı olarak değiştirilmiştir (Yalım, 2017).

Jansen Planı döneminde Ulus bürokratik ve politik merkez özelliğini korumaya devam etmiş, kültürel, finansal ve ticari merkez özelliğine sahip olmuştur. 1952’de yeni hükümetin başa gelmesiyle kimliğin değişimine neden olan yönetsel faktörler oluşmuş, sosyal kimlikteki değişimler gözlemlenmeye başlamış, modernleşme politikaları yok olmuş, liberalizm, muhafazakarlık ve milliyetçilik politikaları izlenmiştir. Kentleşmede ve sosyalleşmede modern Avrupa’yı örnek alma fikri yerini Amerika’yı örnek almaya bırakmıştır. Jansen planıyla Ulus meydanı ulaşım merkezine dönüşmüştür. Nüfusun artmasıyla otobüsler yeterli olamayarak özel taksiler ulaşımına katılmıştır.

1950’li yıllara gelindiğinde Ulus kırsal nüfus için çekim merkezi olmuş, demografik açıdan değişime uğramaya başlamış, Jansen planında hedeflenen 300.000 kişilik nüfus 1950’lerin başına gelindiğinde aşılmıştır. Bunun en önemli nedeni ise kırdan kente göç ile Ankara’ya yapılan aşırı göçün beraberinde getirdiği nüfustaki artış oranıdır. Nüfusun artmasıyla eski şehrin çevresinde gecekondulaşma çoğalmaya başlamış ve bu kesim düşük gelirli gruba terk edilmiştir (Tunçer, 2017). Kente göçle gelen nüfus ile eski nüfusun farklı sosyal kökenli olmalarından dolayı sosyal yaşamda farklılıklar oluşmaya ve farklı kullanıcı grupları eklenmeye ve kentin farklı algılanmasına sebep olmaya başlamıştır (Bayraktar, 2015; Tunçer, 2017). Ayrıca bu dönemde Eski Ankaralıların tarafından bağ geleneği 1950’li yılların sonuna kadar devam ettirilmiştir.

Sosyo-ekonomik bakımdan bu dönemde gelişmeye başlayan Ulus’ta birçok çarşı açılmış (Çizelge 2.5) ve bu çarşılar sayesinde ticaret canlanmıştır. 1933 yılında Belediye dükkanlar sitesi, 1937 yılında ucuz alışverişin hâkim olduğu Ankara Hali, 1955 yılında Ulus İş Hamı açılan çarşılardır.

1940 yılında açılan *Küçük tiyatro*, *Yeni sinema* (1930- 1956) ve *İstanbul pastanesi* (1923-1955) sosyal yaşantıda önemli bir yere sahip olmuştur. Ancak bu dönemde Ulus meydanı bir kırılma noktası yaşamış ve önemini yitirmeye başlamıştır. Yeni hükümetin benimsemiş olduğu yeni politikalar ve öncelikleri, otellerin, sinemaların, restoranların Yenişehir’e doğru kayması, bu planda merkezin artık Yenişehir, Ulusun ise ticaret merkezi olarak kalması, Ulus’taki politik, ekonomik hayatı etkilediği gibi sosyal yaşamı da etkilemiştir. Bu durumdan en çok *Karpiç*, *Ankara Palas* gibi mekanlar etkilenmiş, önemini kaybetmiş, *Karpiç Lokantası* kapatılmıştır. Millet bahçesi de kapatılarak bir kısmına çarşı geriye kalan kısmına ise yeni şehir bahçesi düzenlenmiştir. Stadyumun açılmasıyla Ulus’ta düzenlenen törenler, kutlamalar artık Ulus’ta yapılmamaya başlanmıştır.

1957 yılında yürürlüğe giren Yücel-Uybadin planı 750.000 nüfusa 2000 yılında ulaşacağını varsaymış ama bu nüfusa daha önce ulaşılmasından dolayı ölü bir proje olmuştur (Asar, 2012). 1950-1980 yıllarında hızlı kentleşme sürecinin başlaması Cumhuriyetin ilk yıllarında belirlenen kentsel forma uygun alt yapı ve konut üretimi hem toplum için hem de kente yeni gelenler için yeterli olmamıştır (Karaçor vd., 2010). 1950'ler de başlayan kırdan kente göç nedenli nüfus artışı bu dönemde de yoğun olarak görülmüş ve gecekondu mahalleleri hızla artmaya devam etmiştir (Asar, 2012; Bayraktar, 2015). Nüfus artışına bağlı olarak Ulus, modern kent anlayışından uzaklaşıp hem fiziksel hem sosyal özellikler bakımından değişmeye başlamıştır. Bunun sonucunda da kullanıcı grubu da değişime uğramış, Eski-Yeni Ankaralılar grubunun yerine bu kez de gelir gruplarına göre bir sınıflandırma görülmüştür (Bayraktar, 2015).

Meclisin bu dönemde Kızılay'a taşınmasıyla Ulus Cumhuriyetin ilanında bu zamana kadar koruduğu bürokratik ve politik merkez özelliğini yitirmiştir (Yalım, 2017). Bu dönemde bankaların hala burada bulunması ve Ulus'a Anafartalar Çarşısı ve 100.yıl çarşısının yapılmasıyla finansal ve ticari merkez özelliğini korumaya devam etmiştir. Kızılay'ın önemi artarken üst gelir grubu kullanıcılarına yönelik bir merkez olmuş, Ulus ise orta ve düşük gelir grubuna yönelik ticaret merkezi ve geleneksel işlerin merkezi olarak kalmıştır. Küçük ölçekli alışveriş merkezleri ve özel sektör önem kazanmıştır (Bayraktar, 2015; Önder, 2012).

1960-1970'lerde sinemalar sosyal hayatta önemli bir yere sahip olmuştur. Jansen ve Yücel-Uybadin planlarıyla merkezin Kızılay'a kaymasıyla 1970'lere gelindiğinde eğlence-sosyalleşme sektörü de Ulus'tan bağıni kopartmış, sosyo-kültürel faaliyetleri düşük gelirli gruba yönelik olmuştur (Önder, 2012).

Ankara 1990 Nazım planında sorunlar doğru teşhis edilmiş, nüfus tahminleri doğru çıkmış ve ilk defa bir planlamada nüfus tahminlerinde başarılı olunmuştur. Bu planda Ulus'un merkez olarak yenilenmesi ve üzerindeki baskıyı azalmak için merkezin Çankırı Caddesinin batısına kayması hedeflenmiştir. Bu dönemde Ulus siyasi işlevini tamamen kaybetmiş, düşük gelir gruplarına yönelik toptan ticaret ve depolama alanına dönmüş ve aynı zamanda otomobiller ve toplu taşımaların yoğunlaştığı bir ulaşım merkezi haline gelmiştir (Asar, 2012).

Bu dönemde ülke genelinde görülen siyasi olaylar Ulus'ta da görülmüş, sosyal yaşantıyı etkilemiş, kentlilerin sokakta sosyalleşmesini bitirmiştir. Sinemalar, toplanma mekanları

zamanla kapanmış sosyalleşme adına neredeyse hiçbir şey kalmamıştır (Önder, 2012). Ulus meydanı ve çevresinde cumhuriyetin ilanı ile kimlik ve toplumsal bellek için önemli olan sembolik yapılar planlı ya da rastlantısal olarak değişime uğramıştır.

Çizelge 2.5. Ulus Meydanı Çevresinin Sosyal Çevreden Kaynaklanan Kimlik Ögeleri ve Değişim Tablosu (Cumhuriyet Dönemi).

Sosyal Çevreden Kaynaklanan Kimlik Ögeleri	Dönemler			
	Cumhuriyet Dönemi (Planlama Dönemleri)			
	Lörcher Planı Dönemi (1920-1932)	Jansen Planı Dönemi (1932-1957)	Yücel-Uybadin Planı Dönemi (1957-1970)	Ankara 1990 Nazım İmar Planı Dönemi (1970-2006)
Devlet	Türkiye Cumhuriyeti Devleti			
Kullanım amacı	<p>*Millî mücadelenin yönetildiği merkez (1918-1923)</p> <p>*Ankara 1923'te Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti olmuştur.</p> <p>*Ulus Cumhuriyetin ilanı ile yönetim merkezi olmuştur (bürokratik ve politik merkez)</p> <p>*1924-1929 da ticaret merkezi</p> <p>*Finans merkezi (bankalar açılınca)</p> <p>*Anma törenleri, kutlamalar ve istiklal mahkemeleri için kullanılmıştır.</p> <p>*Sosyal merkez özelliği gösterir.</p>	<p>*Bürokratik ve politik merkez özelliğini korur.</p> <p>*Cumhuriyetin kurumsal ve mekânsal inşa merkezi.</p> <p>*Ulus kültürel, finansal ve ticari merkezdir</p> <p>Alt gelir grubu ticaret merkezi Ulus Meydanı ulaşım merkezine dönüştü.</p> <p>MİA özelliği</p>	<p>Finans ve ticaret merkezi</p> <p>Ulus geleneksel işlerin yoğunlaştığı merkez</p> <p>*MİA özelliğini yitirmiştir</p> <p>*Bürokratik ve politik özelliğini kaybetmiştir.</p>	<p>Ulaşım merkezi</p> <p>Toptan ticaret ve depolama merkezi</p> <p>*Ulus siyasi işlevini tamamen kaybetmiştir.</p>
Nüfus		1950'lerin başında 300 bin kişilik hedef aşılmıştır. Göç ve nüfusta hızlı artış.	Kırdan kente göç artmıştır	
Sosyo-ekonomik	<p>1920-1923 ekonomik kriz dönemi (savaş yıllarında ticaret durgun.)</p> <p>İş, Ziraat, Osmanlı bankası açıldı.</p>	<p>Ankara hali (1937)</p> <p>Modern çarşı (1957)</p> <p>Ulus iş hanı (1955)</p> <p>Belediye dükkanlar sitesi (1933)</p> <p>Açılan çarşılar sayesinde ticaret canlılığı arttı.</p> <p>Sümerbank açıldı.</p> <p>*Endüstrileşme teması</p>	<p>Küçük ölçekli alışveriş merkezleri</p> <p>Özel sektör</p> <p>Anafartalar çarşısı</p> <p>100.yıl çarşısı</p> <p>*Endüstrileşme teması</p>	<p>Tüketim kültürü yaygınlaştı.</p> <p>Ulus şehir çarşısı yapıldı.</p>
Kültürel özellikler	<p>Bağ göçme kültürü devam etmiştir.</p> <p>Meydanda anma törenleri, kutlamalar yapılmak-Tadır.</p>	<p>*Bağ geleneği (1950) bitmiştir.</p> <p>Türk dili çalışmaları olmuş ve Türk dili önem kazanmıştır.</p>	<p>*Kültürel özelliğini kaybetmiştir.</p> <p>Tarihi kent dokusu kaybolmuştur</p> <p>Bahçelievlerin yerini çok katlı yapılar almıştır.</p>	<p>Zafer Anıtı (Atatürk heykeli) zaman içinde önemini kaybetti.</p>

Çizelge 2.5. (devamı) Ulus Meydanı Çevresinin Sosyal Çevreden Kaynaklanan Kimlik Ögeleri ve Değişim Tablosu (Cumhuriyet Dönemi)

Sosyal yaşam	-Şehir lokantası -Karpiç lokantası (1928) -Ankara palas (1928) -Millet bahçesi (1926) -Halkevi (1932) -Kulüp sineması -İstanbul pastanesi (1923) -Taşhan meydanı -Yeni sinema (1930) -II. TBMM bahçesi	Karpiç Ankara palas Küçük tiyatro (1940) Yeni sinema İstanbul pastanesi *1950'lerden sonra eğlence mekanları prestijlerini kaybediyor.	*Sinemalar doruk noktasını yaşamıştır (1960-70)	*1970'lerde eğlence mekanları Ulus'la bağını koparmış. Sosyalleşme durmuştur.
Ulaşım	1930'lara kadar ulaşım aracı olarak at ve eşek daha sonra yaylı arabalar ve faytonlar kullanılmıştır. Kaptıkaçtı otobüsleri. Kent içi ulaşım sistemi kuruldu.	1935'te toplu taşıma başladı (belediye tarafından) 1950' de EGO kurulmuştur. Özel taksi uygulaması başladı.		Otomobiller ve motorlu taşıtlar. 1982'de Özel Halk Otobüsü sistemi başlamıştır
Kullanıcı grubu	Eski Ankaralılar (geleneksel)-yeni Ankaralılar (Yenilikçi) Aydınlar, sanatçılar, politikacılar. Çalışan nüfus genelde asker ve sivil bürokratlardır.	Düşük ve orta gelir gurubu kullanıcıları. Gecekondu toplulukları.	Eski-yeni Ankaralı ikilemi kalkmış, gelir durumuna bağlı bir ikilem oluşmaya başlamıştır	Düşük gelir gruplarına yönelik ticaret
Benimsenen düşünce	Laiklik ve bilimsellik Modern-medeni yaşam Devletçilik politikaları Kadınların sosyal yaşama katılımı Modern batı kavramı Avrupa'dır.	Modern batı kavramı Amerika'dır. Kent anlayışı Amerika metropolisi Liberalizm, Muhafazakarlık, Milliyetçilik politikaları.		

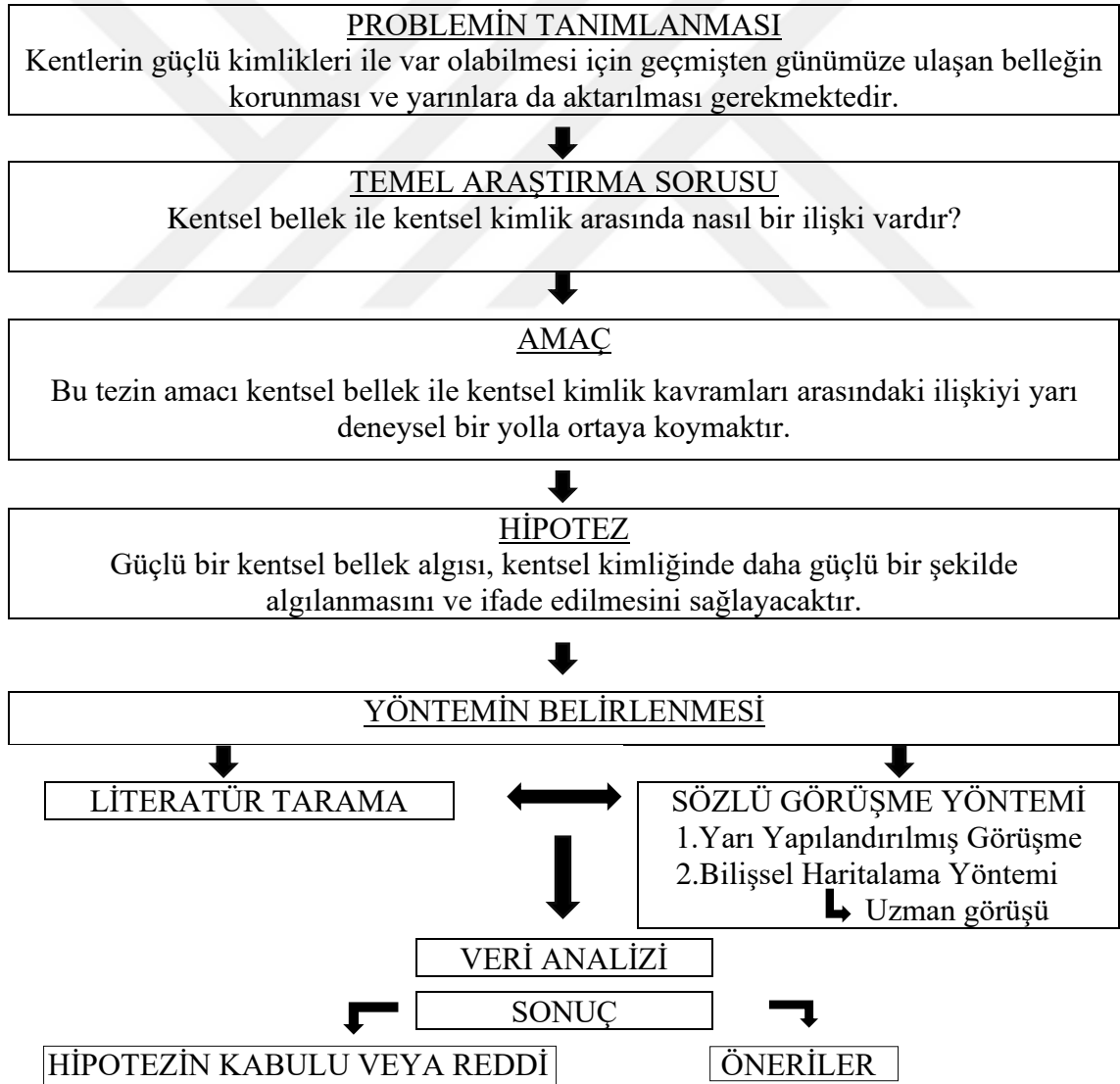
*Literatür araştırması sonucunda tüm kaynaklardan elde edilen bilgiler doğrultusunda yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çalışmanın diğer materyallerini Ankara kentinde yaşayan, farklı sosyo-demografik düzeyde kişiler, anket formları, daha önce Ankara'da bulunmuş uzman kişiler ve konu ile ilgili yapılmış literatür çalışmaları oluşturmaktadır.

2.2. YÖNTEM

Daha önceki çalışmalara bakıldığında kentsel kimlik ve bellek çalışmaları genel olarak literatür tarama, sözlü görüşme, bilişsel haritalama ve görsel analiz (haritalar, fotoğraflar vb.) yöntemler ile değerlendirilmiştir.

Bu tezde araştırma yöntemi, literatür tarama ve sözlü görüşme olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır. Sözlü görüşme yönteminde ziyaretçilere yarı yapılandırılmış görüşme ve bilişsel haritalama yöntemi uygulanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmede sosyo-demografik yapıya ilişkin sorular ile, kentsel bellek algısına yönelik oluşturulan ölçek yer alırken; bilişsel haritalarda kentsel kimlik algısını değerlendirmek için cevaplayanlardan alınan Ulus Meydanı'na yönelik zihinsel imaj verileri yer almaktadır. Tezde izlenecek yöntem şeması Şekil 2.3.'de verilmiştir.

Şekil 2.3. Yöntem akış şeması.

2.2.1. Literatür Tarama

Araştırma konusu ile ilgili daha önce yayınlanmış kitaplar, makaleler, tezler, konferans bildirileri, tarihi kayıtlar ve raporlar gibi kaynakların aranıp, bulunup, incelenip çalışmaya katkı sağlayacak bilgiler elde edilmesine literatür tarama yöntemi denir (Demirci, 2014).

Literatür tarama kaynakları genel kaynaklar, birincil kaynaklar ve ikincil kaynaklardır. Genel kaynaklar olarak indeksler ve dizinler kullanılmaktadır. İndeksler, daha önceden konu ile ilgili olan araştırmaların adı, yazarı ve yayınlandığı yer bilgilerinin bulunduğu kaynaklardır (Science Citation Index (SCI), Social Sciences Citation Index). Dizinler ise makale ve diğer materyallerin adı, yazarı ve yayınlandığı yer bilgilerinin yanında yayınların özetlerine yer vermektedir. Birincil kaynaklar, kitaplar ve makalelerin yayınlandığı dergilerden oluşurken, ikincil veri kaynakları ise ansiklopediler, sözlükler ve el kitaplarından oluşmaktadır (Anonim, 2019 e).

Yöntemin ilk aşamasında öncelikle kavramsal çerçevenin geliştirilmesi için kentsel peyzaj (*townscape*), kent kimliği (*urban identity*) ve kentsel bellek (*urban memory*) ile ilgili ulusal ve uluslararası veri tabanlarından daha önceki çalışmalar, kaynaklar araştırılmış ve temel çalışmalara erişilmiştir. Daha sonra çalışma alanına yönelik kaynaklar araştırılmış, Ulus Meydanı'nın tarihsel gelişimine yönelik kaynaklar taranmış, Ulus Meydanı ile ilgili görsel medya kaynakları da değerlendirilmiştir. Ulus Meydanı ile ilgili verileri elde etmek için özellikle Mehmet Tunçer (2017)'in "Dünden Bugüne Kültürel Miras ve Koruma", Sibel Bozdoğan'ın "Modernizm ve Ulusun İnşası, Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde Mimari Kültür" kitabından, Mehmet Kemal Arkun (2012)'un "Ulus Tarihi Kent Merkezi Kültürel Peyzaj Ögelerinin Değişimi ve Dönüşümü" adlı doktora tezinden yararlanılmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda ise Ulus Meydanı ve çevresine yönelik kent kimliği elemanları doğal çevre, yapılaşmış çevre ve sosyal çevre başlıkları altında geçmişten günümüze sınıflandırılmış ve Çizelge 2.1, Çizelge 2.2, Çizelge 2.3, Çizelge 2.4, Çizelge 2.5'te verilmiştir.

2.2.2. Sözlü Görüşme Yöntemi

Görüşme genellikle yüz yüze yapılan, ayrıca telefon, ses kayıt cihazları gibi iletişim araçlarıyla da yapılabilen, sözlü iletişim yoluyla veri toplama tekniğidir. Görüşme tekniğinin kullanılmasının temel amacı insanların deneyimlerini ve bu deneyimleri nasıl anlamlandırdıklarını anlamaya çalışmaktır (Erbakırcı, 2005). Sözlü görüşme yöntemi nitel veri toplamada, kimlik ve bellek algısı çalışmalarında en çok başvurulan

yöntemlerden biri olduğu için tez kapsamında yöntemin ikinci aşaması olarak sözlü görüşme yöntemi kullanılmış ve Ulus Meydanı ve çevresinin kimlik öğelerinin ve bugünkü kent belleği algısının saptanması için “Yarı Yapılandırılmış Görüşme” ve ziyaretçilerin “Bilişsel Harita” çizimlerine başvurulmuştur.

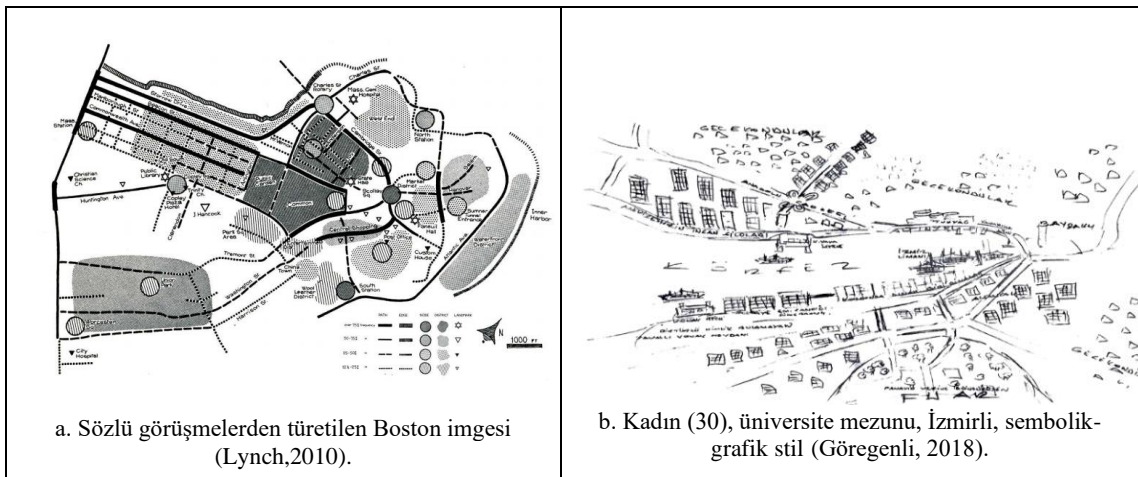
Örnekleme büyüklüğü ile ilgili literatürde farklı yaklaşımlar bulunmaktadır ve örneklem büyüklüğünün ölçekte yer alan madde sayısına 5:1 veya 10:1 oranında duyarlı olduğu öne sürülmektedir (Karaçor, 2012). Bu tezde, bilişsel harita uygulatmanın zorluğu nedeniyle örneklem büyüklüğü belirlenirken madde sayısına 5:1 oranı baz alınmış ve örneklem sayısı 30 kişi olarak belirlenmiş ve 32 kişiye uygulanmıştır. Sözlü görüşme yapılacak kişiler Ulus Meydanı’na gelen günlük kullanıcılar ile meydan ve çevresinde çalışan esnaflardan ve meydana yeni açılmış olan üniversite öğrencilerden rassal olarak seçilmiş, homojen seçime dikkat edilmiştir.

Sözlü görüşme tekniklerinden biri olan yarı yapılandırılmış görüşmelerde hazırlanan soruların bir kısmı standart sorulardan bir kısmı ise açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. Ziyaretçiler için araştırma amaçları doğrultusunda benzer araştırmalarda kullanılmış yarı yapılandırılmış sorular dikkate alınarak sosyo-demografik özellikler ve kentsel bellek algısına ilişkin maddelerden oluşan A4 boyutlu bir anket formu (EK-I) hazırlanmıştır. Sosyo-demografik özellikler başlığı altında sorulan sorular, kimlik ve bellek değerleri üzerinde etkili olduğu düşünülen cinsiyet, yaş, öğrenim düzeyi, gelir durumu, medeni durum, hanede yaşayan kişi sayısı, Ankara’da doğup doğmadığı, kaç yıldır Ankara’da yaşamış olduğu, bireyin kendisini Ankaralı olarak tanımlama durumu sorularından oluşmaktadır. Ayrıca kentsel kimlik öğelerinin tespiti için kelime ve mekân düzeyinde açık uçlu sorular hazırlanmıştır. Kentsel bellek algısının ölçülmesi için beşli likert ölçeği şeklinde “1- Kesinlikle kabul etmiyorum 2- Kabul etmiyorum 3- Kararsızım 4- Kabul ediyorum 5- Kesinlikle kabul ediyorum” soru maddeleri hazırlanmıştır. Bu soruların ve cevap seçeneklerinin oluşturulmasında Karaçor’un (2012), daha önce yapmış olduğu çalışmasından yararlanılmıştır.

Bilişsel harita terimi ilk olarak hayvanların çevreleri ile kurdukları mekânsal ilişkiler üzerine yapılan çalışmalarda kullanılmıştır (Imani ve Tabaeian, 2011). Bilişsel harita, “insanların mekânsal çevreleri, öğeleri, göreceli konumları, mesafeleri, yönleri ve bunların genel yapısı hakkında bilgi edinmesini, kodlamasını, depolamasını ve şifresini çözmesini sağlayan bir dizi psikolojik dönüşüm” olarak tanımlanmaktadır ve organizma beyinde çevreyi temsil etmektedir (Sihombing, 2013). Bilişsel haritalar insanların bir

yere ait olarak geliştirdiği iç imgeler olup, bireylerin kente ilişkin algılarını öğrenmede bir araç olarak görülebilmektedir. Ayrıca bellek ile ilgili yapılmış bazı çalışmalarda da bilişsel haritalama yönteminin kullanıldığı görülmektedir (Göregenli, 2018). Öztürk (2016)'e göre bilişsel haritalar, bireylerin belleklerindeki anahtar kelimeleri ve imgelerin birbiriyle birleşmesiyle meydana gelen doğal sürecin, kâğıt üzerinde gösterilmesi, bu anahtar kelimelerin bazı simgelerle desteklenip, hatıralar ve kavramlarla bağlantılı ortaya çıkan görüntünün kodlanarak oluşturulan bir grafiksel anlatımdır.

Bilişsel haritalama yöntemi konusunda öncü olan Kevin Lynch (2010), kentin imgesini belirlemek için çalışmasında bu yöntemi kullanmıştır. Lynch Boston, Jersey City ve Los Angeles kentlerine ait kent imgesi çalışmasında küçük bir grup kentli ve eğitimli gözlemcilerden oluşan grupla çevresel imgenin sistematik incelemesini yapmıştır. Lynch yönteminde daha çok yapılaşmış çevreye odaklanmış ve sosyal ve kültürel yapıyı göz ardı etmiştir. İlk olarak deneklere ofis görüşmelerinde açık uçlu sorular yöneltilmiş ve deneklere şehrin bir haritasının çizmelerini istemiştir. Daha sonra sözlü görüşmeler sonucunda elde ettiği bilişsel haritalar ile kentlere ait imge haritalarını oluşturmuştur (Şekil 2.4a). Kara (1997), peyzaj mimarlığı alanında bilişsel haritalama yöntemini kullanmıştır. Kara (1997), insanların çevre algılarını, bilişlerini, düşüncelerini bunların farklılaşmasında etkili faktörleri ortaya koymayı amaçlamış ve tabakalı örneklem yöntemini kullanarak bilişsel harita tekniklerinden yararlanmıştır. Bilişsel haritalamaları çevre psikolojisi alanında ele alan Melek Göregenli (2018), bazı çalışmalarında bu yöntemi kullanmıştır. Çalışmalarında bilişsel haritaları çizilen ögeler, kapsam, başlangıç noktası, çizim stilleri açısından değerlendirmiş, kullanıcıların mekâna ait algılarını ölçmek için kullanmıştır (Şekil 2.4b).

Şekil 2.4. (a) Kevin Lynch (b) Melek Göregenli bilişsel harita çalışmaları.

Bu tezde bilişsel haritalama çalışmasının uygulanması için Kevin Lynch (2010) ve Melek Göregenli'nin (2018) çalışmaları temel alınmıştır. Melek Göregenli İzmir kentine ilişkin çalışmasında bilişsel haritalama yöntemini kullanmış ve yaptığı ön çalışmada 50-70 cm. boyutlarındaki kâğıdın kullanıcılar tarafından doldurulmasının zor olduğunu saptayıp A3 boyutunda kâğıda çizdirilmesine karar vermiştir. Bu tez kapsamında ise haritaların çiziminde kullanılacak kâğıdın doldurulmasında çekilecek güçlükten ve çalışılan alanın kentin tamamı değil de daha küçük bir alanı kapsamasından dolayı A4 boyutlu beyaz kâğıt uygun görülmüştür. Kullanıcılardan Ulus Meydanı ve çevresinin haritalarının çizimini anket formunun arka sayfasına yapmaları istenmiştir. Bilişsel haritalama yönteminin ne şekilde yaptırılacağına karar vermeden önce Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi (ASBÜ) "Psikoloji" bölümünden "Sosyal Biliş ve Algı" alanında çalışmaları olan Dr. Öğretim Üyesi Zehra Erşahin'e danışılmış ve ziyaretçileri yönlendirmemek ve bireysel belleklerine etki etmemek amacıyla önceden sınırları belirlenmiş olan bir haritaya işaretleme yaptırılmaması uygun görülmüştür.

Ulus Meydanı kimliğine yönelik analizlerin yapılması için bilişsel haritaların puanlanmasında uzman değerlendirmesine başvurulmuştur. Ziyaretçiler ile yapılan sözlü görüşmeler bittikten sonra elde edilen bilişsel haritalar dijitalleştirilerek 5 adet uzman görüşüne sunulmuştur. Bilişsel haritaları değerlendirecek uzmanların mekânsal tasarım üzerine uzmanlaşmış ve Ankara'da yaşamış olmalarına dikkat edilmiştir. Uzmanlara verilen puanlandırma çizelgesine (Ek-2) her bir bilişsel haritanın "Ankara-Ulus Meydanı'nın kimliğini yansıtma düzeyi açısından 1'den 5'e (1: kimliği yansıtma düzeyi oldukça düşük, 5: kimliği yansıtma düzeyi oldukça yüksek) kadar puanlamaları" istenmiştir. Uzman değerlendirme skorları SPSS 17.0 programına aktarılmış ve elde edilen veriler bağımsız değişken olarak tanımlanmıştır.

Uygulanan anketlerin veri girişleri ve uzman görüşüyle elde edilen Ankara-Ulus Meydanı'nın kimliğini yansıtma düzeyi puanlamaları SPSS 17.0 programına aktarılmış ve veriler Non-parametrik testler ile analiz edilmiştir. Örneklem büyüklüğünün küçük olduğu durumlarda ve herhangi bir koşulun olmadığı durumlarda non-parametrik testler kullanılmaktadır. Meslek, eğitim düzeyi, cinsiyet, medeni durum, yaşanılan yer gibi verilerin anlamlılık testlerinde kullanılmaktadır (Aziz, 2017).

Mann Whitney U Testi gruplar arası farklılık olup olmadığını ölçmek için kullanılır. Bu tez kapsamında sosyo-demografik değişkenler olan cinsiyet, medeni durum, doğum yeri, kendini Ankaralı olarak tanımlama değişkenleri iki kategorili bağımsız değişkenlerdir.

Bundan dolayı bu değişkenler ile Ulus Meydanı kimlik ve bellek algıları anlamlılık düzeyi arasında ilişki olup olmadığını belirlemek için Mann Whitney U Testinden yararlanılmıştır.

Değişkenler oransal ya da aralıklı ölçek ile elde edilmiş ancak normal dağılıma uygunluk göstermiyorsa da Spearman's korelasyon testi kullanılmaktadır (Anonim, 2019 f). Bu test değişkenler arası ilişkilerin varlığını, yönünü ve derecesini ortaya koymaktadır (Aziz, 2017). Son olarak Spearman's korelasyon testinden yararlanılmış ve Ulus Meydanı'nın kimlik ve bellek değerlerinin sosyo-demografik değişkenler (yaş, öğrenim seviyesi, gelir durumu, kaç kişi ile yaşadığı ve Ankara'da yaşama süresi) ile anlamlılık düzeyini ve kimlik algısı ve bellek algısının birbirleriyle olan ilişkisinin olup olmadığı ölçülmüştür.

Kentsel kimlik öğelerinin tespiti için, sözlü görüşme tekniklerinden biri olan yarı yapılandırılmış görüşmelerde hazırlanan soruların bir kısmı kimliği çağrıştıran kelime ve mekân düzeyinde açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. Bireylerin açık uçlu sorulara verdiği cevaplar "SPSS 17.0" programında veri girişleri yapılarak frekans analizleri ile daha sonra "Word Art" programında kelime bulutu analizleri ile değerlendirilmiştir. Anket formunda bulunan açık uçlu sorular için (ilk akla gelen kelimeler ve ilk akla gelen mimari öge veya mekân) frekans analizleri yapılmıştır. Birbiri yerine kullanılan kelimeler analiz yapılırken birleştirilmiş ve tek bir kelime olarak tanımlanmıştır (Örneğin; Zafer Anıtı yerine Atatürk Heykeli yazılmıştır). Analiz sonuçları bulgular bölümünde verilmiştir.

Çizelge 2.6. Kent Kimliği ve Kentsel Belleğe Etkili Olabilecek Değişkenlerin İstatistiksel Analizinde Kullanılan Testler.

Test Edilecek Maddeler		Kullanılan Test	
Sosyo-demografik Değişkenler	Cinsiyet Medeni durum Doğum yeri Kendini Ankaralı olarak tanımlama	Mann Whitney U Testi	Kent Kimliği ve Kentsel Bellek Analizleri
	Yaş Öğrenim Düzeyi Gelir Durumu Kaç Kişi ile Yaşadığı Ankara'da Yaşama Süresi	Spearman's Korelasyon	
	Kent Kimliği Kentsel Bellek İlişkisi	Spearman's Korelasyon	
	Kelime Bulutu Analizleri	Frekans Analizi Word Art programı	Kent Kimliği Analizi

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

3.1. KENTSEL BELLEK ANALİZLERİ

Sözlü görüşmeler sonucunda anket formunda bulunan kentsel bellek algısı maddelerine verilen cevaplar SPSS 17.0 programına veri girişleri yapılmış ve elde edilen kentsel bellek algıları bireylerin sosyo-demografik özellikleri ile analiz edilmiştir.

3.1.1. Sosyo-Demografik Yapı ve Kentsel Bellek İlişkisi

Ulus meydanı bellek algısının cinsiyet, medeni durum ve doğum yeri gibi sosyo-demografik değişkenler açısından anlamlı düzeyde farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bununla birlikte, kendini Ankaralı olarak tanımlayan bireylerde, kendini Ankaralı olarak tanımlamayan bireylere göre kentsel bellek algısının daha yüksek olduğu bulunmuştur (Çizelge 3.1).

Çizelge 3.1. Ulus Meydanı Kentsel Bellek Algısına Yönelik Mann Whitney U Testi.

Kentsel Bellek Algısı	Sosyo-Demografik Değişkenler	Mdn	U	Z	Anlamlılık derecesi (p)
	Cinsiyet	Kadın Erkek	13,82 17,79	88,500	-1,216
Medeni durum	Bekar Evli	12,55 17,90	72,000	-1,575	,115
Doğum yeri	Ankara Ankara dışı	16,35 14,20	56,000	-,485	,627
Kendini Ankaralı Olarak Tanımlama Durumu	Evet Hayır	18,34 6,25	16,500	-2,937	,003**

*p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001

Kentsel bellek algısının sosyo-demografik değişkenle ilişkisine bakıldığında cinsiyet, medeni durum, doğum yeri değişkenlerinin bireylerin Ulus Meydanı belleğine yönelik bir etkisinin olmadığı belirlenmiştir. Daha önce yapmış oldukları çalışmalarda Karaçor (2012) ve Lewicka (2008), bellek algısının cinsiyete göre herhangi bir farklılık göstermediğini saptamışlardır. Fakat bu çalışmadan farklı olarak Karaçor (2012), doğum yerinin kentsel bellek algısına etki ettiğini, Düzce’de doğanların, doğmayanlara göre bellek algılarının daha yüksek olduğunu bulmuştur. Lewicka (2008), ise çalışma yapılan kentte doğmayanların, doğanlara göre kentsel bellek algılarının daha yüksek olduğunu bulmuştur. Kendini Ankaralı olarak tanımlayan bireylerin Ankaralı olarak tanımlamayan bireylerden bellek algısının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bireyler zamanla biriktirdiği hatıraları ile oraya daha çok anlam yükler ve kendini oraya ait hisseder.

Kendini oraya ait hissetmesiyle, kenti daha çok benimser, kenti algılaması ve okuması kolaylaşır. Relph (2018), “*Place and Placelessness*” adlı çalışmasında yer ile bireyin özdeşleşmesi için; bireyin yerin içinde olması, bilişsel ve duygusal olarak kendini oraya ait hissetmesi gerektiğini belirtmiştir. Relph bu durumu benimsemişlik (*insiderness*) kavramı ile açıklamıştır. Benimsemişlik (*insiderness*) kavramı toplumun ve bireylerin hatıraları ile kenti ne kadar deneyimlediği ile doğru orantılıdır Relph (2018), yabancılaşmışlık (*outsiderness*) kavramı ile tam tersi bir durumu açıklamamıştır. Bireyin doğum yeri ister orası olsun ister başka yer olsun eğer kendini oraya ait hissetmiyorsa kendilerini yabancılaşmış hissedecek, kenti algılaması ve oraya bir anlam yüklemesi zor olacaktır. Bu sebepten dolayı bireyin doğum yerinden çok kendini “oralı” hissetmesinin bellek algısını artırdığı düşünülmektedir.

Öğrenim düzeyi ile gelir durumunun kentsel bellek algısı ile ilişkisi bulunamamıştır. Yaş ve Ankara’da yaşam süresi ile kentsel bellek algısı arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunurken, bir arada yaşayan kişi sayısı kentsel bellek algısı ile negatif ilişki bulunmuştur (Çizelge 3.2).

Çizelge 3.2. Ulus Meydanı Belleğine Yönelik Korelasyon Analizleri.

	Yaş	Öğrenim düzeyi	Gelir durumu	Kaç kişi ile yaşadığı	Ankara’da yaşama süresi
Kentsel Bellek Algısı	,427*	-,149	-,317	-,389*	,406*

*p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001

Ankara’da yaşama süresinin ve bireyin yaşının, bellek algısı ile pozitif yönde ilişkili olduğu görülmektedir. Yaş ve kentte yaşama süresi arttıkça bireyler kenti daha fazla deneyimleme şansı bulabilir ve burada birçok anıya sahip olabilir. Bu yüzden yaş değişkeni ile Ankara’da yaşama süresi birbirleriyle bağlantılı olup, kentte uzun süreli yaşayanların daha yaşlı olduğu ve kenti daha fazla deneyimledikleri için bellek algılarının daha yüksek olduğu düşünülmektedir. Ankara’da yaşama süresinin bireylerin kendini Ankaralı olarak tanımlaması üzerinde etkili olmuş olabilir. Karaçor (2012) ve Lewicka’in (2008) yaptıkları çalışmalarda da bellek ile yaşın ilişkili olduğu ifade edilmiştir.

Kentsel bellek algısı ile bireyin birlikte yaşadığı kişi sayısı ters orantılı olup, birlikte yaşanılan kişi sayısı azaldıkça bellek daha güçlü olmaktadır. Analizlere göre yaş değişkeni ile yaşanılan kişi sayısı değişkeninin bağlantılı olduğu ve çoğunlukla yaş arttıkça (50 yaş üstü kişiler) birlikte yaşanılan kişi sayısının azaldığı düşünülmektedir. Bu değişken, Karaçor’un (2012), çalışmasında daha farklı sonuç vermiş ve 4 kişi ile

yaşayanların, tek yaşayanlara göre kentsel bellekler algılarının yüksek olduğunu belirtmiştir. Karaçor'un (2012), analizlerinde en çok 46-55 yaşları arasındaki kişilerin kentsel belleklerinin daha yüksek çıktığı, bu yaş grubunun 50 yaş üstü kişilere göre daha kalabalık aileler olduğu düşünüldüğünde bu tezden farklı bir sonuç çıkardığı düşünülebilir.

Karaçor (2012), kentsel bellek ile ilgili yaptığı çalışmasında öğrenim düzeyi bellek algısına etki ettiğini saptamıştır. Fakat Lewicka'in (2008), çalışmasında öğrenim düzeyinin bellek ile pozitif ilişkili olduğu görülmektedir. Daha önceki çalışmalarda gelir durumunun kentsel bellek algısındaki etkisine bakıldığında ise gruplar arasında herhangi bir farklılık bulunmadığı görülmektedir. Bu tez kapsamında yapılan kentsel belleğe ilişkin analizlere göre sosyo-demografik özelliklerden olan öğrenim ve gelir durumu değişkenlerinin bireylerin belleğine yönelik bir etkisinin olmadığı belirlenmiştir. Tez kapsamında yapılan anketlerde hem öğrenim seviyesi düşük hem de yüksek ziyaretçiler bulunmaktadır. Ayrıca Ulus semti bütün gelir gruplarına hitap edebilecek türden kullanımlar bulundurmaktadır. Bellek algısının oluşması için deneyimin en önemli koşul olduğu düşünüldüğünde öğrenim ve gelir durumunun bellek algısına etki etmemesi kabul edilebilir bir durumdur.

3.2. KENTSEL KİMLİK ANALİZLERİ

3.2.1. Kelime Bulutu Analizleri

Frekans analizi sonucuna göre ziyaretçilerin Ulus Meydanı denildiğinde akıllarına ilk gelen kelimeler “Ulaşım, Atatürk Heykeli, Meclis, Cumhuriyet, Ulus hali, Tarih, Alışveriş, Merkez” kelimeleri olduğu görülmüştür (Çizelge 3.3).

Çizelge 3.3. Açık Uçlu Soruların “Kelime” Frekans Analizi.

Ulus meydanı denilince akla ilk gelen kelimeler	Frekans Değeri	Ulus meydanı denilince akla ilk gelen kelimeler	Frekans Değeri
Ulaşım	12	Kuyumcular	1
Atatürk Heykeli	8	Kozmopolit	1
Meclis	8	Gençlik Parkı	1
Cumhuriyet	6	Çıkırcıklar	1
Ulus Hali	6	Çeyiz	1
Tarih	5	Ahlaksızlık	1
Alışveriş	5	Düzensizlik	1
Merkez	5	Hareketli	1
Maneviyat	3	Ticaret	1
Kalabalık	3	Pislik	1
Hacı Bayram Cami	2	Altın	1
Dolmuş	2	Anafartalar	1
Okul	2	Burger	1
Buluşma Noktası	2	Tehlikeli	1
Güvensizlik	2	Meydan	1
Patlama	1	Samanpazarı	1

Ulus Meydanı denilince akla gelen kelimeler sorulduğunda kimlik ifadesinin dağınık ve çok fazla çeşitliliğe sahip olduğu görülmektedir (Şekil 3.1). Katılımcıların bazıları bu soruda mekân isimlerini de vermektedir. “*Atatürk Heykeli, meclis ve Ulus hali*” kelimeleri Ulus Meydanı denildiğinde bireylerin en çok aklına gelen mekân kelimeleridir. “*Atatürk Heykeli, Meclis*” mimari öge-mekân kelimelerinin de bu soru da yazılmasının sebebinin Ulus’un tarihi özelliğinden dolayı, “Ulus hali” kelimesinin ise Ulus’un alışveriş alanı olma özelliğinden dolayı yazıldığı düşünülmektedir.

Kelime frekans analizi sonuçlarına göre en çok yazılan kelime “*Ulaşım*” kelimesidir. Ulaşım kelimesi “*Dolmuş Durakları*” kelimesi ile birleştirilerek analiz edilmiştir. Günümüze kadar ulaşım merkezi özelliğini koruyan Ulus, Ankaralılar tarafından ulaşım için birçok toplu taşımanın (dolmuş durakları, otobüs durakları ve metro) bulunduğu odak noktası özelliğindedir. Ulus’un ulaşım merkezi olma özelliğinden ve katılımcıların burayı kullanma amaçlarının başında ulaşım olmasından dolayı en çok bu kelimeyi yazdıkları düşünülmektedir.

Katılımcılar tarafından birçok kez tekrarlanan kelime “*Cumhuriyet*” ve “*Tarih*” kelimesidir ve birbirleriyle ilişkili olduğu düşünüldüğü için birlikte ele alınmıştır. Bu kelimelerin öne çıkmasının sebebinin Ulus’un sahip olduğu tarihsel kimlik ile Cumhuriyet ilanının bu meydana yapılması ile ilişkilendirilebilir.

Analizlerde öne çıkan diğer bir kelime “*Alışveriş*” kelimesidir. Alışveriş kelimesinin kelime bulut analizi yapılırken birer kişi tarafından yazılan “*kuyumcular, çeyiz, alışveriş, altın, samanpazarı, ticaret*” kelimeleri ile birleştirilerek yapılmıştır. Günümüzde modern alışveriş merkezi özelliğini çok koruyamasa da hala birçok kullanıcı tarafından toptan ticaretin, düğün, çeyiz, altın gibi geleneksel alışverişin yapıldığı merkez olarak kullanılmaktadır. Anafartalar mekân olmasına rağmen akla gelen ilk kelime olarak yazılması Ulus’un alışveriş merkezi olma özelliğinden dolayı olduğu düşünülmektedir.

Ulus Meydanı birçok dönemde alışveriş, ulaşım, buluşma noktası gibi birçok özellikten dolayı merkez olarak kullanılmıştır ve günümüzde de ucuz ve toptan alışverişin, birçok toplu taşımanın bulunduğu ulaşım merkezi olarak görüldüğünden dolayı birçok katılımcı tarafından tekrarlandığı düşünülmektedir.

“*Maneviyat ve Kalabalık*” kelimeleri ise analizde dikkat çekmektedir. “*Maneviyat*” kelimesi analizlerde çıkan diğer bir kelime olan Hacı Bayram Veli Camisi ile ilişkilendirildiğinde, meydandaki maneviyat duygusunun Hacı Bayram Veli Camisi ve Türbesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. “*Kalabalık*” kelimesi meydanın birçok kullanıcı tarafından kullanılması, buranın alışveriş ve ulaşım merkezi özellikleri ile ilişkilendirilebilir ve analizlerde çıkan “*hareketlilik*” kelimesinin de bağlantılı olduğu düşünülmektedir.

“*Kozmopolit*” kelimesi için ise Ulus Meydanı’nın kullanıcı profiline çeşitliliğinden ve birçok medeniyete ait mimari öğeleri barındırdığından dolayı yazılmış olabilir.

Analiz sonuçlarına göre “*güvensizlik, patlama, ahlaksızlık, düzensizlik, pislik ve tehlikeli*” kelimeleri ise yüksek oranda yazılmasa da olumsuz kimlik algısı açısından önemli olabilir. Bu kelimelerin Ulus Meydanı’nda sosyalleşmenin gerilemesi, düşük gelir grubuna terk edilmesi, yabancı uyruklu kişilerin yoğun göç dalgasıyla kente gelmesi ile çevrede bulunan ve akşam saatlerinde aktif özellik gösteren gece kulüplerinden, alkollü mekanlardan dolayı yazıldığı düşünülmektedir.

olduğu ortaya çıkmıştır. Bunun sebebi Atatürk heykelinin Ulus'un ve meydanın odak noktasında, otobüs duraklarının ve kalabalığın en yoğun olduğu bölgede bulunmasıdır. Bu ögenin bireylerin belleklerindeki en güçlü kimlik ögesi olarak yer etmiş olması aynı zamanda cumhuriyet tarihine vurgu yapmasını sağlamaktadır. Bireylerin bilişsel haritalarının hemen hemen hepsinde de Atatürk Heykelinin yeri belirtilmiştir. Ayrıca Arusoğlu'nun (2013), Ulus için yaptığı kent kimliği çalışmasında Ulus genelinde toplumsal bellekte en önemli yer olarak Ulus Meydanı olarak belirlenmiş fakat kullanıcılar tarafından meydanın Atatürk Heykeli ile ön plana çıktığı belirtilmiştir.

Analizler sonucunda “*Meclis (I. Ve II. TBMM)*” kelimesinin birçok birey tarafından yazıldığı görülmektedir. Anket cevaplarına bakıldığında bireylerin burayı “*Meclisler, Eski Meclis, İlk Meclis*” kelimeleriyle ifade ettiği, günümüzde müze olarak kullanılmalarına rağmen hiçbir bireyin bu mekanları müze olarak imgelemediği görülmektedir. “*Meclis*” kelimesinin çok fazla yazılma sebebi Ulus'un sahip olduğu tarihsel kimliği ve bireylerin bu mekanları kullanım amaçlı olarak değil, tarihi bir simge olarak gördüğünden dolayı olabilir. Bilişsel haritaların hepsinde *Meclisler* ifade edilmiş, bazı haritalarda meclislerin yanına müze yazıldığı görülmüştür. Arusoğlu'nun (2013), çalışmasında ise sadece *İkinci Meclis* kimlik ögesi olarak algılanmıştır.

Ulus'ta, kentliler tarafından en çok kullanılan mekanlardan biri *Hacı Bayram Veli Cami'si* katılımcıların verdiği cevaplarda da en yüksek oranda çıkan mekânlardandır. Birçok kişinin burayı ziyaret etmesinin sebebi camide bulunan türbe ve buranın manevi kimliğidir. Yapılan analizlerde yüksek çıkmasının sebebinin sahip olduğu kimlikten kaynaklandığı düşünülmektedir. Önceki soruda maneviyat kelimesinin de katılımcılar tarafından yazılmasının sebebinin Hacı Bayram Camisi ile bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Bireylerin belleklerinde Hacı Bayram Cami, Ulus Meydanı'na manevi bir kimlik kazandırmaktadır. Aynı zamanda bireylerin çizmiş oldukları bilişsel haritalara bakıldığında da Hacı Bayram Cami'sinin çoğunlukla haritalara işlendiği görülmektedir. Hacı Bayram Cami, Arusoğlu'nun (2013), çalışmasının sonucunda en önemli kimlik öğelerinden biri olarak bulunmuştur.

Dikkat çeken mekanlardan bir diğeri ise “*İş Bankası binasıdır*”. İş Bankası 1929 yılında açılmış ve mimari yapısı ile toplumun belleğinde önemli yere sahip bir sembol olmuştur. 2019 yılı itibari ile bu binanın müze olarak kullanılmasına rağmen bireyler tarafından müze olarak değil hala İş Bankası olarak adlandırıldığı belirlenmiştir. İş Bankası binası bireylerin bilişsel haritalarında çok fazla imgelenen öge iken açık uçlu sorularda çok fazla

3.2.2. Bilişsel Harita Analizleri

Cinsiyet, medeni durum ve doğum yeri açısından gruplar arasında Ulus Meydanı kimlik algısının anlamlı düzeyde farklılık göstermediği belirlenmiştir (Çizelge 3.5). Bununla birlikte, kendini Ankaralı olarak tanımlayan bireylerde, kendini Ankaralı olarak tanımlamayan bireylere göre Ulus Meydanı'nın kimlik algısı anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur.

Çizelge 3.5. Ulus Meydanı Kimliğine Yönelik Mann Whitney U Testi.

Kentsel Kimlik Algısı	Sosyo-Demografik Değişkenler		Mdn	U	Z	Anlamlılık derecesi (p)
	Cinsiyet	Kadın	14,82	102,500	-,901	,367
	Erkek	17,81				
Medeni durum	Bekar	12,27	69,000	-1,863	,062	
	Evli	18,71				
Doğum yeri	Ankara	16,80	59,500	-,419	,675	
	Ankara dışı	14,90				
Kendini Ankaralı Olarak Tanımlama Durumu	Evet	18,08	37,000	-1,999	,046*	
	Hayır	9,67				

*p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001

Kentin kimliğine ilişkin yapılmış benzer çalışmalarda sosyo-demografik özelliklerin kimliği yansıtma düzeyini etkilediği görülmektedir. Bu tez kapsamında; katılımcıların çizmiş oldukları bilişsel haritaların Ulus Meydanı kimliği yansıtma düzeyi açısından uzmanlar tarafından verilen puanlar ile sosyo-demografik değişkenler birlikte analiz edilmiştir. Yapılan non-parametrik testlerin analizi sonucunda cinsiyet, bireylerin medeni durumu, doğum yeri değişkenlerinin kimliği yansıtma düzeyini etkilemediği görülmektedir. Lynch (2010), bilişsel haritalama çalışmasında örneklemin küçük olmasından dolayı farklı yaş grupları, cinsiyet ve daha farklı grupları dikkate almamıştır. Göregenli (1985), Kara (1997), Karaçor (2012) ve Arusoğlu (2013)'nun kimlik öğelerini saptadığı çalışmalarında cinsiyetin değişkenlik gösterdiğini saptamışlardır.

Kendini Ankaralı olarak tanımlayan bireylerin kimlik algısının kendini Ankaralı olarak tanımlamayan bireylerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Bireylerin kendilerini Ankaralı olarak tanımlamasının ve bu yönleriyle kent kimliğinin yansıtma düzeylerinin yüksek olmasının kente duydukları aitlik duygusundan kaynaklandığı düşünülmektedir. Relph (2018), benimsemişlik (*insiderness*) kavramını açıklarken kimliğe de atıfta bulunmuştur. Ona göre yerlerin imgeleri ve kimlikleri birbirleriyle ilişkili olup yerin kimliği “iç” deneyimlere yatmaktadır. Bir yerin içinde olmak, kendini orali hissetmek, orayla özdeşleşerek yeri ne kadar derinden hissederse kimliği algılama düzeyi o kadar

güçlüdür (Relph, 2018).

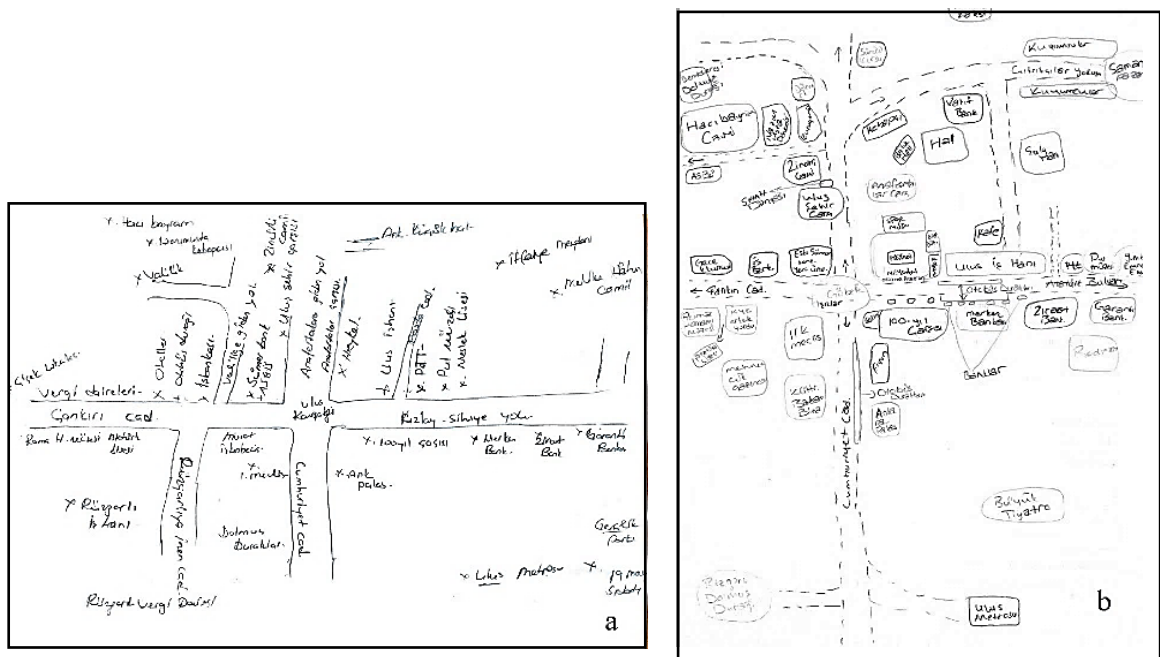
Yaş, öğrenim seviyesi, gelir durumu, Ankara’da yaşama süresi değişkenlerinin doğru orantılı, kaç kişi ile yaşama durumu değişkeninin ise ters orantılı olduğu, tüm bu değişkenler ile kimlik algısının anlamlı düzeyde farklılık göstermediği belirlenmiştir (Çizelge 3.6).

Çizelge 3.6. Ulus Meydanı Kimliğine Yönelik Korelasyon Analizleri.

	Yaş	Öğrenim düzeyi	Gelir durumu	Kaç kişi ile yaşadığı	Ankara’da yaşama süresi
Kentsel Kimlik Algısı	,159	,071	,023	-,245	,165

*p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001

Bu çalışma kapsamında Ulus Meydanı’nın kimlik algısı, yaş, öğrenim düzeyi, gelir durumu, bir arada yaşanan kişi sayısı ve Ankara’da yaşama süresinden bağımsızdır. Bu çalışmadan farklı olarak Göregenli (1985), öğrenim düzeyinin kimlik algısı üzerinde etkili olduğunu, Karaçor (2012), ise öğrenim düzeyi yüksek olan bireylerde kimlik algısının da yüksek olduğu belirlenmiştir. Gelir durumunun kimlik algısı ile bir ilişkisinin bulunmadığı bu çalışmadan farklı olarak Arabulan (2008), bireylerin gelir durumlarının kentin kimliğinin oluşumunda önemli bir faktör olduğunu tespit etmiştir. Göregenli’ nin (1985), çalışmasında yaş değişkeninin zihinsel imajları yansıtmada etkili olduğunu, genç bireylerin haritayı nesnele uygunluk açısından daha iyi haritalar çizdiğini tespit etmiştir.

Şekil 3.3. Kimliği yansıtmada düzeyi en yüksek olan bilişsel haritalar.

Çizelge 3.7. Ulus Meydanı'nın Kimlik ve Bellek Algısı Arasındaki İlişkiye Yönelik Korelasyon Analizi.

	Kentsel Bellek
Kentsel Kimlik	,464**

*p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001

Kentsel kimlik algısı ve kentsel bellek algısı arasındaki ilişkiyi ortaya koymak için uzmanların bilişsel harita puanlamalardan elde edilen kentsel kimlik değeri ve Ulus Meydanı kullanıcılarının kentsel bellek algısına ait maddelerin ölçülmesi ile elde edilen veriler birlikte analiz edilmiştir. Tez kapsamında kentsel bellek ve kent kimliği kavramları hakkında literatür çalışması yapılmıştır. Literatür çalışmaları ile elde edilen bilgiler bu analiz sonucuyla doğrulanmıştır. Bellek çalışmalarının en önemli ismi olan Halbwachs (2018), kentte bulunan kimlik öğelerinin algılamanın ve bellek oluşumunun yapıtaşı olduğunu belirtmektedir. Kent yaşayanları toplum tarafından kabul görmüş bu kimlik öğelerini deneyimleyerek ve toplumunda hatırlatmasıyla kent belleğini oluşturmaya başlar. Ünlü (2017), kent kimliği ve kentsel bellek ilişkisini incelediği çalışmasında iki kavramın pozitif yönden ilişkili olduğunu, mekânın değişimiyle kentsel belleğin ve kent kimliğinin birbirine bağlı olarak değiştiğini belirtmiştir. Fakat bu tezdten farklı olarak Ünlü çalışmasında kimlik ve bellek ilişkisini sadece mekânsal bileşenlere göre ölçmüştür. Yalın (2017), ise Ulus Meydanı'nı baz alarak toplumsal bellek ile ilgili yapmış olduğu çalışmasında toplumsal belleğin kimliğin kaynağı hem de sonucu olduğunu vurgulamıştır. Yalın bu çalışmasında kimlik ve belleğin birlikte hareket ettiğini, cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze kadar Ulus Meydanı'nın kimliğinin değiştirilerek bu değişimin hatıraları unutturduğunu belirtmektedir. Yalın'ın çalışmasından farklı olarak bu tez kapsamında yapılan analizler sonucunda Ulus Meydanı'ndaki kimliğin değişime uğradığını fakat hatıraların unutulmadığı görülmektedir. Bireylerin kentsel kimlik algısı ne kadar yüksekse kentsel bellek algıları da yüksektir. Kent kimliği öğelerinin iyi bir hatırlatıcı olarak görev gördüğü ve kentsel belleği devam ettirdiği düşünülebilir.

Bu tez kapsamında literatüre dayanılarak yapılan hipotezlerin test edilmesiyle, bireylerin kendilerini Ankaralı olarak tanımlarının, bireylerin kentin kimliğini algılama düzeyini ve bellek algısını etkilediği, sosyo-demografik özelliklerin bellek algısı üzerinde etkili olduğu ve kimlik algısının bellek algısı ile pozitif yönden ilişkili olduğu bulunmuştur. Literatürde bazı çalışmada, kimlik ve bellek algısı ilişkisi üzerine yorumlar yapılmış ve

bu çalışmada birbirleriyle olan ilişkisi analiz sonuçlarında bilimsel olarak kanıtlanmıştır. Ayrıca birçok çalışmadan kimlik algısının sosyo-demografik özellikleriyle ilişkili olduğu fakat bu tez kapsamında yapılan analizlerde cinsiyet, yaş, öğrenim ve gelir düzeyinin kimliği algılamada etkili olmadığı kanıtlanmıştır.

4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Kentte yaşayanlar çevreleri ve birbirleriyle etkileşimleri sonucunda kenti ve kentsel yaşamı şekillendirerek, kentin kendine özgü bir karakter ve bellek kazanmasına katkı sağlarlar. Fakat teknolojinin gelişmesi ve küreselleşmenin etkisiyle insanların ve kentlerin yeni gereksinimleri ortaya çıkmaya başlamaktadır. Bu gereksinimler doğrultusunda kentte uygulanan yapısal müdahaleler ile kent doğal ve sosyal çevre bakımından da değişime maruz kalmaktadır. Günümüzde çoğunlukla rant kaygısıyla kente eklenen yeni yapılar ile plansız olarak gelişen kentler, tarihi katmanların yok olmasıyla kent kimliği etkilenmekte ve aynı zamanda yaşayanlar tarafından kent peyzajı daha zor okunup daha zor algılanarak kentlilerin belleklerinde zamanla yok olmaktadır. Tez çalışması kapsamında kentsel bellek ve kentsel kimlik algısı değerlendirilirken peyzaj mimarlığı alanı ile kentsel peyzaj literatürüne katkı sağlanmış; kentlerin tasarlanmasında kimlik ve bellek kavramlarının önemi vurgulanmıştır.

Bu tez için doğruluğu araştırılacak olan “Sosyo-demografik özellikler bireyin kentsel belleği algılamasında etkili değildir.” H1 hipotezi kısmen doğrulanmıştır. Cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi, gelir durumu ve bireylerin doğum yeri değişkenleri bireylerin bellek algısını etkilememektedir. Ancak yaş değişkeninin bellek algısıyla pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Bireylerin yaşı arttıkça kenti deneyimleme süresi ve bellek algısı da artmaktadır. Daha yaşlı bireyler kentin geçirmiş olduğu birden fazla döneme ait anılara sahip olmaktadır. Ayrıca Ulus Meydanı ve çevresinde daha çok yaşlı nüfusa yönelik mekanlar bulunmaktadır. Kent plansız ya da planlı olarak geçirdiği birçok değişimle gitgide katmanlaşmakta eskinin üstüne yeninin eklenmesi ya da eskinin tamamen yok olup yerine yenisinin gelmesi ile genç bireylerin kolektif bellekten kopuşuna neden olmaktadır. Ulus Meydanı bu özelliği ile birçok silinmiş katmana sahip önemli bir kamusal mekandır. Bu yüzden geçmişten günümüze kentte yaşamış oldukları birçok deneyim ve kentin birçok katmanına ait sahip olduğu yaşanmışlıkları sayesinde orta ve ileri yaş grubunun kentsel bellek algıları daha yüksektir. Daha önce yapılmış bellek çalışmalarında bu tez sonuçlarından farklı olarak bireyin yaşının yanında cinsiyetinin, eğitim düzeyinin, gelir durumunun ve doğum yerinin bellek algılarını etkilediği görülmektedir.

Bu çalışmada da kendilerini Ankaralı olarak tanımlayan bireylerin kentsel bellek algılamaları yüksek çıkmıştır. Bu sonuca göre aidiyetlik kavramının belleğe olan etkisi göz önünde bulundurularak oluşturulan “Bireylerin kendilerini ‘oralı’ olarak tanımlamaları kentsel bellek algısında etkilidir.” H2 hipotezinin doğruluğu kanıtlamıştır. Kent mekânı anıların yaşandığı, aidiyet bağlarının kurulduğu, mücadelenin yaşandığı bir alandır. Kentler insanlara ait anıların, geçmişin ve kültürel birikimin deposudur (Koyuncu & Akkaya, 2019). Kent belleğinin oluşması ve devamlılığı için bireylerin o kente bir anlam yüklemesi, kente dair anılar biriktirmesi, kenti sahiplenip kendini kente ait hissetmesi ve kenti deneyimlemesi gerekmektedir. Bireyler kendilerini kente ait hissettikleri sürece kendilerini oralı olarak tanımlamaktadırlar.

Bellek algısıyla pozitif yönde ilişkisi bulunan diğer bir değişken ise bireylerin Ankara’da yaşama süresidir. Bireylerin kentteki yaşama süresi kenti deneyimlemesi ile bağlantılıdır. Bireyler kentte ne kadar uzun yaşarlar ise kenti o kadar fazla deneyimleyerek kente dair bir belleğin oluşmasını sağlarlar. Ayrıca “oralı” olma durumu yaş değişkeni ile bağlantılıdır. Yaş arttıkça kentte yaşama süresi de artan bireylerin kendilerini oraya ait hissetmeleriyle bellek algıları artmaktadır. Bir diğer hipotez olan “Bireylerin kentte yaşama süreleri kentsel bellek algısında etkilidir.” H3 hipotezinin doğruluğu kabul edilmiştir. Kentte daha az süre yaşayan insanların Ulus Meydanı’nı daha az deneyimlemelerinden dolayı buraya ait belleklerinin düşük olması normal bir durumdur. Kentte yaşama süresi düşük olan bireylerin Ulus Meydanı’nı kentte olduğu sürece çok daha fazla deneyimleyebilmesi için cezbedici mekanların yapılması ve olumsuz düşüncelerin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Ulus Meydanı’na daha fazla çekicilik kazandırılırsa bireylerin Ulus Meydanı’na gelip deneyimlemesi olası bir durumdur.

Kentsel bellek algılama konusunda ele alınan diğer bir değişken ise ‘bireylerin kaç kişi ile bir arada yaşadığıdır’dır. Diğer çalışmalardan farklı sonuç veren bu çalışmada negatif yönde ilişki çıkmıştır. Az kişi ile yaşayan bireylerin kentsel bellek algıları daha iyidir. Böylelikle “Bireylerin kaç kişi ile yaşama durumu kentsel belleği algılamada etkilidir.” H4 hipotezinin de doğruluğu kabul edilmiştir. Az kişi ile yaşayanların büyük oranda yaşlı olduğu düşünüldüğünde yaşlıların zamanlarının kenti deneyimlemek için daha uygun olduğu ve geçmişe yönelik daha çok anı ve hatıra biriktirdikleri görülmektedir. Kalabalık ailelerin ise meydanının günümüzde yaya değil de araç trafiği odaklı olması nedeniyle deneyimlemesi zor olmaktadır. Bunun için Ulus Meydanı’ndaki kullanım mekânlarının hem kalabalık aileye hem de tek yaşayan bireylere hitap etmesi, yaya öncelikli çözümler

bulunması ve trafik kavşağı özelliğinden arındırılması önerilmektedir.

Kelime analizi yapıldığında Ulus Meydanı'nı kelimeyle ifade etmede katılımcıların büyük çoğunluğunun Atatürk Heykelini, meclisleri ve Ulus halini yazdıkları görülmektedir. Bireyler Ulus Meydanı'nın kimliğini yapılaşmış çevre özellikleri ile daha iyi ifade edebilmektedir. Meydanı deneyimlerken somut yapılar daha algılanabilir olmaktadır ve yapılaşmış çevreden kaynaklanan kimlik öğeleri, kimlik düzeyini daha iyi yansıtmaktadır. Böylece bellek algısı daha fazla etkilenmektedir. Bu sonuca göre "Yapılaşmış çevreden kaynaklanan kimlik öğeleri; doğal ve sosyal çevreden kaynaklanan kimlik öğelerinden daha çok kimlik düzeyini yansıtmakta ve kentsel bellek algısında daha çok etkilidir." H5 hipotezinin doğruluğu kabul edilmiştir.

1950'li yıllardan itibaren toplu taşıma kullanımının artması ile Ulus Meydanı önemli yol bağlantılarının kesişim noktası olmuştur. Geçmiş dönemde Ulus Meydanı; kullanıcılar için anma törenlerinin yapıldığı halkın toplanma yeri iken günümüzde toplu taşımaların, otobüs duraklarının ve araçların istilasına uğramış, yaya öncelikli olmayan, Ulus'un geçmiş zamanki tarihi kimliğinden çok, kullanıma yönelik kimliğinin algılanmasına neden olan bir merkez haline gelmiştir. Çankırı caddesi- Atatürk Bulvarı aksı ile Cumhuriyet Caddesi- Anafartalar Caddesi aksı boyunca durakların çok fazla sayıda olması kimlik için önemli olan öğelerin bireyler tarafından algılanmasını güçleştirmektedir. Bu yüzden bireylere yöneltilen "Ulus Meydanı denilince aklınıza gelen üç kelime nedir?" sorusunda bireylerin aklına ilk başta 'Ulaşım' kelimesi gelmektedir. Cullen (1961), kentsel peyzajın algılanması için kişinin çevresi ile olan ilişkisinin (yerin özelliği) önemli olduğunu, kentlerin hareketli insanların (yaya ya da araba kaynaklı) bakış açısına göre tasarlanması gerektiğini belirtmektedir. Ulus Meydanı kimliğinin algılanmasını güçleştiren yol akslarındaki trafik düğümünün çözülerek, daha çok yaya odaklı projelerin yapılması önerilmektedir. Ayrıca yoğun trafik sorunu Ulus Meydanı'nı kullanan grubu etkilemekte ve çocuklu ailelerin alan kullanımını azaltmaktadır. Bu durum kentin hem kimliğini hem de belleğini etkilemektedir.

Ulus Meydanı ve çevresi birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, bu medeniyetlere ait izlerin barındığı ve böylelikle kentin tarihi kimliğine katkı sağlayan önemli bir kamusal mekandır. Ulus Meydanı Kurtuluş Savaşı sırasında yönetim merkezi seçilmiş, meclis burada açılmış, daha sonra cumhuriyet ilan edilmiştir. Cumhuriyetin ilanıyla değişim-dönüşüm içerisine giren kentte bankalar ve kamusal mekanlar açılmış, laik ve modern sosyal yaşamın temelleri burada atılmıştır. Bu tez kapsamında katılımcılara yöneltilen

“Ulus Meydanı denilince aklınıza gelen üç kelime nedir?” sorusunda en çok çıkan üçüncü kelime “*Tarih*” kelimesidir. Günümüzde kente yapılan müdahalelere rağmen kentli tarafından hala tarihi ve kültürel değerler hatırlanmakta ve Ulus’un tarihi kimliği öne çıkmaktadır. Kentsel belleğin yarınlara aktarılması ve kent kimliğinin sürdürülebilir olması için kentin sahip olduğu tarihsel özellikleri korunmalıdır.

Cumhuriyetin ilan edilmesiyle modernleşme konsepti ekonominin kapılarını açmıştır. 1950’li yıllardan sonra bu hedef doğrultusunda Ulus Meydanı çevresinde açılan birçok çarşı (100.Yıl Çarşısı, Anafartalar Çarşısı, Ulus Şehir Çarşısı, Ulus İş Hanı) sayesinde Ulus artık orta ve alt gelir grubunun alışveriş yaptığı bir ticaret merkezi haline gelmiştir. Tez kapsamında bireylere yöneltilen sorularda en çok çıkan kelimenin “*Alışveriş*” çıkmasının sebebi, günümüzde birçok kullanıcının hala Ulus Meydanı’nı kullanma amacının geleneksel alışveriş odaklı olmasıdır. Ankaralılar çeyiz, düğün, altın, ucuz giyim gibi birçok ürünü almak için Ulus Meydanı çevresinde bulunan çarşılarından alışveriş yapmaktadır. Montgomery (2003), kentsel peyzaj bileşenleri olarak ekonomik aktivitelerin kent yaşamında olması gerektiğini söyleyerek küçük işletmelerin, kafeteryaların, akşam kullanımlarını sosyal çevreden kaynaklanan kimlik öğelerine katkısını ifade etmiştir. Buna göre Ulus Meydanı çevresinde bulunan alışveriş mekanları sayesinde bireyler kenti deneyimleme fırsatı yakalayarak Ulus’un ticari kimliğinin ortaya çıkmasına katkı sağlamaktadır. Ulus’un 1950’li yıllardan bu zaman kadar bu kimliğini koruduğu fakat farklı ekonomik düzeyden kişilere hitap ettiği görülmektedir. Ticari kimliğin korunması ve devamlılığı için Ulus semtinde var olan çarşıların önemlerini kaybetmemeleri ve tekrar canlandırılmaları gerekmektedir.

Montgomery (2003), kentsel peyzajın oluşması için belirlediği bileşenlerden aktivite kavramının önemli olduğunu belirtmiş ve akşam saatlerinde de mekânın kullanıma açık olması gerektiğini ifade etmiştir. Ulus’ta gece ve gündüz kullanım yoğunluğu arasında ciddi bir fark vardır ve bu durum gece ve gündüz saatlerinde kullanıma etki etmektedir (Arusoğlu, 2013). Ulus Meydanı’nı yakın çevresinde bulunan gece kulüplerinin ve alkollü mekanların bulunmasından dolayı gece kullanımı için güvensiz olmaktadır. Bireylere yöneltilen kelime sorusunda bazı katılımcılar Ulus Meydanı’nı güvensiz bir yer olarak nitelendirilmektedir. Bu sebepten dolayı özellikle kadın kullanıcılar akşam saatlerinde Ulus’a ve Ulus Meydanı’na gelmeye çekinmektedirler. Bu doğrultuda meydanın çevresinde güvenliği olumsuz etkileyen mekanların kapatılması ve kadınların kendilerini daha fazla güvenli hissedebileceği ortamlar yaratılması, akşam

kullanımının kadınlara da yönelik olması önerilmektedir.

Bu çalışmada katılımcılara “Ulus Meydanı denilince aklınıza gelen üç mimari öge veya mekân nedir?” sorusu yöneltilmiş ve sonucunda kolektif bellekte yer edinmiş mimari öge-mekanlar “Atatürk Heykeli”, “I. ve II. Meclis” ve “Hacıbayram Veli Cami” olarak belirlenmiştir.

1927 yılında halkın maddi yardımlarıyla yapılan, Atatürk Heykeli Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet rejiminin sembolü olup tarihi değeri yüksek olan bir mimari ögedir. Çevresine dev büyüklüklerde modern binaların yapılmasına karşın algılanamaması beklenen Atatürk Heykeli, buna rağmen güçlü bir kimliğe sahip olarak, yapılaşmış çevreden kaynaklanan kimlik ögesi kapsamında bireylerin belleklerinde önemli bir yere sahiptir. Yapıldığı ilk günden bu zamana kadar toplumsal bellekle korunan heykelle, meydana yapılması düşünülen yeni planlamalar ve tasarımların uygun ölçekte olması ve yeni eklenen yapıların heykelin algılanabilirliğini etkilememesi gerekmektedir.

Kurtuluş Savaşı sırasında karargâh görevi gören Ulus'ta bulunan İttihat ve Terakki binası I. TBMM olarak kullanılmıştır. II. TBMM'nin açılmasıyla bu bina I. TBMM Müzesi olarak kullanılmış ve 1981 yılında Kurtuluş Savaşı Müzesine çevrilmiştir. II. TBMM binası ise meclisin buradan taşınmasıyla Cumhuriyet Müzesine dönüştürülmüştür. Şu an Kurtuluş Savaşı Müzesi (I. meclis) ve Cumhuriyet Müzesi (II. meclis) olarak kullanılan bu binalar kent sakinleri tarafından hala I. Meclis ve II. Meclis olarak anılmakta ve bireyler tarafından önemli kimlik ögesi olarak algılanmaktadır. Bu yapıların meclis olarak algılanması tarihi kimliğe katkı sağlamaktadır. Fakat bu müzelerin tarihi kaynaklara yönelik olması, ziyaret edildiği taktirde kent belleğine katkı sağlayacaktır. Kentsel peyzajda müzelerin etkinliği ve kapsamı son derece önemlidir. Bu müzelerin kullanımına yönelik aktivitelerin arttırılması veya bu binaların müze olarak algılanmasını arttırmaya yönelik fikirler geliştirilmesi önerilmektedir.

Ulus, ulaşım, alışveriş ve tarihi kimliğinin yanında aynı zamanda manevi bir kimliğe de sahiptir. Bu kimliğe sahip olmasının nedeni ise burada bulunan “Hacıbayram ve Zincirli Cami'leri” dir. Tez kapsamında bireylere yöneltilen mekâna yönelik soruda bireylerin en çok algıladığı üçüncü kimlik ögesi Selçuklu Dönemine ait Hacıbayram Camisidir. Ziyaretçiler tarafından çok fazla ziyaret edilen bu mekân kentsel kimliğin taşınmasına katkı sağlamaktadır. Hacıbayram Cami'nin yapımı çok eski dönemlere dayanmaktadır ve mimarisi günümüze kadar korunarak gelmiştir. Hacıbayram Cami yenileme

çalışmaları yapılmış, etrafına yeni yapılan kullanımlar eklenmiştir. Bu kullanımların eklenmesiyle Hacıbayram Cami'nin algılanabilirlik düzeyi etkilenmemiş fakat caminin hemen bitişiğinde bulunan ve Roma döneminden günümüze kadar ulaşmış olan diğer bir kültür varlığı Augustus Tapınağı bu değişimden etkilenmiştir ve günümüzde kullanıcılar tarafından algılanamamaktadır. Hacıbayram Camisi gerek anket formunda gerekse bilişsel haritalarda en çok imgelenen mekanlardan biri olmasına rağmen Augustus Tapınağı'na bilişsel haritalarda ve anket cevaplarında ulaşlamamaktadır (Şekil 4.1). Arusoğlu'na göre (2013) toplumun çoğunluğu Müslümandır ve bu da algıda seçicilikten ya da caminin kullanım sıklığından ötürü Hacıbayram Cami'nin Augustus tapınağından daha fazla algılanmasını normalleştirmektedir. Ayrıca kurumlar düzeyinde ele alındığında mekanların korunma amacından ziyade daha çok kullanım işlevi ön planda tutulmaktadır. Hacıbayram Cami'nin Augustus tapınağından daha çok ziyaretçi tarafından kullanılmasının sebebi sahip olduğu manevi kimliktir. Bundan dolayı yenileme çalışmalarına ve çevre düzenlemeleri daha çok cami odaklı olmaktadır. Hacıbayram Cami ve çevresinde yeni düzenlemelerden sonra ölçek farklılığı oluşmuş, tapınağın algılanması güçleşmiştir. Bu yüzden antik döneme ait önemli bir kimlik ögesi olan Augustus Tapınağı'nın kullanıcılar tarafından algılanmasına yönelik önlemler alınması gerekmektedir.

Günümüze kadar korunarak ulaşmış olan İş Bankası binası bulunduğu konum ve sahip olduğu mimari yapısıyla Cumhuriyet dönemine ait kent kimliği öğelerinden biridir. İş Bankası binası, ankete katılan bireyler tarafından çok düşük bir oranla, çizilen bilişsel haritalarda ise yüksek oranla imgeleneştir (Şekil 4.1). İş Bankası binası günümüzde müze olarak kullanılmaktadır. Bu müzenin de diğer müzeler gibi daha fazla kullanılmasına teşvik edici fikirler geliştirilmelidir.

Erken cumhuriyet döneminde Taşhan binası, meydanın kimliği için önemli bir imge olmuştur. Ulus'a yapılan yeni müdahaleler neticesinde bu bina yıkılmış ve meydan önemli bir kimlik ögesini kaybetmiştir. Daha sonra yerine Sümerbank binası yapılmış ve bu yeni bina 2016 yılına kadar kentli için önemli bir kimlik ögesi olmuştur. Fakat bu binanın üniversiteye dönüştürülmesiyle Sümerbank'ın kimlik ögesi olarak algılanmasının yerini yeni açılan üniversite almıştır. Çok yakın bir tarihte kullanım amacı olarak değişime uğrayan bu binanın, bireyler tarafından imgeleneğinde ikilem yaşanmıştır. Bu binayı bazı kullanıcılar Sümerbank bazı kullanıcılar ise Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi (ASBÜ) olarak adlandırmaktadır. Bilişsel haritalarda çoğunlukla

imgelenmesine rağmen anketlerde çok fazla kişi tarafından yazılmamıştır. Bu binanın üniversite olarak algılanması zaman alacaktır.

Ulus ile ilgili yapılan literatür çalışmasında “*Ankara Palas*” ın yapılaşmış çevreden kaynaklanan önemli bir kimlik ögesi olduğu sonucuna varılmıştır. Fakat yapılan analizler sonucunda çok az birey tarafından kimlik ögesi olarak belirtilmiştir. Geçmişte sosyal ilişkilerin gelişmesi açısından önemli bir yere sahip olan Ankara Palas günümüzde Ulus Meydanı günlük kullanıcılarına yönelik olmayıp devlet konukevi olarak kullanılmaktadır. Kullanıcılar bu mekânı deneyimleyemedikleri için belleklerinde yer vermemektedir.

Verilen cevaplarda “*100.yıl çarşısı*”, “*Samanpazarı*”, “*Ulus hali*”, “*Anafartalar çarşısı*” dikkat çeken diğer öğelerdir. Bu yapıların hepsi “çarşılar” olarak ele alınmaktadır ve çarşılar kelimesinin kimlik başlığı altında yüksek oranda çıkması Ulus’un alışveriş-ticaret kimliğinden kaynaklanmaktadır.

Günümüzde Ulus Meydanı’nda Frigler, Galatlar, Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular, Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti Dönemlerine ait kent kimliğinde önemli bir yere sahip birçok kültürel yapı bulunmaktadır. Özellikle Erken Cumhuriyet döneminde medeniyetin hem mimariye hem de sosyal yaşama dahil edilmesi için modernizm ve batılılaşma fikri benimsenmiştir. Yeni modern malzemelerle yapılan ve farklı ölçekte (büyük ölçekli) yeni modern mimari kent dokusunu değiştirmiştir. Özellikle yarışma sonucu ile ortaya çıkan Sümerbank binasının çok büyük ölçekte olması hem Ankara Kalesi’nin hem de Julianus sütununun algılanabilirliğini kötü yönde etkilemiştir (Bozdoğan, 2002). Diğer dönemlere de ait olan kültürel yapılar günümüzde hala varlıklarını koruyabilmekte ancak kullanıcılar tarafından algılamada yetersiz kalmaktadır. Bireylerin kent peyzajı hakkında yorum yapabilmesi için kentsel uygunluk kavramı çok önemlidir. Yapılan ve yapılacak olan müdahalelerin Ulus Meydanı ve çevresinde bulunan yapılara uygun stil ve ölçekte yapılması tarihi- kültürel kimlik öğelerinin algılanması için son derece önemlidir.

Sosyo-demografik yapının bireylerin kent kimliği algısındaki etkisinin ne yönde olduğunun ortaya konulduğu bu çalışmada bireylerin sosyo-demografik özelliklerinin kent kimliğini yansıtma düzeyinde etkili olmadığı belirlenmiştir. Sonuç olarak “Sosyo-demografik özellikler bireyin kentin kimliğini algılama düzeylerini etkilememektedir.” H6 hipotezi doğrulanmıştır. Tez kapsamında yapılan analizler sonucunda bireylerin cinsiyete göre kimliği yansıtma düzeyi karşılaştırıldığında her iki grup arasında farklılık

bulunmadığı belirlenmiştir. Cumhuriyetin ilanıyla sosyal yaşamın değişime uğradığı Ulus Meydanı'nda, kadınların da yer aldığı modern ve şehirli sosyal yaşantının temelleri atılmış, kadınlar da sosyal yaşamda yer alarak kenti deneyimleyip kentin kimliğini algılamaya ve bu kimliğe katkı sağlamaya başlamışlardır.

Ulus Meydanı ile ilgili daha önce yapılmış çalışmalarda Ulus'un kullanıcı profiline orta ve düşük gelirli gruplardan oluştuğu görülmektedir. Ekonomik farklılıkların kimliği algılamaya üzerinde etkisinin bulunmadığı, meydanın kullanıcılarının her kesimden bireylerden oluştuğu görülmektedir. Gelir durumunun kent kimliğini yansıtmaya düzeyinin etkilememesi için Ulus'a yapılması planlanan yeni kullanımların bireylerin sosyo-ekonomik farkı gözetmeksizin yapılması gerekmektedir.

Bireyin yaşının kimliği algılamaya düzeyini etkileyeceği düşünülerek yapılan analizlerde farklı yaş gruplarının kimliği algılamaya düzeylerinin farklılaşmadığı daha önce yapılan araştırmalarda da bulunmuştur. Bu tez kapsamında ise Ulus Meydanı kullanıcı profiline bakıldığında genç grupların değil de daha yaşlı bireylerin yüksek olduğu görülmektedir. Ulus Meydanı'na kimliği etkilemeyecek şekilde genç kullanıcı profili düşünülerek, bu yaş grubu için çekiciliği yüksek olan mekanlar ve aynı zamanda diğer yaş gruplarına da hitap edebilecek mekanlar yapılmalıdır. Bu sayede farklı yaş grupları kenti aynı düzeyde deneyimleyebilir ve bu yaş değişkeninin kenti yansıtmaya düzeyini etkilememesi devam etmiş olacaktır. Bireylerin medeni durumu, eğitim düzeyi ve kaç kişi ile yaşadığı kentin kimliğini yansıtmaya düzeyini etkilememektedir.

Tez kapsamında yapılan analizler sonucunda bireylerin Ankara'da yaşama süresi bireyin Ulus Meydanı kimliğini algılamaya düzeyini etkilememektedir. Buna göre "Bireylerin kentteki yaşama süreleri kent kimliğini algılamaya düzeyini etkilemektedir" H7 hipotezi reddedilmiştir. Fakat bireylerin kendilerini Ankaralı olarak tanımlaması kimliği algılamaya düzeyini etkilemektedir. Bu analizin sonucuna göre "Bireylerin kendilerini 'oralı' olarak tanımlamaları kent kimliğini algılamaya düzeyini etkilemektedir" H8 hipotezi kabul görmüştür. Lynch'e göre (2010) bireyin kenti algılaması sonucunda imgeler ortaya çıkar ve fiziksel bir ögenin niteliği imgelenebilirlik ile meydana gelmektedir. Kentin kimlikli algılanması için imgelenebilir olması gerekmektedir. İmgelenebilirlik bireyin kentle olan ilişkisine ve kente olan aidiyet duygusuna bağlıdır. Bireylerin kente olan aidiyet duygusu ne kadar yüksek ise kimliği algılaması o kadar yüksek olmaktadır. Kimlik algılamaya düzeyi kişisel özelliklere göre değil bireyin kente bakış açısı, kente yüklediği değer ve kendini kente ait hissetmesi ile ilişkilidir. Bunun için kendini kente ait görmeyen bireyler için

kente bağılıklarını arttıracak hem fiziksel alanda hem de sosyal alanda yeniliklerin yapılması önerilmektedir.

Kent kimliğinin tanınmasındaki en önemli etken imge olup Halbwachs (2018), bireylerin belleklerindeki anıları hatırlamaları için çevrelerinde imgelere ihtiyaç duyduğunu ifade etmiştir. Bu imge bireyler tarafından algılanır ve bireyler tarafından deneyimlenerek kente ait belleğin oluşmasını sağlar. Kentsel bellek ile kentsel kimlik kavramları arasındaki ilişkiyi yarı deneysel bir yolla ortaya koymak amacıyla yapılan bu tezde bireyler tarafından Ulus Meydanı'nın kimliğini algılama düzeyi ve bellek algısının sözlü görüşme yöntemiyle “Güçlü bir kentsel bellek algısı, kentsel kimliğin de daha güçlü bir şekilde algılanmasını ve ifade edilmesini sağlayacaktır” ana hipotezinin doğruluğu kabul edilmiştir. Buna göre kentsel bellek algısı ve kent kimliği algısı arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmaktadır. Bireylerin sahip olduğu güçlü kentsel bellek algısı, kentsel kimliğin de daha güçlü algılanmasını ve ifade edilmesini sağlamaktadır. Kente ait bir belleğin oluşması için bireyin kentin izlerini ve yaşadıkça edindikleri deneyimleri geleceğe taşımaları gerekmektedir. Kentin kimliğini tanınması için kimlik öğelerine ihtiyaç vardır ve bu öğeler, kentte yaşayanlar tarafından deneyimlenip algılandıktan sonra bireyler kente bir anlam yükleyerek kente ait bir belleğin oluşmasını sağlar. Bu yüzden, güçlü bir kentsel bellek algısı için bireyin yaşı, kentte yaşama süresi ve bireyin kendini oralı olarak tanımlaması gerekmektedir. Bireylerin yaşı ve kentte yaşama süresi arttıkça kendilerini deneyimleme şansları da artmaktadır. Kent belleğinin oluşması ve devamlılığı için bireylerin o kente bir anlam yüklemesi, kenti sahiplenip kendini kente ait hissetmesi ve kenti deneyimlemesi gerekmektedir. Bireyler kendilerini kente ait hissettikleri sürece kendilerini oralı olarak tanımlamaktadırlar. Ayrıca bireylerin kendini oralı olarak tanımlamaları kent kimliğini algılama düzeyini de artırmaktadır. Kimliği algılama düzeyi kişisel özelliklerden çok, bireyin kente bakış açısı, kente yüklediği değer ve kendini kente ait hissetmesi ile ilişkilidir.

Bu tezin en büyük kısıtlarından biri, örneklem sayısının bilişsel haritalar için yeterli olup istatistiksel analiz için az olmasıdır.

Diğer önemli kısıt ise, literatürde Türkiye’de kentsel peyzaj kapsamında kentsel bellek ve kent kimliği çalışmalarının yetersiz olmasıdır. Kentsel bellek ve kent kimliği kavramlarının bir arada değerlendirildiği çalışmalara bakıldığında bu iki kavram arasındaki ilişkinin deneysel olarak ölçülmediği belirlenmiştir. Bu durum, kentsel bellek ve kent kimliği konularının deneysel olarak ele alındığı tezin tartışma kısmı

oluşturulurken, literatür sıkıntısı yaşanmasına neden olmuştur.

Çalışmanın kısıtlayıcılarından diğeri ise, bilişsel haritaların analizi hakkındaki literatür sıkıntısıdır. Türkiye’de kentsel tasarım ve peyzaj mimarlığı alanında bilişsel haritaların kullanıldığı çok az çalışma bulunmaktadır. Bu nedenle hem kavramsal çerçevenin oluşturulmasında ve hem de yöntem geliştirilmesinde daha çok uluslararası kaynaklardan yararlanılmıştır. Bilişsel haritaların uygulanması konusunda Melek Göregenli’nin ve Kevin Lynch’in çalışmaları örnek alınmıştır. Onların çalışmalarından farklı olarak haritaların analizi için uzman görüşüne başvurulmuştur. Bu durum başta bir kısıt olsa da sonrasında yönteme katkı sağlaması açısından önem taşımaktadır. Haritalarda karşılaşılan diğer zorluk ise haritaların katılımcılara uygulatılması aşamasında olmuştur. Sözlü görüşmenin uygulanacağı örneklem sayısı 30 kişi belirlenmesine rağmen, yaklaşık 100 kişiyle görüşülmüş ve sadece 32 kişi sözlü görüşmeyi kabul etmiştir. Diğer kişiler, harita çizmek istemedikleri için sözlü görüşme yapmayı reddetmişlerdir. 60 yaş üstü bazı kişiler ise gözlerinin yeterli görememesinden dolayı sadece anket sorularını cevaplamak istemişler, harita çizmeyi kabul etmemişlerdir.

Karşılaşılan diğer bir sorun ise açık uçlu soruların analiz kısmında olmuştur. Katılımcılara yöneltilen “Ulus Meydanı denilince aklınıza ilk gelen kelime nedir?” sorusunda bireylerin ilk olarak mekân isimlerini yazdıkları görülmektedir. Sözlü görüşmelerde kentsel kimlik ile ilgili maddeler oluşturulurken daha anlaşılır kavramlarla hazırlanması gerekmektedir. Kentsel kimlik algısı için hazırlanan bu sorular *‘kentsel kimlik elemanları (doğal özellikler, yapılaşmış özellikler ve sosyal çevre özellikleri)’* çerçevesinde hazırlanabilir.

Küreselleşme ve kentleşmenin etkisiyle hızla değişen kentlerin, tarihi alanlarda kentsel belleğin nasıl korunabileceğini araştıran Wang vd. (2016), Pekin’in 19 tarihi alanını çalışma alanı olarak seçmiş bu alanların kentsel belleğini incelemişlerdir. Seçtikleri bu tarihi alanları birincil ve ikincil taramalardan elde ettikleri verilerle belirlemişlerdir. Seçtikleri bu tarihi alanları kentsel bellek kapsamında koruma, yenileme öğeleri, statik öğeler, zaman noktası, zaman bölümü ve zamansal bellek altında gruplandırmışlardır. Onların yapmış olduğu bu çalışma tarihi alanların korunmasında ve yenilenmesinde bilimsel bir kılavuz görevi görmektedir. Bu tez kapsamında ise Ulus’un tarihine yönelik kaynaklardan elde edilen veriler doğrultusunda Ulus Meydanı ve çevresine yönelik kent kimliği elemanları sınıflandırılmış ve tablolandırılmıştır. Bu tablolar gelecekte yapılacak akademik çalışmalara, kentte uygulanacak yeni planlamalar ve tasarımlara veri tabanı oluşturmak, tarihi alanların korunması ve kent kimliği ve belleğinin sürekliliği açısından

ulusal ve ulusalar arası öneme sahiptir.

Ulus semti Antik dönemde başkent, kale kent, yönetim ve ticaret merkezi, sınır şehri ve ulaşım ağı olarak kullanılmış, Romalılar döneminde romalılaştırma politikası izlenmiş, kent ise tüm bunlara göre şekillenmiştir (Koçyiğit, 2019). Ulus'ta hala varlığını sürdüren, antik dönem kimlik öğeleri (Augustus Mabedi, Julianus Sütunu, Roma Hamamı, Kale) tez kapsamında yapılan analizler sonucunda, sonraki dönemlerde uygulanan yeni kentleşme politikaları ile yapılan müdahalelerden dolayı yaşayanların belleklerinde silik çıkmıştır. Cumhuriyet öncesi dönemde Ulus sadece ticaret merkezi (tarım, hayvancılık, sofçuluk) olarak kullanılmıştır. Kent, ticari fonksiyonlara göre şekil almış, han, hamam, bedesten olarak yapılaşmıştır. Mimari olarak Selçuklu-Osmanlı döneminde İslami mimari izleri görülmektedir ve önemli bir kimlik imgesi olan Hacıbayram Camii bu dönemde yapılmıştır. Demiryolunun Ulus'a gelmesi burası için kırılma noktası olmuştur. Erken cumhuriyet döneminde önem kazanmaya başlayan Ulus Meydanı artık bir yönetim merkezi olmuştur. Devletçilik politikası izlenen yeni cumhuriyet burada kurulmuş; modern-medeni yaşamın temelleri burada atılmaya başlanmıştır. Laiklik ve bilimsellik temel alınarak yapısal çevre ve sosyal çevre yeni bir kimlik kazanmaya başlamıştır. Bu dönemde modern-medeni yapılaşmayla hem sosyal yaşantıyı değiştirmek hem de halka Osmanlı geleneklerinin unutturulması hedeflenmiştir. Bir meydan karakteri kazanan Ulus Meydanı artık sosyal yaşantının değişimi ve gelişimi için önemli bir kamusal mekân görevi görmeye başlamıştır. Kullanıcı profili değişmeye başlayan meydanın yeni kullanıcıları olan sanatçılar, aydınlar, politikacılar halkın değişimi için rol model olmuşlardır.

Ekonominin gelişmesi için meydanın çevresine açılan bankalar (İş Bankası, Ziraat Bankası ve Merkez Bankası) sayesinde meydan finans merkezi haline gelmiştir. 1930'lerden sonra sanayileşmenin de önem kazanmasıyla milli sanayi adı altında en önemli simgelerden biri olan Sümerbank Ulus Meydanı'nda açılmıştır. Modern bir mimari üslupla inşa edilen yapı dev ölçeğiyle kent peyzajının okunmasını zorlaştırmış, arka fonda görülen kalenin silikleşmesine neden olmuştur (Bozdoğan, 2002).

1950'lerde iktidarın değişimiyle batılı-cumhuriyetçi politikalar değişip yerini Amerika metropolisi kent anlayışı almış meydanın çevresinde büyük ölçekli çarşılar açılmıştır. Avrupa tarzı medenileşmenin ve cumhuriyetin temellerinin atıldığı Ulus Meydanı artık yeni bir kimliğe bürünmüş ve ticari merkez özelliği kazanmıştır. Zamanla kentleşmenin Çankaya tarafına doğru kayması, Ulus semtinde gecekondulaşmanın başlamasıyla Ulus

Meydanı'nın kullanıcı profili de değişmiştir Ulus ve Ulus Meydanı düşük ve orta gelirli guruba terk edilmiştir.

Kente eklenen birbiri ile uyumlu olmayan ölçeksiz yapılar, yeni kullanımlar, kimlik açısından önemli yapıların yok olması bu kimlik özelliklerinin kaybolmasına, kentsel peyzajın okunmakta zorlanmasına neden olmasına rağmen; Ulus'un güçlü bir kent kimliğine sahip olmasından dolayı yaşayanlar bu kimliğe sahip çıkmakta ve belleklerinde korumaktadırlar. Ulus için daha önceki yapılan önemli çalışmalarda kimliğinin değiştüğünü belirtmişlerdir. Fakat fiziksel olarak birçok değişime maruz kalan Ulus semti ve Ulus Meydanı tarihi kimliğini kaybetmemiş zamanla ulaşım ve ticari kimlik özellikleri de kazanmıştır. Kent yaşayanları ise Ulus Meydanı'nın bütün bu kimlik özelliklerine sahip çıkmış ve yarınlara aktarılmasını sağlamışlardır. Ulus Meydanı sahip olduğu tarihsel geçmişi ve yapılarıyla birlikte yapılacak olan yeni müdahalelerde günümüz ihtiyaçlarına uygun olarak planlanmalı, kentin doğal, yapısal, sosyal çevresi göz ardı edilmeden, kent yaşayanlarının da sosyal yaşantısı ve kentin sahip olduğu bellek ele alınarak yenilikler yapılmalıdır. Ulus'un güçlü kent kimliği ile var olabilmesi için geçmişten günümüze ulaşan belleğin korunması ve yarınlara aktarılması gerekmektedir. Bu çalışma Ulus Meydanı'nın kimlikli olarak ele alınıp, kentsel belleği etkilemeyecek düzeyde çalışmalar yapılması açısından önemli sonuçlar elde edilmiştir. Böylelikle literatüre önemli katkılar sağlanmıştır.

Sonuç olarak insanlar değişen ve gelişen yeni dünyada yaşadıkları kentlere yeni gereksinimleri doğrultusunda müdahalelerde bulunmak zorunda kalmaktadırlar. Kentte rant kaygısı ile yapılan yeni müdahalelerle gerçekleşen değişimler sonrasında kent, yeni katmanlara sahip olmakta ve zamanla doğal, yapısal ve sosyal çevre olarak değişime uğramaktadır. Kent zamanla fiziksel olarak değişime maruz kalırken aynı zamanda da her yeni katmanda tarihi bir yapı kazanmaktadır. Tarihi yapılar ise kent kimliğine önemli katkıda bulunarak sosyal yapının en önemli taşıyıcılarından biridir. Tarihi yapıların silikleşmesiyle önemli kimlik öğelerinin algılanması zorlaşmakta ve böylece sadece kent kimliği değil aynı zamanda kentlilerin bellekleri de zamanla yok olmakta ve genç nesillere aktarılamamaktadır. Kentler yeni çıkan ihtiyaçları karşılamak için çoğunlukla yapısal olarak değişime uğramaktadır. Kent uygulanacak olan müdahalelerde yapı ve sosyal çevre birlikte düşünölmelidir. Ayrıca yapılacak olan planlama ve tasarım çalışmalarında psikoloji, sosyoloji, peyzaj mimarlığı gibi disiplinler arası çalışmalar, kentin doğal, yapılaşmış ve sosyal çevresi için daha doğru kararlar alınmasını

sağlayacaktır. Multidisipliner çalışmalar kent kimliğinin sürdürülebilir olması ve kentin belleğinin korunması açısından oldukça önemlidir. Kent plancılar-tasarımcılar yapısal ve sosyal çevreyi birlikte ele alarak yapacakları çalışmalar sayesinde hem kent yaşayanlarının kente olan bağlılıklarını devam etmesini sağlayacak hem de bellek ve kimlik sürdürülebilirliği sağlamış olacaklardır. Bu çalışma gelecekte kentler ile ilgili yapılacak araştırmalarda veya kente uygulanacak planlamalarda ve tasarımlarda kent kimliği ve kentsel bellek özelliklerine dayalı olarak rehber görevi görmektedir.

5. KAYNAKLAR

- Anonim, 2019a, Erişim 09 Ekim 2019. <http://www.ankarakalesi.com/index.php?option=com_content&view=article&id=16&Itemid=4>.
- Anonim, 2019b, Erişim 09 Ekim 2019. <https://www.elitpalas.com.tr/pg_68_roma-hamamlari>.
- Anonim, 2019c, Erişim 09 Ekim 2019. <<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/ankara/gezilecekyer/zincirli-camii-1>>.
- Anonim, 2019d, Erişim 09 Ekim 2019. <https://www.elitpalas.com.tr/pg_61_kurtulus-savasi-muzesi>.
- Anonim, 2019e, Erişim 09 Ekim 2019. <<https://docplayer.biz.tr/20371706-Internet-ve-bilgiye-erisim-yollari-doc-dr-esvet-akbas-2013.html>>.
- Anonim, 2019f, Erişim 26 Aralık 2019. <<https://maristatistik.com/spearman-korelasyon/>>.
- Arabulan, S. (2008). ‘Yer ve Mekân Kimliğinin Değişimi. Mezit Bey Hamamı ve Yakın Çevresi Çalışması’, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Edirne, Türkiye.
- Arkun, A. K. (2012). ‘Ulus Tarihi Kent Merkezi Kültürel Peyzaj Öğelerinin Değişimi ve Dönüşümü’, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- Arusoğlu, Z. (2013). ‘Çok Katmanlı Kentlerde Kimlik Sorunsalı: Palimpsest Bir Kentsel Alan Olarak Ulus Örneğinin İncelenmesi’, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Asar, B. (2012). ‘Ankara Ulus Tarihi Kent Merkezindeki Ticaret Binalarının Değişimi ve Mekânsal Analizi’, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya, Türkiye.
- Aziz, A. (2017). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık TİC.LTD. ŞTİ.
- Baumann, N. E. (1997). ‘Townscape in Urban Conservation The Impact of The Theory Of Townscape on Conservation Planning’, DPhil thesis, The University of York The Institute of Advanced Architectural Studies, England.
- Bayraktar, N. (2013). Tarihe eş zamanlı tanıklık: Ulus ve Kızılay meydanlarının değişim süreci. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 20-35.
- Bayraktar, N. (2016). Başkent Ankara’da Cumhuriyet sonrası yaşanan büyük değişim: modern yaşam kurgusu ve modern mekânlar. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 67-80.
- Bayraktar, Ü. (2015). Fractions in urban and collective memory and transformation of public space: the harbor example in the Kyrenia town. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, 11(44), 291-317.

- Belanger, A. (2002). Urban space and collective memory: analysing the various dimensions of the production of memory. *Canadian Journal of Urban Research*, 11(1), 69-92.
- Beyhan, Ş., & Çelebi Gürkan Ü. (2015). Analyzing the relationship between urban identity and urban transformation implementations in historical process: the case of Isparta. *International Journal of Architectural Research*, 9(1), 158-180.
- Bingül, A. (2004). 'Ankara'nın Farklı Mekanlarında Kent Kimliği', Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- Bozdoğan, S. (2002). *Modernizm ve Ulusun İnşası. Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde Mimari Kültür*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Buçukcu, Z., & Buçukcu, Ö. (2015). "Gergin Modernleşme" Günlerinde Bir Havari: Ernest Arnold Egli. İçinde *Kent, Mekân ve Toplum* (ss. 233-262). Tezkire Yayınları.
- Burke, G. (1976). *Townscapes*. London: Penguin Books.
- Burke, P. J. (1991). Identity processes and social stress. *American Sociological Review*, 56(6), 836-849.
- Çolpan, C. (2017). 'Bir Semtin Kimliğinin Sürdürülmesinde Kentsel Belleğin Yeri: Yel Değirmeni Örneği', Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Çöl, S. (1998). 'Kentlerimizde Kimlik Sorunu ve Günümüz Kentlerinin Kimlik Derecesini Ölçmek İçin Yöntem Denemesi', Doktora Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Cullen, G. (1961). *Introduction To The Concise Townscape*. England: Routledge.
- Demirci, A. (2014). Literatür Taraması. İçinde *Coğrafya Araştırma Yöntemleri* (ss. 73-109). Balıkesir.
- Diñer, G. (2014). Ulus'tan Samanpazarı'na Anafartalar Caddesi'nin öyküsü. *İdeal Kent Dergisi*, (11), 36-40.
- Erbakırcı, A. M. (2005). *Görüşme Tekniği. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Eğitimde Araştırma Yöntemleri Dersi Ödevi*. Ankara Üniversitesi.
- Göncü, N. (2007). 'Kent Ögelerinin Kent Kimliği Üzerinde Etkileri', Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Göregenli, M. (2018). *Çevre Psikolojisi: İnsan-Mekân İlişkileri*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Güranoğlu, F. Y. (2012). 'Değişim Sürecinde Tarihi Yarımada ve İmgesel Kimlik', Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Halbwachs, M. (2018). *Kolektif Hafıza*. Ankara: Heretik Yayınları.
- Hoelscher, S. (2004). Alderman D. H., Memory and place: geographies of a critical relationship, *Social & Cultural Geography*, 5(3), 347-355.
- İlgar, E. (2008). 'Kent Kimliği ve Kentsel Değişimin Kent Kimliği Boyutu: Eskişehir Örneği', Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir, Türkiye.

- Imani, F., & Tabaeian, M. (2011). Recreating mental image with the aid of cognitive maps and its role in environmental perception, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 32(2012), 53 – 62.
- Lalli, M. (1988). Urban identity. *Environmental Social Psychology*, 303-311.
- Lewicka, M. (2008). Place attachment, place identity, and place memory: Restoring the forgotten city past. *Journal of Environmental Psychology*, 209–231.
- Lynch, K. (2010). *Kent İmgesi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kaymaz, I. (2013). Urban Landscapes and Identity. Erişim Tarihi 23 Ocak 2021 <IntechOpen - Open Science Open Minds IntechOpen>
- Kara, B. (1997). ‘Kentsel mekanların algılanması ve mekansal imaj ile Bornova Kenti meydanı örneğinde bir bilişsel haritalama çalışması’, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü, İzmir, Türkiye.
- Karaçor, E. L. K., Yerli, Ö., Gültekin, P. G., & Özdede, S. (2010). Postmodern Sürece Geçişte Peyzaj Mimarlığının Rolü. İçinde *Peyzaj Mimarlığı 4. Kongresi*. (ss. 361-366).
- Karaçor, E. L. K. ‘Kentsel Peyzajda Yaşam Kalitesinin Kentsel Bellek ve Yer Kavramı ile Etkileşimi: Düzce Kent Merkezi’, Doktora Tezi, Düzce Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Düzce., Türkiye.
- Koçyiğit, E. S. (2019). A tale of Ulus Square: Emergence, transformation and change. *Journal of Ankara Studies*, 7(1), 27- 73.
- Koyuncu, A. A., & Akkaya, C. (2019). Mekân Tasavvuru ve Sosyolojide Mekâna İlişkin Temel Yaklaşımlar. İçinde *Kent, Mekân ve Toplum* (ss.41-60). Tezkire Yayınları.
- Montgomery, J. (2003). Cultural quarters as mechanisms for urban regeneration. part 1: conceptualising cultural quarters. *Planning, Practice & Research*, 18(4), 293-306.
- Ocakçı, M., & Türk, Y. (2012) Kentsel Kimlik. İçinde *Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük* (ss.226-228). İstanbul: Ninova Yayınları.
- Olick, J. (1999). Collective memory: The two cultures. *Columbia University, American Sociological Association* 17(3), 333-348.
- Önder, D. (2012). Cumhuriyet Dönemi Ankara’sında Kentsel Eğlence-Dinlence Coğrafyasının Değişimi: Toplumsallaşmanın Mekânından Tüketimin Mekânına. *TÜCAUM VII. Coğrafya Sempozyumu: Ekonomik Coğrafya, Yerel/Kentsel Gelişme ve Bölgesel Kalkınma Seksiyonu*. (ss. 245-255).
- Öztürk, A. (2016). Eskişehir’in geçmişteki ve bugünkü kent belleğinin zihin haritaları üzerinden okuma denemeleri. *Kent Araştırmaları Dergisi*, 20(7), 856-880.
- Postalıcı, İ. E., Kuruç, Ada A., & Özbek Eren İ. (2006). The New Urban Memory. *42nd Isocarp Congress*. İstanbul.
- Proshansky H. (1978). The City and self identity. *Environment and Behavior*, 10(2), 147-169.
- Sağlam, H. (2012). ‘Tarihi Kent Merkezinin Turizme Katkıları, Ulus (Ankara Örneği)’, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta, Türkiye.

- SCOPUS, 2021. Scopus Analyzer. Erişim 07 Mart 2021. <
[72](https://www.scopus.com/term/analyzer.uri?sid=e9d8061c4b9821e5fbaeb656b1f5dd68&origin=resultslist&src=s&s=TITLE-ABS-KEY%28urban+identity%29&sort=plf-f&sdt=cl&sot=b&sl=29&count=1424&analyzeResults=Analyze+results&cluster=s copubyr%2c%222020%22%2c%2c%222019%22%2c%2c%222018%22%2c%2c%222017%22%2c%2c%222016%22%2c%2c%222015%22%2c%2c%222014%22%2c%2c%222013%22%2c%2c%222012%22%2c%2c%22bscosubtype%2c%22ar%22%2c%2c%22bk%22%2c%2c%22re%22%2c%2c%22ch%22%2c%22&ref=%28urban+memory%29&txGid=fafe28ed8dfa7d3fe988129a771b23d7>.</p><p>Sihombing, A. (2013). Drawing Kampung Through Cognitive Maps Case Study: Jakarta. <i>İçinde 5th International Conference on Chemical, Biological and Environmental Engineering</i>. (ss. 347– 353).</p><p>Stryker, S., & Burke, P. J. (2000). The past, present, and future of an identity theory. <i>Social Psychology Quarterly</i>, 63(4), 284-297.</p><p>Şahin, P. (2014). ‘Atatürk Bulvarı'nın Ulus-Sıhhiye Bölümünün Kentsel Peyzaj Tasarımı Açısından İrdelenmesi’ Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye.</p><p>Tunçer, M. (2017). <i>Dünden Bugüne Kültürel Miras ve Koruma</i>. Ankara: Gazi kitapevi.</p><p>Turan, S., & Ercoşkun Ö. Y. (2017). Meydanlardaki isim değişikliklerinin kent belleğine etkisi: Ankara örneği. <i>Süleyman Demirel Üniversitesi Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi</i>, 2(1), 55-68.</p><p>Ünlü, S. (2017). Kent kimliğinin oluşumunda kentsel bellek mekân ilişkisi: Mersin örneği. <i>TMMOB Şehir Plancıları Odası</i>, 27(1), 75–93.</p><p>Wang, F., Li, W., Liu, Y., & Cai, H. (2016). Measurement and application of urban memory related to historic areas in Beijing. <i>Springer Science+Business Media Singapore</i>, 27-54.</p><p>Yalım, İ. (2017). Ulus Devletinin Kamusal Alandan Meşruiyet Aracı: Toplumsal Belleğin Ulus Meydanı Üzerinden Kurgulanma Çabası. <i>İçinde Ankara'nın Kamusal Yüzleri</i> (ss. 157-215). İstanbul: İletişim Yayınları.</p></div><div data-bbox=)

6. EKLER

6.1. EK 1: YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME-ANKET FORMU

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ANKETİ

Bu anket, Düzce Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı kapsamında “Kentsel Peyzajda Kimlik ve Bellek Değişimi: Ankara Kenti Ulus Meydanı Örneği” konulu tez çalışması için uygulanmaktadır. Bu çalışmaya zaman ayırdığınız için teşekkür ederiz. Verdiğiniz bilgiler gizli tutulacaktır. Her soru için lütfen bir kutucuğu işaretleyiniz.

A. Sosyo-Demografik Özelliklere Ait Sorular

1. Cinsiyetiniz: Kadın Erkek

2. Yaşınız: .....

3. Öğrenim Düzeyiniz:

İlkokul Ortaokul/İlköğretim Lise Ön lisans Lisans Yüksek lisans /Doktora

4. Hanenize giren aylık ortalama gelir (TL):

0-1.499 TL 1.500-2999 TL 3000-4999 TL 5000-9999 TL 10.000-19.000 TL
 20.000TL ve üzeri

5. Medeni durumunuz: Bekar Evli

6. Kaç kişi bir arada yaşıyorsunuz?

Tek yaşıyorum 2 kişi 3 kişi 4 kişi 5 kişi ve üzeri

7. Doğum yeriniz: Ankara Ankara dışı

8. Kaç yıldır Ankara’da yaşıyorsunuz? .....

9. Kendinizi Ankaralı olarak tanımlar mısınız? Evet Hayır

10. Ulus Meydanı denilince aklınıza gelen ilk 3 kelime nedir?

1).....

2).....

3).....

11. Ulus Meydanı denilince aklınıza gelen 3 mimari öge veya mekân nedir?

1).....

2).....

3).....

B. Kentsel Bellek Algısına Ait Sorular

Ulus meydanı ve çevresi için kentsel bellek algınız ölçmek üzere oluşturduğumuz aşağıdaki maddeleri sizin kabul etme dereceniz açısından lütfen işaretleyiniz.	Kesinlikle kabul etmiyorum	Kabul etmiyorum	Kararsızım	Kabul ediyorum	Kesinlikle kabul ediyorum
1.Ulus Meydanı'nı o kadar iyi tanıyorum ki çok eski fotoğraflarını bile görsem tanırım	☐	☐	☐	☐	☐
2.Ulus Meydanı ile ilgili pek çok anım var	☐	☐	☐	☐	☐
3.Ulus'un geçmişe ait yapılaşmasını ve düzenini hatırlıyorum	☐	☐	☐	☐	☐
4.Meydandaki birçok şey bana geçmişi hatırlatıyor	☐	☐	☐	☐	☐
5.Ulus Meydanı'nın geçmişi ile ilgileniyorum	☐	☐	☐	☐	☐
6. Ulus Meydanı'nın son 10 yılda fark edilir değişikliklere uğradığını düşünüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐

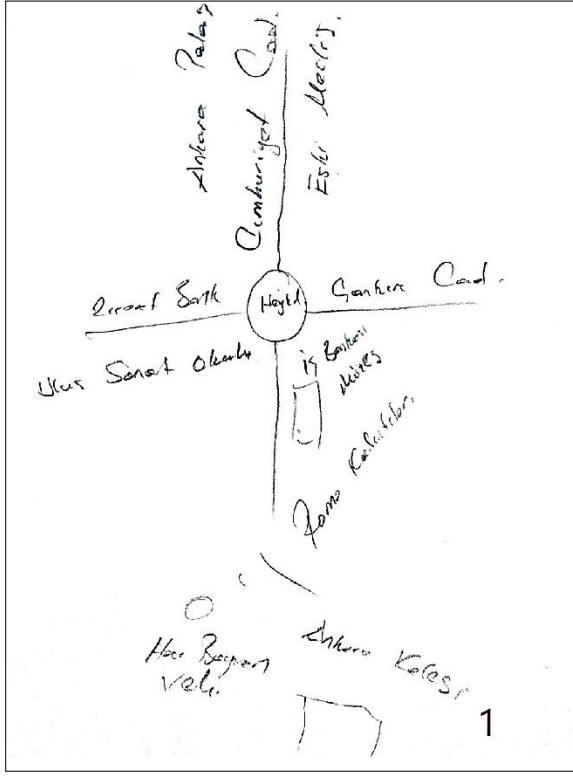
6.2. EK 2: UZMAN GÖRÜŞÜ PUANLAMA ÇİZELGESİ

Size sunulan bilişsel haritaları Ankara-Ulus Meydanı'nın kimliğini yansıtmaya düzeyi açısından 1'den 5'e kadar puanlayınız.	
1: Kimliği yansıtmaya düzeyi oldukça düşük 5: Kimliği yansıtmaya düzeyi oldukça yüksek	
Bilişsel harita numarası	Puanlama
1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	
11	
12	
13	
14	
15	
16	
17	
18	
19	
20	
21	
22	
23	
24	
25	
26	

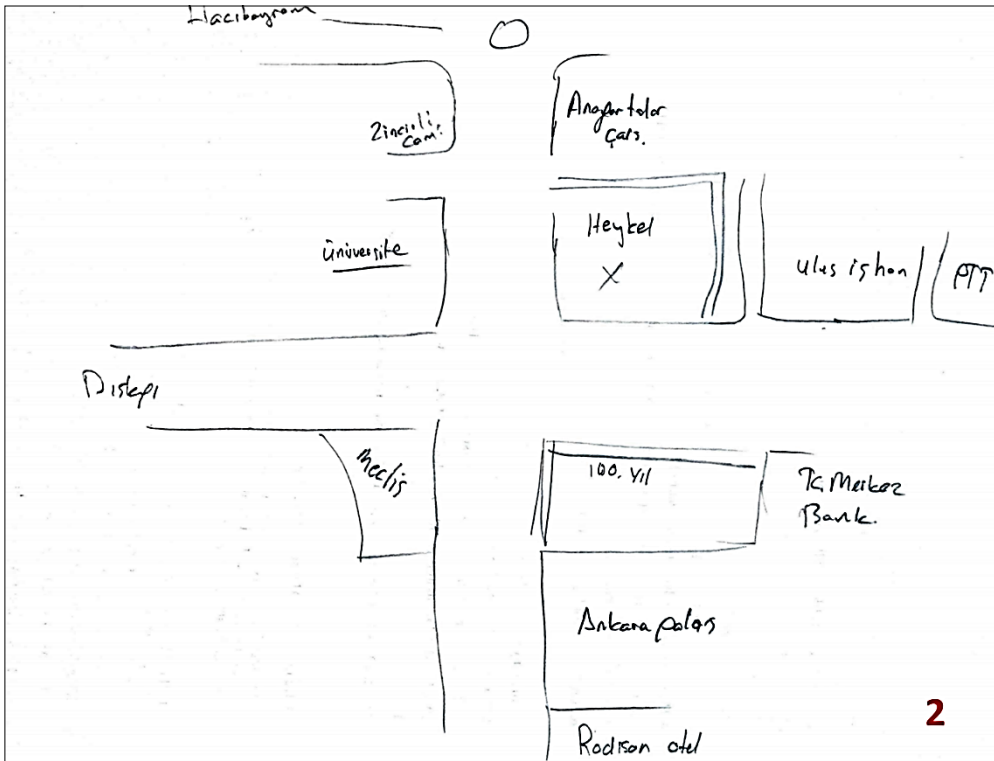
27	
28	
29	
30	
31	
32	

6.3. EK 3: BİLİŞSEL HARİTALAR

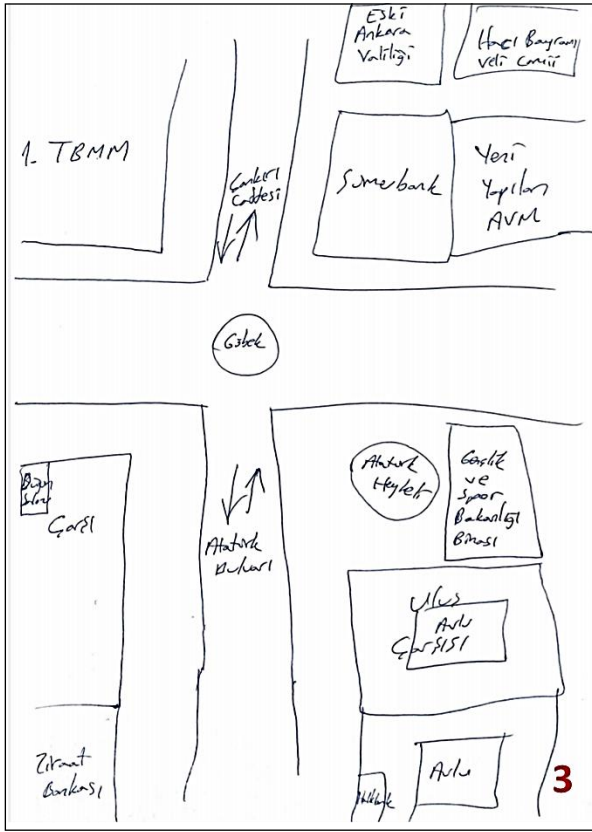
Katılımcı 1;

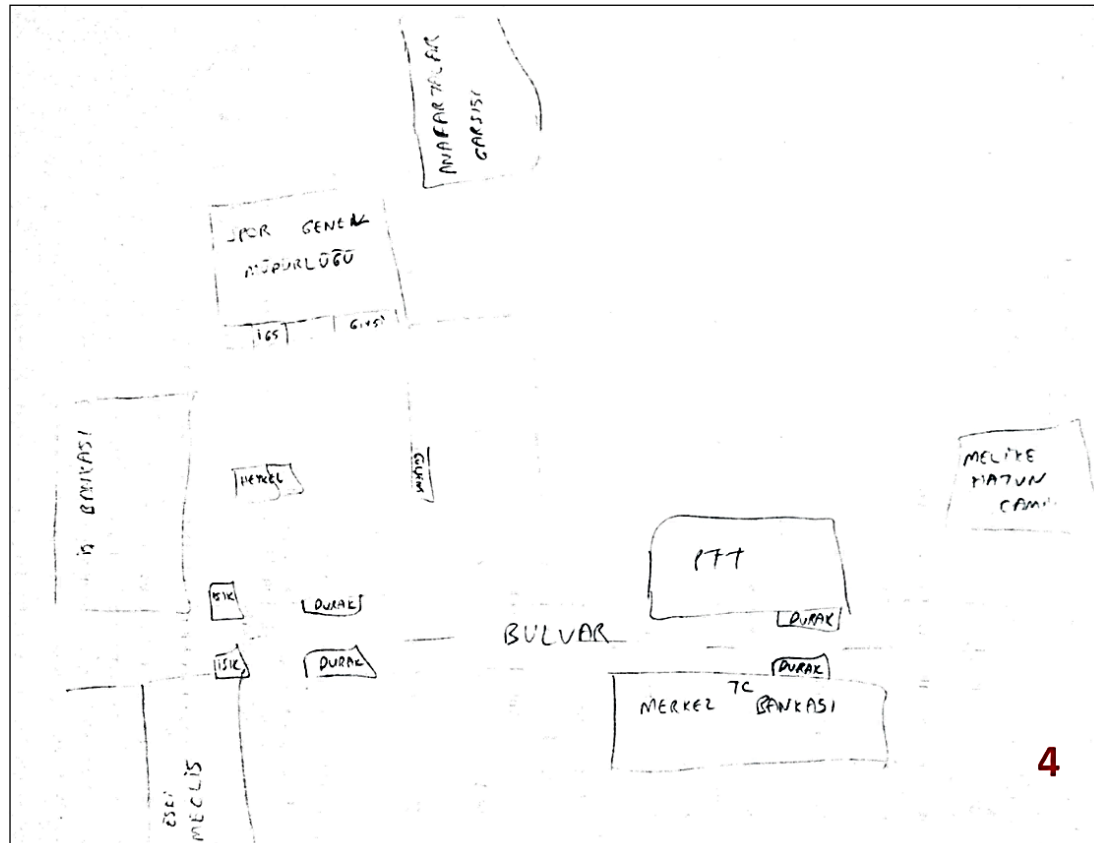
Katılımcı 2;

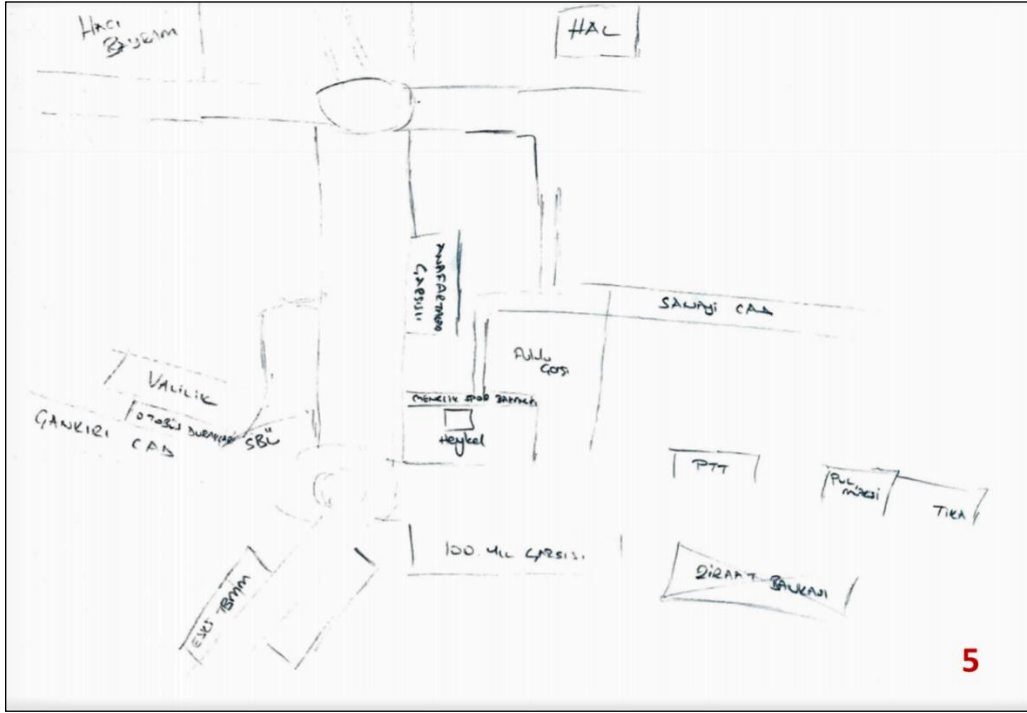
Katılımcı 3;

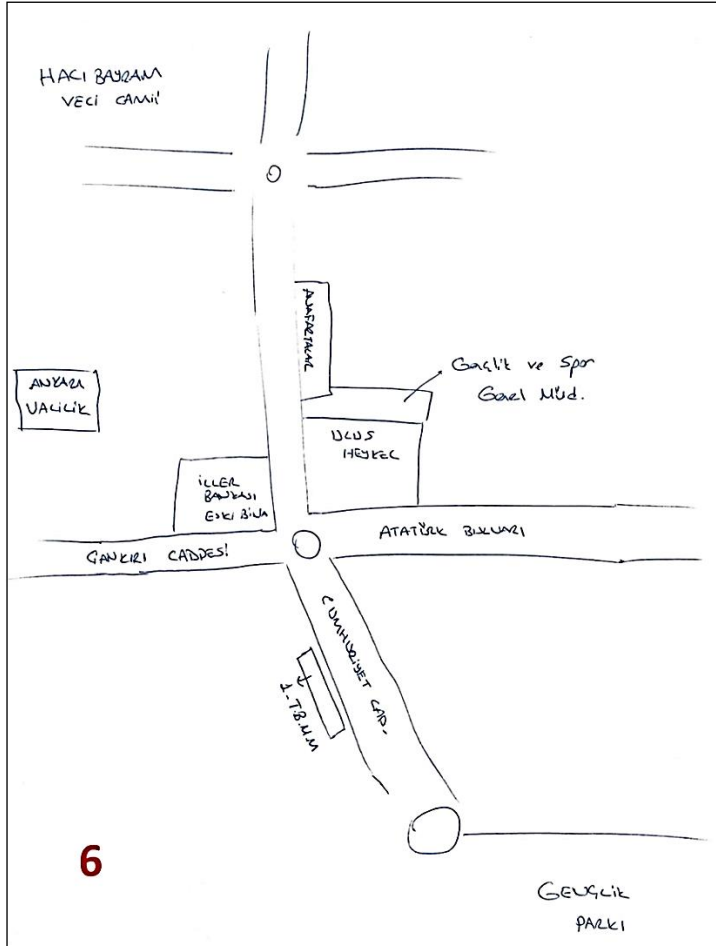
Katılımcı 4;

Katılımcı 5;

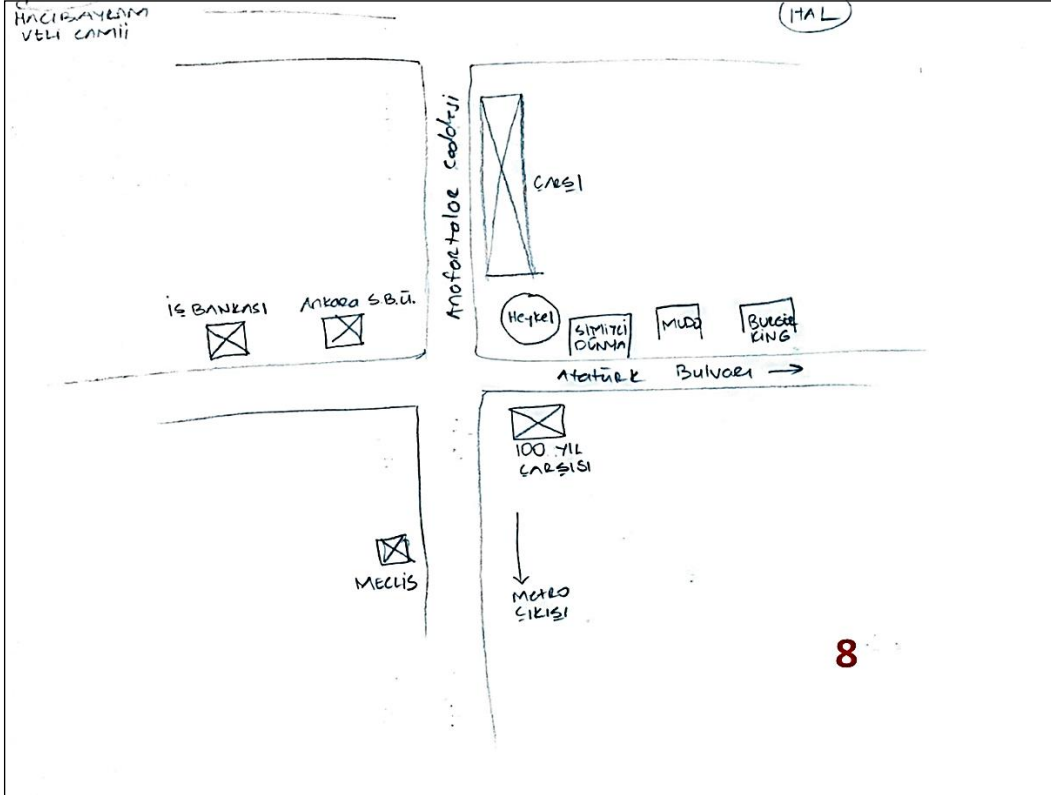
Katılımcı 6;

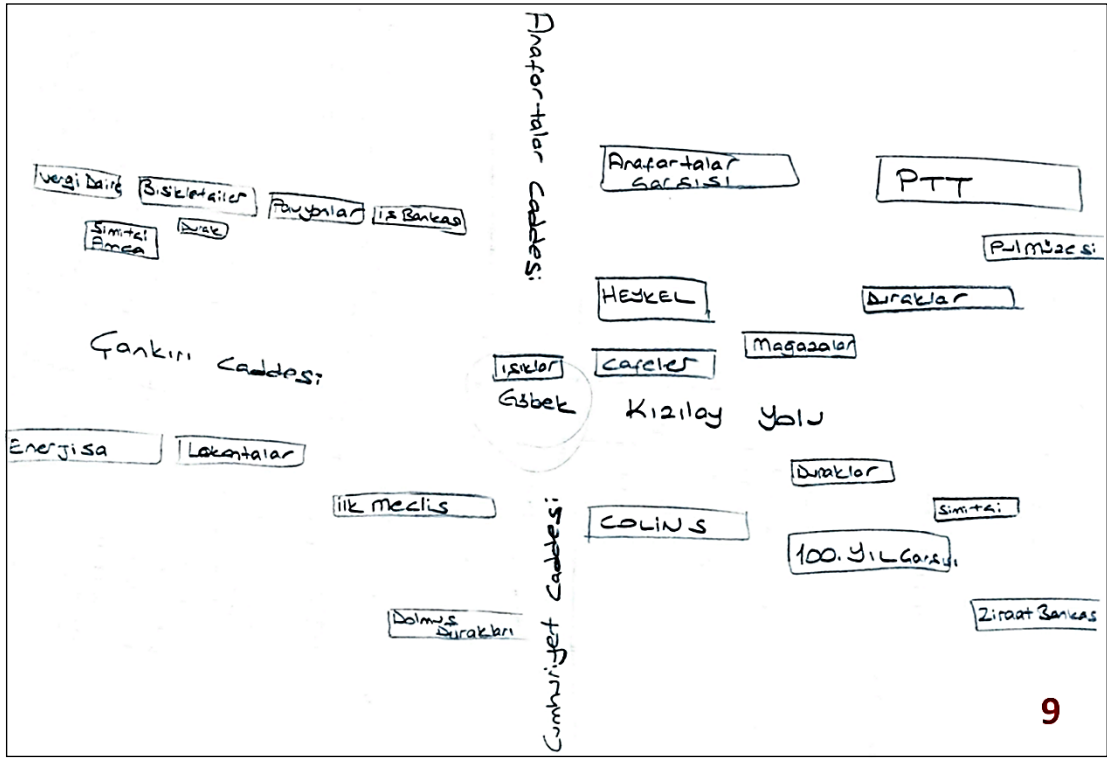
Katılımcı 7;

Katılımcı 8;

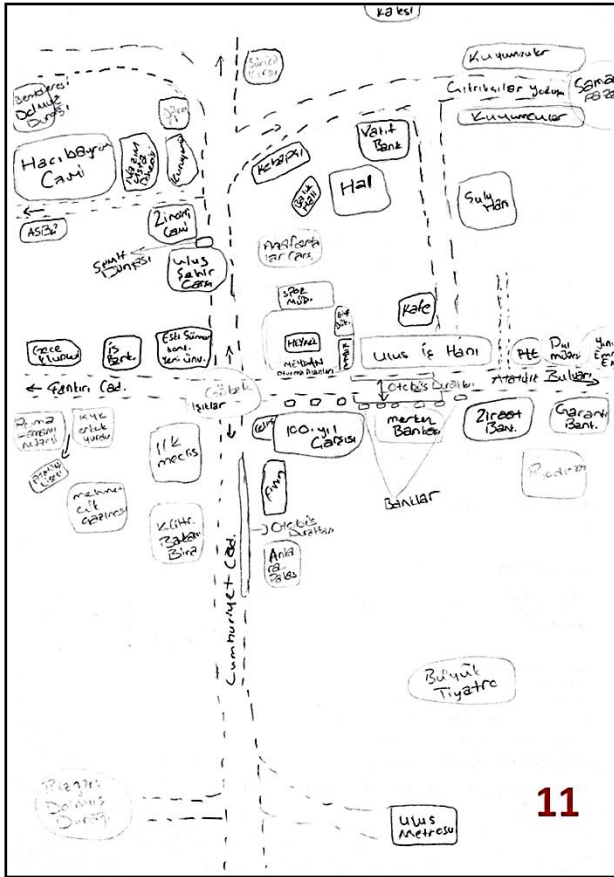
Katılımcı 9;

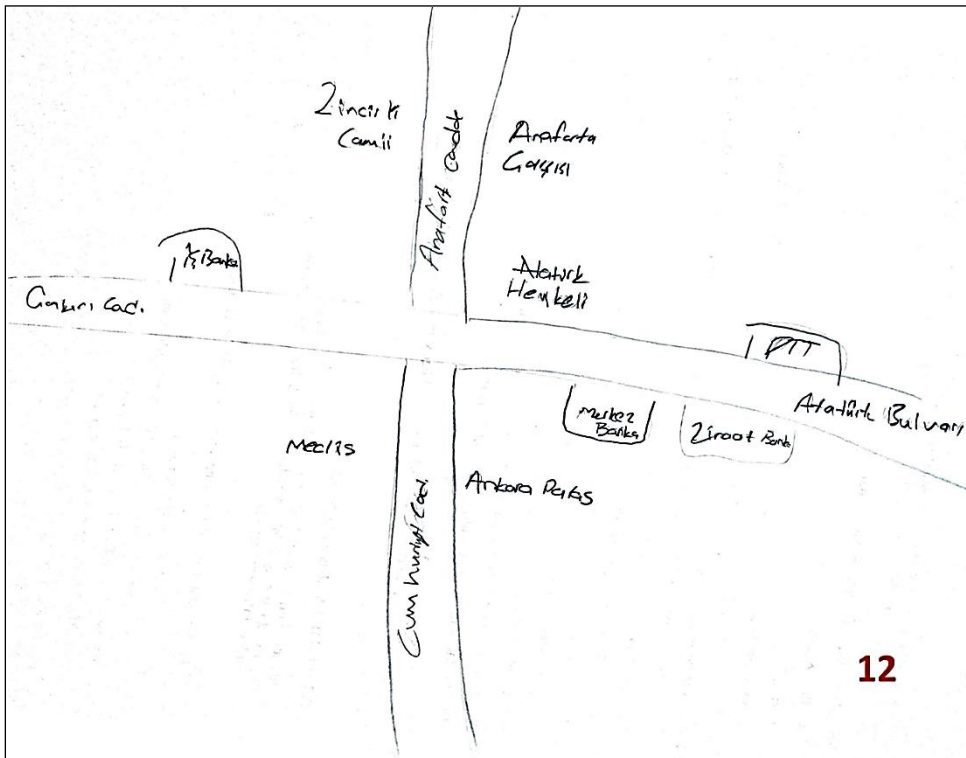
Katılımcı 10;

Katılımcı 11;

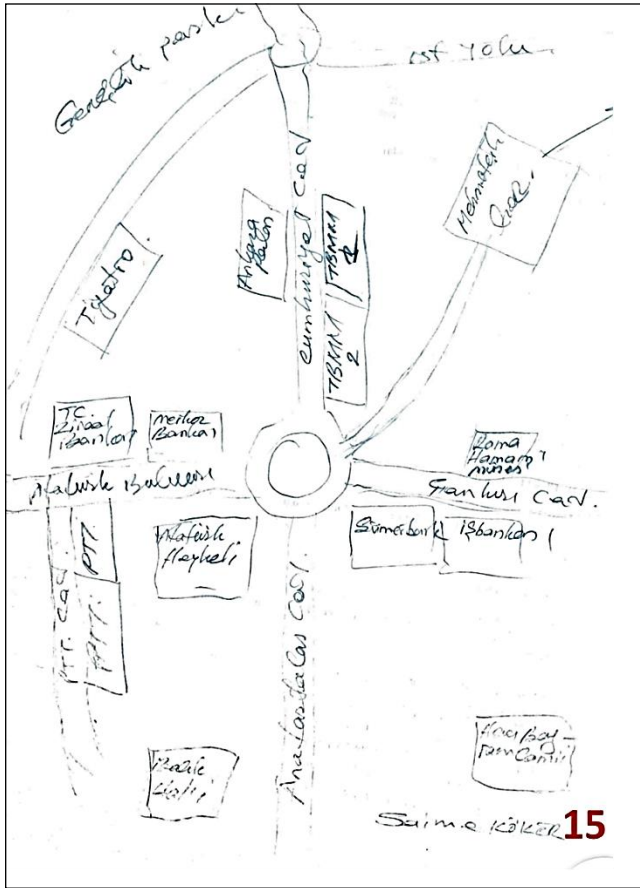

Katılımcı 12;

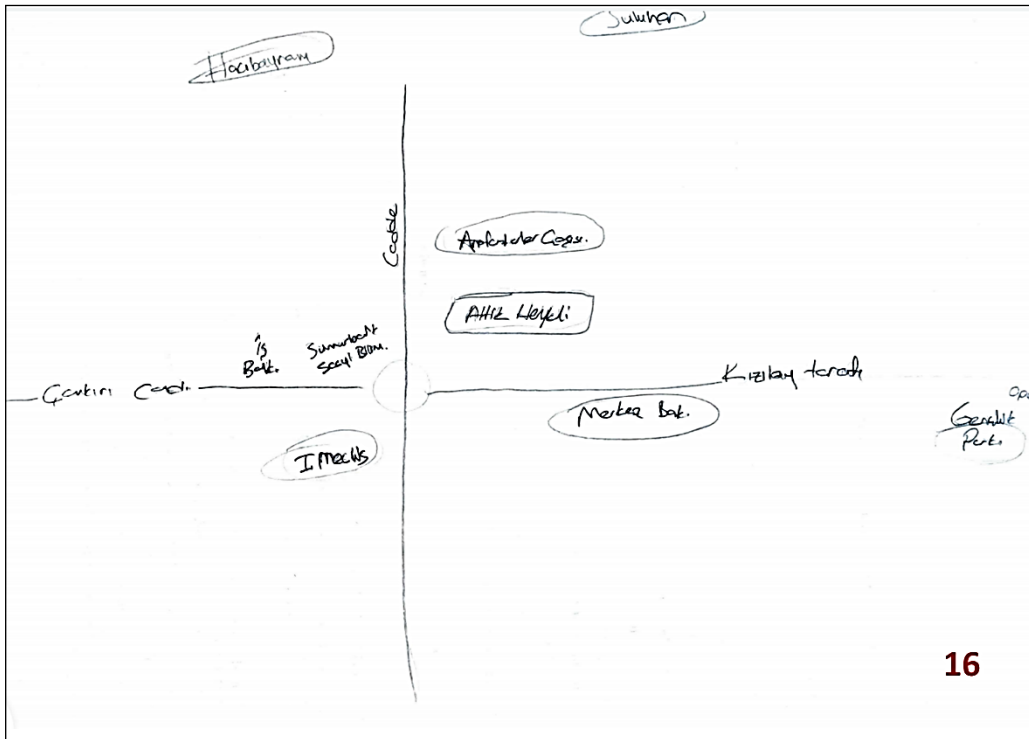

Katılımcı 15;

Katılımcı 16;

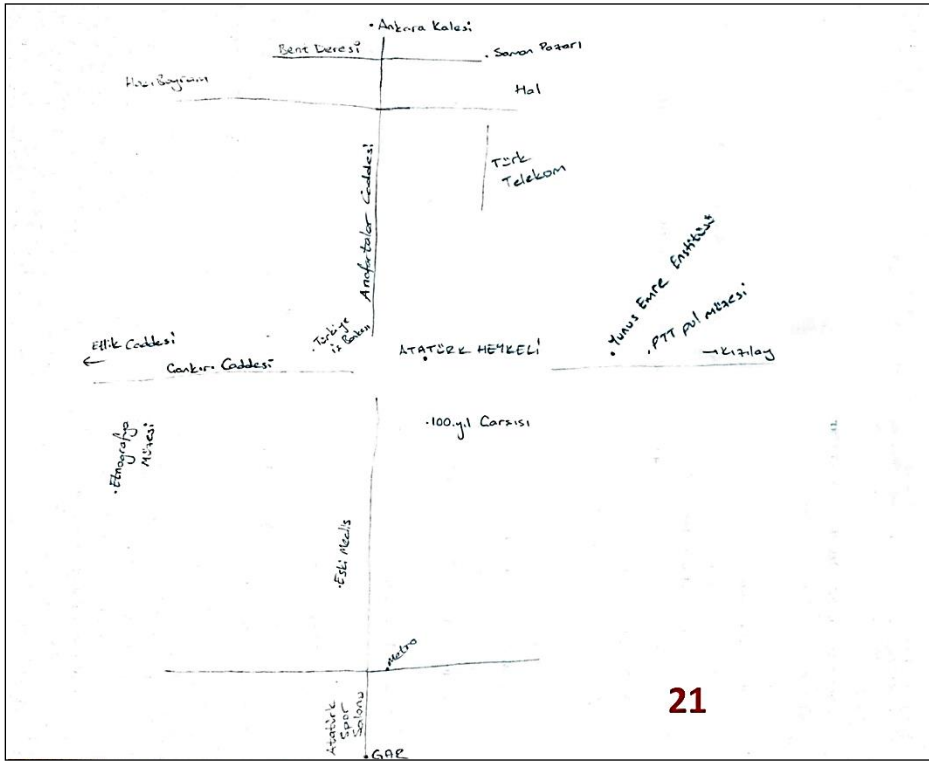

16

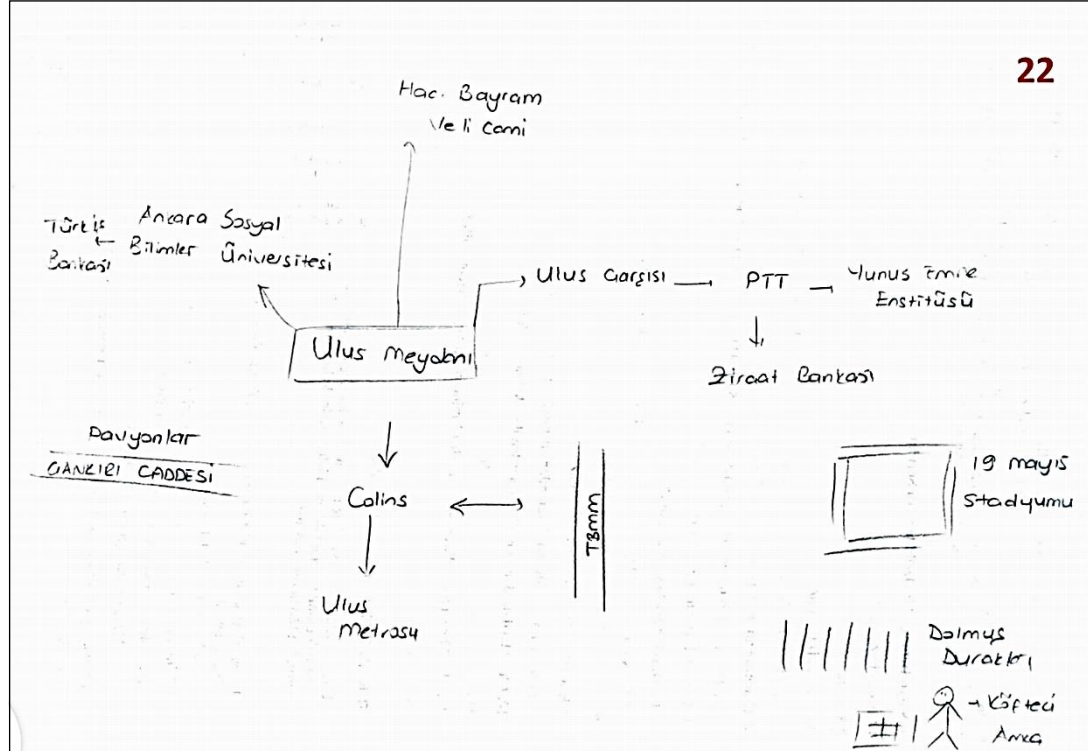

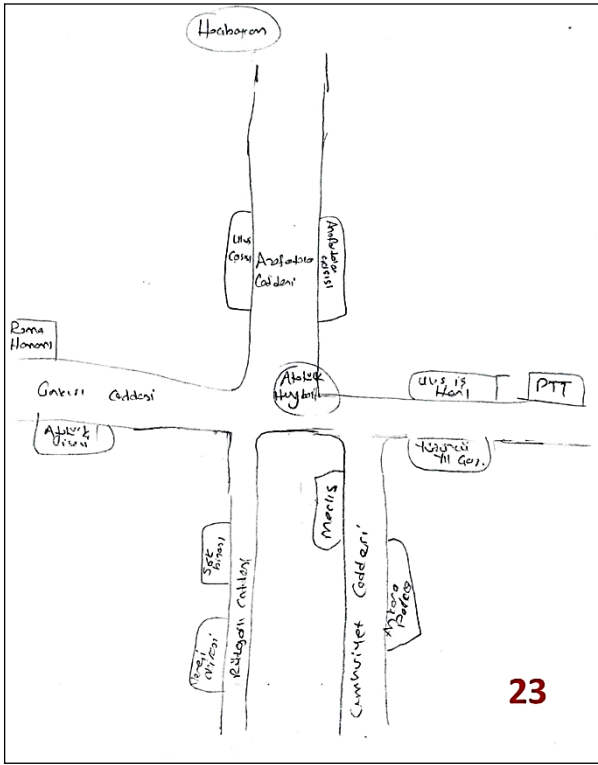
Katılımcı 21;

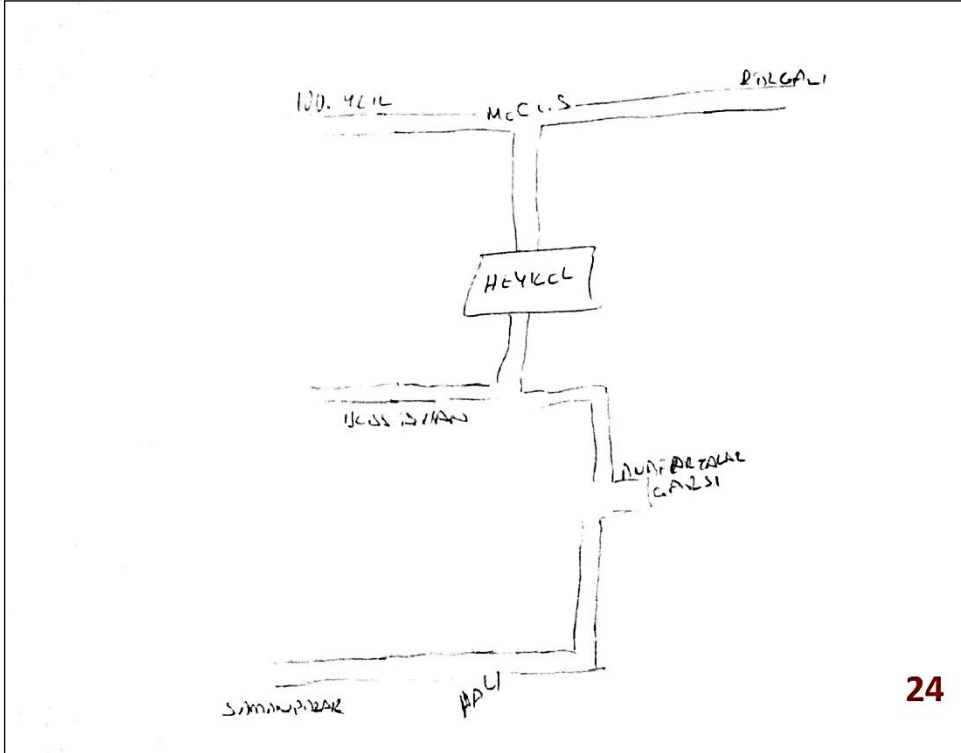
Katılımcı 22;

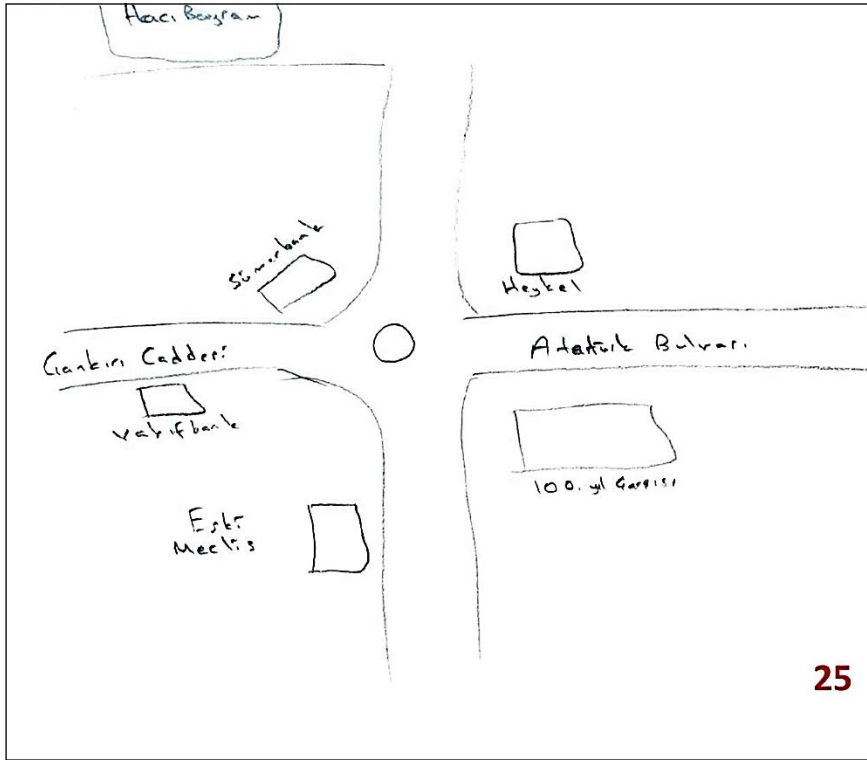
Katılımcı 23;

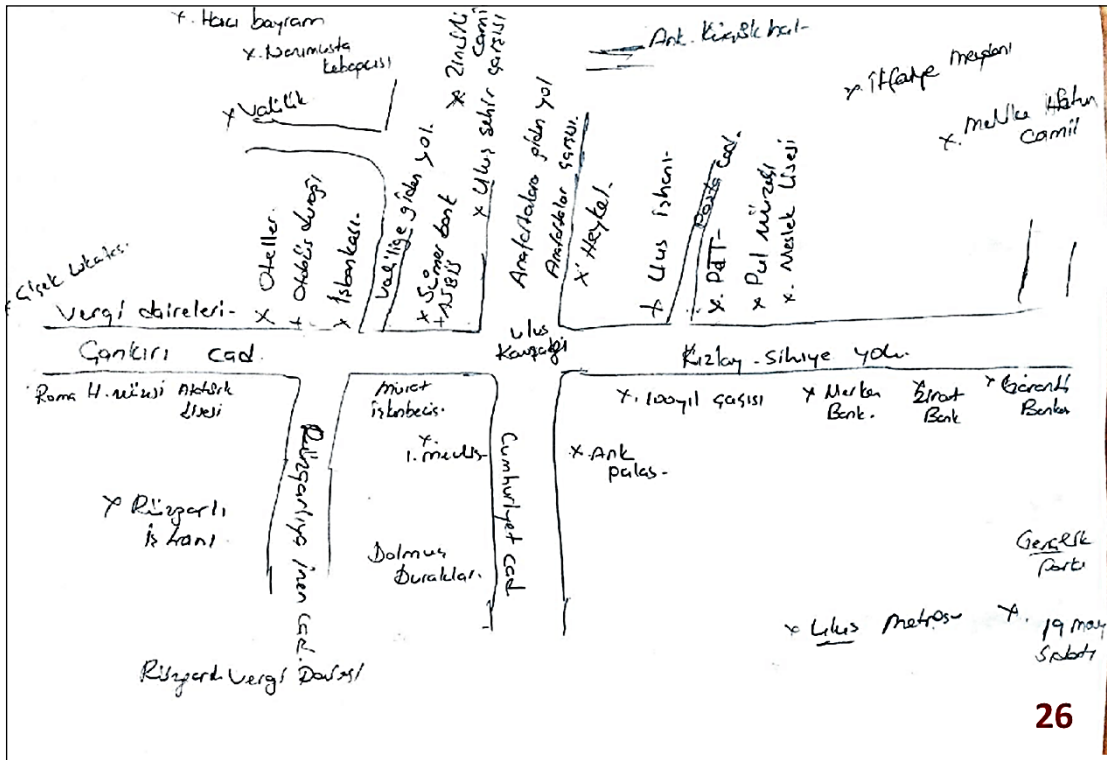
Katılımcı 24;

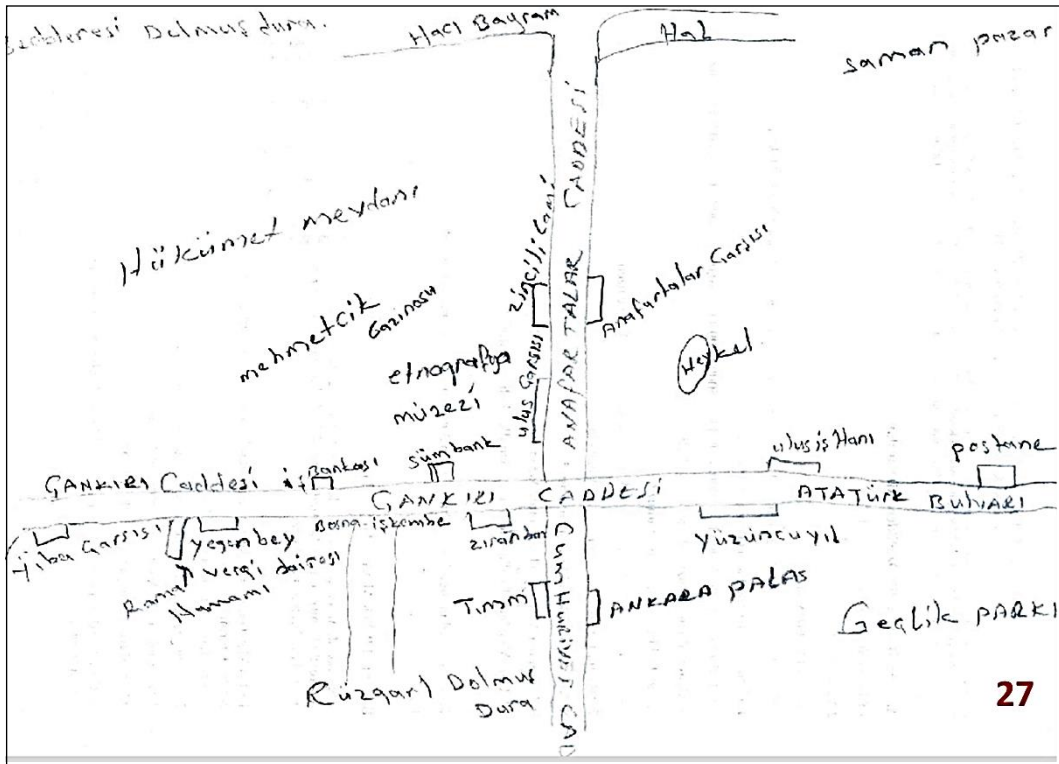
Katılımcı 25;

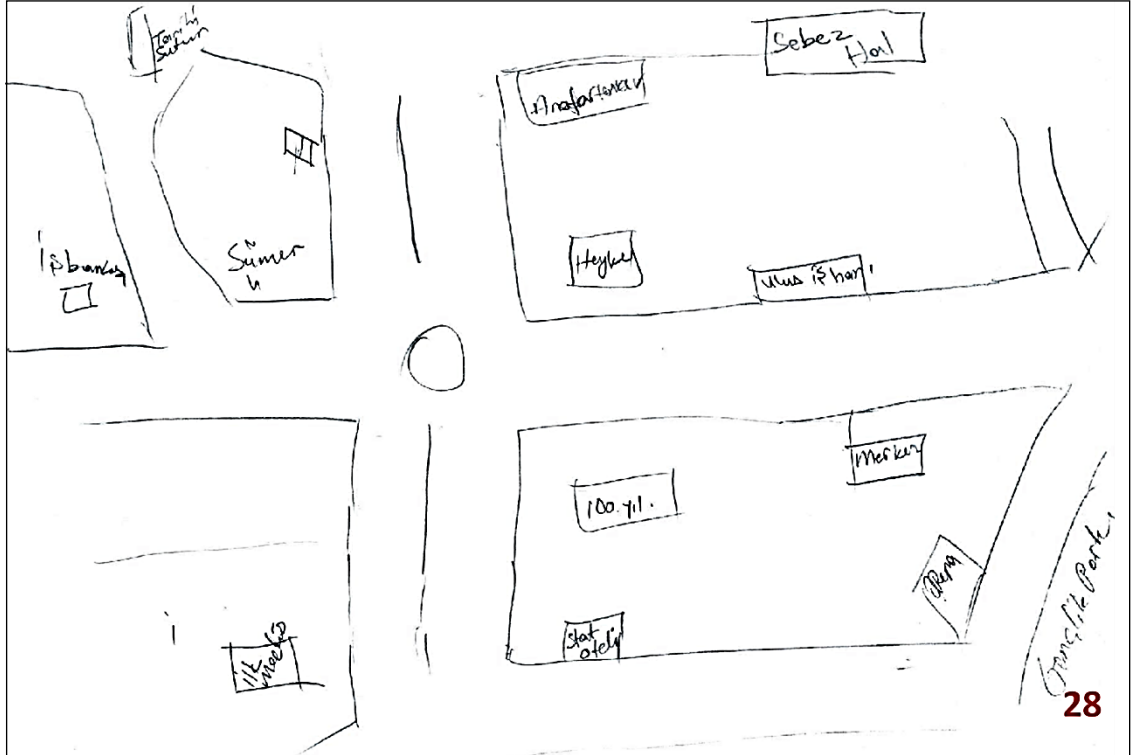
Katılımcı 26;

Katılımcı 27;

Katılımcı 28;

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Sinem Türk
Yabancı Dili : İngilizce
TESOL Sertifikası (Excellent level)

ÖĞRENİM DURUMU

Derece	Alan	Okul/Üniversite	Mezuniyet Yılı
Y. Lisans	Peyzaj Mimarlığı	Düzce Üniversitesi	2021
Lisans	Peyzaj Mimarlığı	Düzce Üniversitesi	2016
Lise	Sayısal/ Fen	Şentepe Anadolu Lisesi	2010

YAYINLAR

Türk, S., (2017). Beypazarı kent kimliğinin bilişsel harita yöntemi ile değerlendirilmesi. *Mehmet Akif Ersoy Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(19), 483-499.

Türk, S., & Karaçor, E., (2020). Ankara Kenti Ulus Meydanı ve Çevresinde Kentsel Kimlik ve Kentsel Bellek Algısı. *İçinde Mimarlık, Planlama ve Tasarım Alanında Teori ve Araştırmalar* (ss. 49-62). Türkiye: Gece Kitaplığı.